

Думка пісьменніка

Каб не асыпацца
«каласкам»

Ёсць у маім хатнім архіве рэліквія. Ёй за паўстагоддзя. І чым далей, тым даражэйшай становіцца яна для мяне асабіста, а тыя, каму даводзіцца паказваць яе, — недаўменна пераглядаюцца, за дзівя прымаюць. Гэта рэліквія — нумар газеты «Піянер Беларусі» ад 18 ліпеня 1958 года,

у якім быў надрукаваны мой самы першы верш «Васілёк». Здзіўляюцца, бывае, дарослыя, здзіўляюцца дзеці, бо такой газеты не ведаюць. Быў час, калі нібыта «старарэжымны» «Піянер Беларусі» перайначыўся ў мілагучную «Раніцу». Цяпер газета, у якой працягваюць калісьці не адну цікавую аповесць, дзясяткі розных апавяданняў, казак, безліч вершаў, адкрыў для сябе шмат імёнаў беларускіх пісьменнікаў, змог пазнаёміцца з творчасцю соцень такіх жа, як і я, пачаткоўцаў, выходзіць раз на месяц як дадатак да газеты «Переходный возраст». А яе ж старонкі (гэта толькі пры маёй памяці) сталі стартвай пляцоўкай для першых спроб пярэ тых жа Міколы Міляўкі, Алеся Рязанова, Марыі Шаўчонак, Міколы Мятліцкага, Казіміра Камейшы, Алеся Камароўскага, Алеся Бадака, Уладзіміра Мазго дый шмат каго яшчэ, хто годна заявіў пра сябе ў літаратуры.

Пасля многія бралі больш высокую прыступку — часопісы «Бярозка» і «Вясёлка».

А часопіс «Першацвет»? Хіба не быў ён падмуркам для станаўлення творчасці соцень пачынаючых паэтаў, празаікаў, даследчыкаў слова, крытыкаў?

На вялікі жаль... Як ні сумна ўсведамляць, а гэтыя словы я змушаны са шкадаваннем прамаўляць і ў адрас радыёперадачы «Першыя сляжынікі», якую мне выпала рабіць і весткі ў эфіры цягам амаль 30 гадоў. Даўно зніклі з экрана «Літаратурныя сустрэчы», што ладзіліся з удзелам юных літаратараў рэспублікі. Але ж хіба сённяшня прыхільнікі прыгожага пісьменства, паэты і барды са школьнага асяроддзя не заслугоўваюць такой жа долі, такой шматмільённай увагі?

А што наша Беларусь багатая на літаратурныя таленты — па прыклад далёка не пайду. Хутка будзе 20 гадоў, як я з'яўляюся кіраўніком літаратурнай суполкі «Купалінка». І «Купалінка» аб'ядноўвае ні многа ні мала, а два дзясяткі літаратурных гурткоў, што створаны ў школах Мінскага раёна. Удумаўся: толькі аднаго прыстальнага раёна! А колькі такіх гурткоў па ўсёй Беларусі?

На жаль, надрукавацца, атрымаць першае прызнанне, падтрымку беларускамоўным аўтарам-школьнікам сёння цяжэй. Добра, што рускамоўныя «Качелі» дый тая ж газета «Зорька» па-добраасудску прывячаюць пад сваім крылом хлопцаў і дзяўчатак, якія пішуць па-беларуску. Дзякуй ім за гэта!

Не ведаю, як вам, а мне надта ж сімвалічнамі падаліся радкі, створаныя сябрамі літаратурнага гуртка «Каласок» з Каралёвастанскай школы, што пад Мінскам, — пра нашу літаратурную ніву:

*Покуль жыве беларуская ніва,
Слова-зьярнятка не ляжа ў пясок —
Будзе на ёй яшчэ спеўна і жніўна,
Будзе на ёй красаваць «Каласок».*

Спадыяюся, так яно і будзе. Толькі трэба ўсім клапаціцца, каб на гэтай ніве знаходзілася больш русліцаў, якія б зацікаўлялі, уважліва ды з любоўю прыглядаліся б да такіх «каласкоў», своечасова падбіралі іх, не далі ім асыпацца і згубіцца на ёй. Бо кожная ніва на тое і ніва, каб, адчуўшы клопат і цяпло гаспадарскіх рук, рунец і красаваць, шчодрата радаваць ураджаем, багаццем збожжа-зьярнят, а літаратурная — важкім радком і шчырым родным словам! Дзеля нашай жа будучыні!

Мікола ЧАРНЯЎСКИ

Фота Кастуся Дробава

Галоўная гераіня — Кніга

Марына ВЕСЯЛУХА

Яку навагоднюю ноч гадзіннік адлічвае апошнія секунды года, што сыходзіць, так Калядны дабрачынны Баль кнігі, які адбыўся ў ДOME Масквы, распачаў адлік апошніх тыдняў гэтага знакавага для ўсіх выдаўцоў і кнігагандляроў года. Дамы і кавалеры ў касцюмах розных эпох, танцы, цёплыя гутаркі і сустрэчы — гэта ўсё, натуральна, было на Балі. Але галоўнымі дзеючымі асобамі ўсё ж сталі кнігі.

«Набываючы кнігу, знаходзіце сябе» — пад такім дэвізам

падчас Бяло прайшоў дабрачынны аўкцыён, дзе ў якасці лотаў былі прадстаўлены найлепшыя выданні, што пабачылі свет цягам бягучага года, рарытэты кнігі, а таксама падарункі ад гасцей з Расіі, Украіны, Казахстана. Сабраныя падчас аўкцыёну сродкі — а гэта 33 мільёны рублёў, — будуць перададзены ў Гарадзішчанскі дом-інтэрнат для дзяцей-інвалідаў.

Адметным гэты вечар стаўся і для асоб, якія сёлета значна дапамаглі кнігавыданню. Вядомыя імёны ўладальнікаў дыпламаў Міні-

стэрства інфармацыі краіны «Меценат кнігі». Гэта старшыня Мінаблвыканкама Барыс Батура, старшыня Віцебскага аблвыканкама Аляксандр Косінец, а таксама бізнесмен і пісьменнік-гісторык Анатоль Статкевіч-Чабаганаў.

— Калядны дабрачынны Баль кнігі адкрыў серыю мерапрыемстваў, што будуць завяршаць гэты год, — адзначыла першы намеснік міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Лілія Ананіч. — Так мы выказваем сваю ўдзячнасць Прэзідэнту Рэспублікі Беларусь Аляксандру Лука-

шэнку за аб'яўленне Года кнігі, за тое, што менавіта сёлета мы па-новаму паглядзелі на вечнасць і каштоўнасць папярвых выданняў.

Так, ужо літаральна праз тыдзень стартуе рэспубліканская акцыя «Вялікія калядныя сустрэчы з кнігай», што ладзіцца сумесна з ААТ «Белкніга». Рана яшчэ развітвацца з Годам кнігі, бо гутаркі з аўтарамі, аўтограф-сесіі, літаратурныя чытанні і падарункі чакаюць жыхароў розных гарадоў Беларусі.

(Працяг тэмы — у наступным нумары.)

Колькі каштуе шэдэўр?

Менш як два месяцы — да 1 лютага наступнага года — засталася да заканчэння прыёму міністэрствамі культуры Беларусі і Расіі заявак на ўдзел у конкурсе на прэмію Саюзнай дзяржавы ў галіне літаратуры і мастацтва ў 2013 — 2014 гадах.

А значыць, трэба паспяшацца.

ФАЛІАНТ, КІНО
І САРАФАННАЕ РАДЫЁ

Здавалася б, не першы год існуе прэмія і шмат беларускіх і расійскіх творцаў пачынаючы з 2002 года становіліся яе лаўрэатамі. Але ж праблема інфармаванасці застаецца актуальнай і па сёння. Таму пытанне: «Ці варта ездзіць у адносна невялікія гарады і расказаць пра прэмію?» мае адзін адказ: «Варта!»

Заяўляць так катэгарычна дазваляе адна з апошніх сустрэч, што адбылася ў расійскім Вялікім Ноўгарадзе. Справа ў тым, што многія з гасцей пераступалі парог з пытаннем: «А што такое Саюзная дзяржава?» У гэтым, дарэчы, і адрозненне ад беларускай рэчаіснасці: падобнае пасяджэнне ў Нясвіжы паказала, што беларуская аўдыторыя больш дасведчаная, яна (нават пры тым, што многія творчыя саюзы ўпершыню будуць браць удзел у прэміі) менш пытаецца пра правільны, а больш выказвае канкрэтныя заўвагі.

Вырашыць праблему малаінфармаванасці пра прэмію было прапанавана на пасяджэнні ў Нясвіжы рознымі шляхамі. Па-першае, як зазначыла Ніна Катаева, член Саюза журналістаў Расіі, было б добра падрыхтаваць грунтоўнае выданне пра намінантаў (не абмяжоўваючыся выключна лаўрэатамі) прэміі — не толькі кароткія даведчыны звесткі, але і нарысы пра саміх творцаў, вылучаныя работы і г. д. Ёсць, канечне, выданні мінулых гадоў, але яны некалькі іншага фармату ды, зразумела, у пэўнай ступені састарэлі. Яшчэ адзін кірунак — падрыхтоўка фільма, які павінен расказаць пра працэс вылучэння кандыдатаў на прэмію. За гэтую справу, дарэчы, гатовы ўзяцца Беларускі саюз кінематаграфістаў. Варта больш актыўна падключыць і СМІ, у тым ліку і прадстаўленыя ў інтэрнэце. Ды не забывацца пра сацыяльныя сеткі — небагі на сёння сродак распаўсюджвання навін.

Дарэчы, уся інфармацыя пра прэмію ёсць на сайце Саюзнай дзяржавы www.soyuz.by

ГЛЫБІНКИ ДЛЯ ТВОРЦАЎ
НЕ ІСНУЕ

Рознасць у ступені інфармаванасці абумоўлівае і фармат мерапрыемстваў. Асноўныя пытанні на сустрэчы ў Вялікім Ноўгарадзе — крытэрыі для твораў мастацтва, якія могуць быць прапанаваны да ўдзелу ў конкурсе, і правілы вылучэння намінантаў. І калі старшыня Наўгародскай рэгіянальнай арганізацыі «Саюз мастакоў Расіі» на сустрэчы ўпершыню пачаў пра прэмію (што, дарэчы, дзіўна, бо мастакі — адны з самых актыўных удзельнікаў конкурсу), то пісьменнікі запэўнілі: удзельнічаць будуць.

Цікавым для прысутных быў вопыт беларускіх дызайнераў, якія сёлета ўпершыню ўдзельнічаюць у конкурсе. Як прызнаўся Сяргей Вечар, член савета Беларускага саюза дызайнераў, перыяд на падрыхтоўку дакументаў, асэнсавання тонкасцей, хацелася б, каб быў большым — не адрозна атрымліваецца сарыентавацца. Узнікае нямала пытанняў пры афармленні дакументаў.

(Заканчэнне на стар. 2.)

Пункцірам

✓ Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў калектыву Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя М. Горкага з 80-годдзем з дня стварэння. “Гісторыя вашага тэатра складае адну з яркіх старонак у культурным летапісе Беларусі. На горкаўскай сцэне расквітнеў талент многіх выдатных актэраў і рэжысэраў, пастаўлена нямала спектакляў, якія ўвайшлі ў залаты фонд нацыянальнага мастацтва”, — гаворыцца ў віншаванні.

✓ Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка ў сувязі са смерцю расійскага пісьменніка і грамадскага дзеяча Васіля Бялова выказаў спачуванні яго родным, сябрам і калегам. “Мы ведалі і цяпер ведаем, што Васіля Бялова не толькі як цудоўнага майстра слова, але і як палымянага прыхільніка ідэй славянскага адзінства, які нямаў зрабіў для ўмацавання сяброўства нашых брацкіх народаў. Яго сыход з жыцця — незаменная страта для ўсіх беларусаў”, — сказана ў спачуванні.

✓ Магілёў аб’яўлены культурнай сталіцай СНД у 2013 годзе. Аднаведнае рашэнне прынята ў Ашхабадзе на пасяджэнні Савета кіраўнікоў дзяржаў СНД. Таксама культурнымі сталіцамі названы Габала (Азербайджан) і Гюмры (Арменія).

✓ У Мінску ва ўрачыстай абстаноўцы былі ўзнагароджаны пераможцы інфармацыйнага праекта “Юныя журналісты Беларусі і Расіі пра Саюзную дзяржаву-2012”. Віншаваў пачынаючых майстроў пяранамеснік Дзяржаўнага сакратара Саюзнай дзяржавы Іван Бамбіза.

✓ Падведзены вынікі і названы імёны пераможцаў VII конкурсу журналісцкіх работ “Беларусь-Расія. Крок у будучыню”. Па кожнай намінацыі вызначалася па адным пераможцы ад дзяржавы. З беларускага боку гэта Галіна Махнач, Сяргей Галеснік, Васіліна Мацута, Міхась Валькоўскі, Барыс Залескі, Яўген Канановіч, Сяргей Халадзінін, Алена Швайко і Міхась Шыманскі.

✓ Група выкладчыкаў Беларускага дзяржаўнага тэхналагічнага ўніверсітэта і Кубанскага дзяржаўнага ўніверсітэта пачала рэалізацыю праекта “Народы Расіі і Беларусі: гістарычны вопыт і праблемы ўзаемаразумення”. Мяркуюцца, яго рэалізацыя дапаможа ў выпрацоўцы мадэлі ўзаемапрымальнага паводзін, павышэнню культуры міжнацыянальных зносін дзвюх дзяржаў.

✓ Выстаўка “Віленскімі шляхамі Якуба Коласа” будзе адкрыта ў Вільнюсе ў Літаратурным музеі А. С. Пушкіна. У экспазіцыі будуць прадстаўлены асабістыя рэчы паэта, прадметы інтэр’ера часоў яго жыцця ў Вільні (1907—1908 гады) і іншыя экспанаты. Арганізавана выстаўка сумесна з Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеем Якуба Коласа.

✓ Тэлеканал “Беларусь 1” з 4 па 9 снежня раскрывае тайны Радзівілаў і абвясціў міфы, звязаныя са знакамітым родам. У межах тэлепраекта глядачам прапануюць трылогію “Радзівілы. Тайны сям’і”, гістарычны трылер “Слуцкія паясы. Тайны знакі” і спецыяльны праект “НАШЫ”, прысвечаны Эльжбеце Радзівіл.

✓ Студыя ў імя святога спавядальніка Іаана Воіна Свята-Елісавецкага манастыра прэзентавала мастацкі фільм, які атрымаў назву “Тры слова о прощении”. У адной з галоўных роляў — Леў Дураў. Зняты ў карціне і беларускія актэры Руслан Чарнецкі, Юлія Смірнова, Рыгор Сівахін і іншыя.

Падрыхтавала Таццяна МАСТОЎСКАЯ

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Патрэба ў творчым дыялогу

3 снежня адбылося чарговае пасяджэнне Прэзідыума Саюза пісьменнікаў Беларусі. На ім было вырашана правесці напрыканцы 2012 года Пленум СПБ на тэму “Год кнігі: пісьменнік-чытач-кніжны гандаль-бібліятэка”.

Раіса СІНЯЎСКАЯ

Акрамя таго, Прэзідыум выслушаў справаздачу Савета Беларускага рэспубліканскага літаратурнага фонду аб выкананай у 2012 годзе рабоце па прыцягненні матэрыяльных і фінансавых сродкаў і іх выкарыстанні. Не забыліся і пра маладых: распачалася праца па абмеркаванні кандыдатур на атрыманне стыпендыі СПБ літаратарам да 40 гадоў на 2013 год. Згодна з рашэннем Прэзідыума матэрыяльная дапамога будзе аказана абласным і Мінскаму гарадскому аддзяленням СПБ, дзесяці і жонкам воінаў-інтэрнацыяналістаў, якія загінулі ў Афганістане, а таксама будуць накіраваныя сродкі на падтрымку рэдакцыі часопіса “Роднае слова”.

Дапісаць клічнік

Даніла АРЦІМОВІЧ, фота Кастуся Дробава

На “Урокі мужнасці і любові да роднага краю” запрашаюць юнакоў і дзяўчат майстры слова.

З уступным словам да навуачна-адукацыйнай адной з мінскіх школ звярнуўся кіраўнік Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец. Ён адзначыў, што сёння ў шэрагах СПБ 24 пісьменнікі — удзельнікі Вялікай Айчыннай вайны. Адзін з іх — Алесь Савіцкі. Мікалай Іванавіч падкрэсліў, што творы ветэрана айчыннага прыгожага пісьменства карыстаюцца вялікім поспехам у чытачоў і выказаў перакананне, што ў сучаснай літаратуры мусіць прысутнічаць ваенная тэматыка.

Алесь Савіцкі вобразна звязаў падзеі Вялікай Айчыннай вайны з Годам кнігі. Ён нагадаў, што на сцяне Брэсцкай крэпасці застаўся надпіс “Уміраю, но не здаюся! Прощай, Родина!” Першы клічнік напісаны поўнасьцю, цвёрдай рукой. А вось другі ўжо толькі напалову. Дапісаць кліч-

Алесь Савіцкі з удзельнікамі “Урока мужнасці”.

нік да канца павінны пісьменнікі.

Слухачы пачулі і іншую сімвалічную гісторыю. У музеі Вялікай Айчыннай вайны захоўваецца медаль, прабіты пасярэдзіне. Вядома, што яго ўладальнікам з’яўляўся Сямён Летаў, забіты пад Жлобінам.

Колькі каштуе шэдэўр?

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1.)

Выслушаўшы шэраг прапаноў наконт твораў, якія маглі б прэзентаваць у намінацыі, намеснік начальніка Дэпартамента сацыяльнай палітыкі і інфармацыйнага забеспячэння Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы Вольга Вінаградава звярнула асаблівую ўвагу на галоўную, бадай, умову конкурсу: прэміі прысуджаюцца за творы літаратуры і мастацтва, якія робяць вялікі ўнёсак ва ўмацаванне адносін братэрства, сяброўства і ўсебаковага супрацоўніцтва паміж дзяржавамі-ўдзельнікамі Саюзнай дзяржавы. А значыць, твору мала быць прызнаным і высокамастацкім.

Вандроўка ў старажытны Вялікі Ноўгарад (а такія выязныя пасяджэнні прайшлі ўжо ў Цвяры, Нясвіжы, Полацку, Смаленску ды іншых гарадах) — гэта яшчэ і спроба прыцягнуць увагу аддаленых ад сталіцы рэгіёнаў. Добрым прыкладам і натхняльнікам для твораў можа быць Паўлавапасадская хустачная мануфактура, калектыву мастакоў якой быў сярод намінантаў на прэмію 2011—2012 гадоў. Хацелася б, кажуць арганізатары, каб колькасць прадстаўнікоў з рэгіёнаў (прынамсі, як і кола творчых саюзаў) павялічылася — прэмія не мае тэрытарыяльных прыкмет. Творцы павінны паверыць у свае сілы і больш смела выходзіць на міжнародны ўзровень.

ЗАЛАТЫ ФОНД ПРЭМІІ

Прэмія прадстаўнічая і матэрыяльна матываваная. З гэтым і спрачацца ніхто не будзе. Праўда, пакуль назваць дакладны памер на будучыя гады немагчыма. Не так даўно Міністэрства фінансаў Расіі, а яго падтрымаў і беларускі Мінфін, прапанавала змяніць Палажэнне, згодна з якім памер прэміі вызначаецца мінімальным памерам аплаты працы ў Расійскай Федэрацыі і роўны яго 1250-кратнаму памеру. Паколькі з кожным годам расце мінімальны памер аплаты працы, заканамерна расце і выплата па прэміі. Прыкладам, у мінулым годзе яна складала каля 5 мільёнаў. Прапанова Мінфіна — зрабіць суму фіксаванай: 5 мільёнаў расійскіх рублёў. Гэта, дарэчы, больш за любую прэмію Беларусі і карэлюе з самымі высокімі прэміямі Расіі.

І ўсё ж, як паведаміла Вольга Яўгенаўна, калі ў Палажэнне не будуць унесены змены (пакуль яно распрацоўваецца) і ў Расіі зацвердзяць прапанаваны мінімальны памер аплаты працы, то прэмія складзе амаль 5,9 мільёнаў расійскіх рублёў. Што ж, варта творчасць павінна мець вартую ўзнагароду!

Таццяна КУЗНЯЧЭНКАВА

Даніна памяці

Вяртанне да лепшага...

Сцяпан МІРШЧЫНА

Пакінуў гэты зямны свет выдатны, нават вялікі рускі пісьменнік Васіль Бялоў. Нарадзіўся ён на Балагодчыне 23 кастрычніка 1931 года. Там, у Волагдзе, і прайшло ўсё яго жыццё. Хіба што некаторым перапынкам можа назваць вучобу ў Літаратурным інстытуце ў 1959—1964 гады... У роднай старонцы Васіля Іванавіча нават часопіс заснаваны з назвай “Валагодскі Лад” (тут варта ўспомніць кнігу “нарысаў пра вясковую эстэтыку” “Лад” Васіля Бялова, напісаную ў 1979—1981 гг.). У “Ладзе” пісьменнік пераканаўча паказаў, што ў цэнтры яго мастацкага свету знаходзіцца мадэль вясковай ідэаліі, безабаронная і трапяткая перад гістарычнымі і сацыяльнымі зменамі. Другі мастацкі летапісец Расіі Фёдар Абрамаў пісаў: “Чытаю «Лад» В. Бялова — урыўкамі. Якая прыгажосць! Хаця Бог ведае, у якім падфарбаваным выглядзе прадстае сялянская Расія мінулага. Лад... Дык ці быў калі на Русі лад? Ці не ў гэтым траге-

Сіманаўскія чытанні працягваюцца

Уладзімір ДУКТАЎ

Міжнародныя Сіманаўскія чытанні — ужо традыцыя Магілёўшчыны, і ўдзельнічаюць у іх літаратары з Мінска і ўсіх абласцей краіны. Заключныя мерапрыемствы праводзяцца ў лістападзе — бліжэй да дня нараджэння Канстанціна Сіманава, 28 лістапада.

Сёлета да літаратурных чытанняў Магілёўскае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі і Магілёўскае гарадское аддзяленне Рэспубліканскага грамадскага аб’яднання “Рускае таварыства” прымеркавалі абласны адкрыты конкурс на лепшыя творы паэзіі і прозы патрыятычнай тэматыкі. Удзел у ім узялі 117 паэтаў і празаікаў. Асабліва актыўнай была моладзь. 30 лістапада пераможцы, а гэта 32 паэты і празаікі з Беларусі і Расіі, ва ўрачыстай абстаноўцы атрымалі дыпломы, а ад Пасольства Расійскай Федэрацыі ў Беларусі — кнігі з твораў К. Сіманава.

У межах чытанняў адбыліся пасяджэнні “круглых сталоў”, дзе сустрэліся пісьменнікі і чытачы. Удзел у іх узялі і адказныя супрацоўнікі Пасольства Расійскай Федэрацыі, прадстаўніцтва Рассупрацоўніцтва ў Рэспубліцы Беларусь, Прадстаўніцтва Пастаяннага Камітэта Саюзнай дзяржавы ў Мінску, Магілёўскіх абласнога і гарадскога выканаўчых камітэтаў.

Адметная асаблівасць сёлета Сіманаўскіх чытанняў — іх пашыраны фармат: мерапрыемствы ахапілі шэраг гарадоў вобласці. Так, пісьменнікі сустрэліся з маладымі воінамі магілёўскага гарнізона, калектывамі Бабруйскага дзяржаўнага прафесійна-тэхнічнага каледжа, Быхаўскай цэнтральнай раённай бібліятэкі, сярэдняй школы № 1 горада Чавусы.

дзя Расіі, што яна ніколі не змагла дайсці да гэтага ладу?” Былі іншыя творы. Пачынаў як паэт. Першая публікацыя вершаў — у часопісе “Звезда” ў 1956 годзе. Першая кніга — зборнік вершаў “Дзевяць моё лесная” (1961). Першая празаічная публікацыя — аповесць “Вёска Бярэзайка” ў часопісе “Север” у 1961 годзе. Найбольш спрэчны раман — “Усё наперадзе”, дзе пісьменнік выступіў супраць гарадской інтэлігенцыі, якая губляе рускі менталітэт.

Творчае жыццё Васіля Бялова, якога добра ведаюць у Беларусі (не толькі калегі-пісьменнікі, але і чытачы) яшчэ неаднойчы будзе падсумоўвацца і асэнсоўвацца. Але ўжо тое, што пра яго пісалі самыя розныя, часам надзвычай палярныя па сваіх поглядах крытыкі, гавораць пра неардынарнасць, велічыню гэтай мастацкай асобы. А пісалі і Вадзім Кожынаў, і Анастоль Стрэляны, і Юры Селязнёў, і Сяргей Залыгін, і Ігар Залатускі, і Ігар Дзядкоў, і Фелікс Кузняцоў...

Літабсягі

«Амаль прайшоўшы праз усё стагоддзе...»

Да стагадовага юбілею Аляксея Русецкага (1912 — 2000) выдадзены зборнік твораў паэта, напісаных ім у 1990-я гады: “На апошнім прыстанку: Вершы. Паэма”. Кніга-помнік стагоддзю, якое сыходзіла. Кніга-роздум на схіле жыцця. Кніга-клопат пра Беларусь і нашчадкаў.

Таццяна СТУДЗЕНКА

“Няпэўна ўсё...” — лейтматыў гэтых вершаў “напрыканцы стагоддзя”. Перш-наперш — няпэўны лёс Айчыны. Адсюль — патрэба і здольнасць паэта мысліць не толькі непасрэднасцю “тут і цяпер”, але і выразна ўяўляць сусвет, асабліва тых “геапалітычныя суб’екты”, якія на сваім таксама цяжкім вяку не паддаліся, выстаялі (“Чорная Афрыка — Белая Русь”, “Думалася напрудвесні”).

У 1990-я закругляецца кола стагоддзя, кола ўласнага жыцця.

Надзвычай складанае перажыванне: разам з трывогай — узрушэнне тым, што перажыта асабіста і “калектыўна”, гістарычна. У кропцы “канца стагоддзя” ўсё канцэнтруецца раптам у надзвычайна хваляючым ракурсе. Здзіўленне перад новым светам: “Не думаў і не сніў, / Што неўзабаве найаве ўбачу / сваю зямлю з надмарнай вышыні”. Не сніў ён, Аляксей Русецкі, калісьці сялянскі хлапчук, “хто пры лучыне / калісь гартаў свой першы лемангар”. Побач — экалагічны роздум і сум, да таго ж — сум “урбаністычны”: “Засціць гмах

мне сонечны ўзыход...” Хвалюе паэта і “экалогія” пачуццяў, перадусім — каханні (“слепне ў лазарных промнях сорам...”). Так, яшчэ адзін лейтматыў: “Ці не памрэ ад Розуму зямля?..”

Першая, адразу па завяршэнні, ацэнка аўтарам паэмы “Насланне” (1993) была крытычнай: “Атрымалася не так і не тое, што думалася... Добра, што гэта апошняя мая паэма”. Потым — пераацэнка ў 2000-м: “З дзесяці маіх паэм — тры найлепшыя... “Яго Вялікасць”, “Маналог Зямлі” і “Насланне”. Яны адпавядаюць і маім пераканан-

ням, і поглядам на ўсё менавіта тады” (з дзённікавых запісаў). Так, праз пэўны час ярчай навідавоку квінтэсэнцыя ліхалецця 1990-х — драмы раптоўных няспраўджаных надзей, чароўна-злосных пераўтварэнняў лёсаў: “Абвальвалася ўсё ў той час, на чым трымалася імперыя...” Уяўляю сабе значэнне гэтага твора ў выкладанні не толькі гісторыі беларускай найноўшай літаратуры, але і гісторыі ўвогуле.

3-над пярэ

➤ 9 і 10 снежня Літаратурны музей Максіма Багдановіча запрашае ўзяць удзел у мерапрыемствах, прысвечаных Дню нараджэння беларускага паэта. У першы дзень а 12-й гадзіне адбудзецца мітынг і ўрачыстае ўскладанне кветак да помніка Максіму Багдановічу ў скверы ля Вялікага тэатра оперы і балета. На наступны дзень запланавана літаратурна-музычная імпрэза “3 Максімам — да зор...”, удзел у якой возьмуць вядомыя беларускія дзеячы культуры і мастацтваў. Вас чакаюць а 18-й гадзіне ў Літаратурным музеі Янкі Купалы па адрасе: вул. Я. Купалы, 4.

Таццяна МАСТОЎСКАЯ

➤ “Круглы стол” “Беларуская кераміка: праблемы творчасці і прэзентацыі” прайшоў у сталічным Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва. Прысутныя разважалі пра адукацыю ў сферы мастацкай керамікі і шляхі яе ўдасканалення, пленэр як творчую лабараторыю, арганізацыю выставак, Дзён культуры, канферэнцый, майстар-класаў. Цікава прагучалі меркаванні пра стан сучаснай керамікі старшыні секцыі дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва Беларускага саюза мастакоў Аляксандра Зіменкі, члена БСМ, аўтара і арганізатара міжнароднага пленэру па кераміцы “Арт-Жыжаль” Валерыя Калтыгіна, дырэктара Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы Валерыя Жука.

Раіса МАРЧУК

➤ У паэтычную студию “Малінаўскія галасы”, якая існуе на базе Дзіцячай бібліятэкі № 15, завітаў вядомы паэт і пісьменнік Дзмітрый Пятровіч. Акрамя ўдзельнікаў студыі на імпрэзу прыйшлі і чытачы бібліятэкі. На працягу амаль дзвюх гадзін гучалі вершы, песні на словы беларускіх паэтаў. Шмат станоўчых водгукаў выклікалі апавяданні і аповесці з новай кнігі пісьменніка “Белая жанчына”. Слова брала і кіраўнік “Малінаўскіх галасоў” паэтэса Іна Фралова, яна чытала свае вершы.

Ганна СТАРАДУБ

➤ “Мы кнігу жыцця пішам самі...” — так назвалі свой новы калектыўны зборнік паэзіі і прозы члены літаратурнага аб’яднання Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта харчавання. У кнізе змешчаны творы дваццаці аднаго паэта, празаіка і публіцыста. Большасць з іх — выкладчыкі, супрацоўнікі і студэнты, якія з’яўляюцца пастаяннымі ўдзельнікамі ўніверсітэцкага літаратурнага аб’яднання “Чароўныя гукі”. Заклучны раздзел кнігі мае назву “Нашы госці” і змяшчае вершы паэтаў, якія сябруюць з літаратурнай суполкай універсітэта. На прэзентацыі ва ўніверсітэцкай бібліятэцы перад студэнтамі выступілі рэктар Вячаслаў Шаршуноў, старшыня Магілёўскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Уладзімір Дуктаў, а таксама многія паэты і празаікі, творы якіх змешчаны ў кнізе: гучалі вершы і песні на словы аўтараў выдання.

Уладзімір САСНОЎКІН

Арт-лінія

Спыніся, момант...

Спыняе час мастацкая галерэя “Беларт”, дзе да 16 снежня будзе праходзіць выстаўка “з жывапісных твораў майстроў творчага аб’яднання “Традыцыя” Беларускага саюза мастакоў. Пераважная большасць прадстаўленых работ — пленэрныя эцюды, у якіх адлюстравана прыгажосць беларускіх краявідаў.

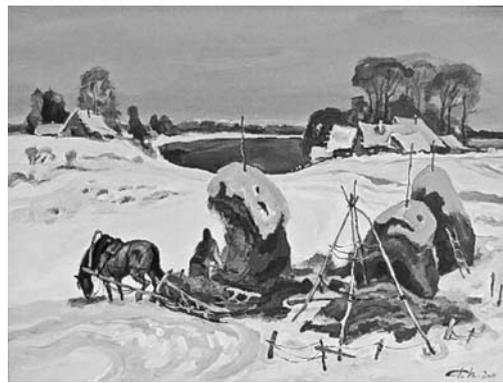
Дзіяна КАРОЛЬ

Аб’яднанне “Традыцыя” было створана на пачатку 2010 года, і цяпер у ім 24 сябры. Узначальвае яго заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь Уладзімір Уродніч. Галоўнымі мэтамі “Традыцыі” з’яўляюцца падтрымка ўзаемасувязі са сталымі і маладымі жывапісцамі, якія прытрымліваюцца рэалістычнага кірунку ў сваёй творчасці, а таксама цеснае ўзаемадзеянне з устаноўмі культуры і мастацтва ў справе прапаганды традыцыйных асноў нацыянальнага мастацтва ў розных раёнах Беларусі.

Удзельнікі аб’яднання з павагай ставяцца да традыцыйнага пласта жывапісу і іншых плыняў мастацтва. У групе сабраліся адна-

думцы, якія дзейнічаюць у межах задач, прадстаўленых Беларускаму саюзу мастакоў. Аснову аб’яднання складаюць вядомыя творцы, якія сцвярджаюць прыныцы развіцця сучаснага рэалістычнага жывапісу (фігура-тыўная кампазіцыя, партрэт, краявід і да т. п.). Сярод іх народныя мастакі Беларусі акадэмік Г. Паплаўскі, М. Данцыг, заслужаныя дзеячы мастацтва М. Апіёк, Л. Дударэнка, Б. Аракчэў, вядомыя творцы У. Гардзевенка, В. Барабанцаў, С. Федарэнка, В. Федарэнка, М. Меранкоў, У. Новак, Г. Лойка, К. Шастоўскі, Ю. Крупянкоў, маладыя мастакі В. Асядоўская, Э. Бубашкіна, А. Каласенцава і інш.

З аб’яднаннем “Традыцыя” паспяхова супрацоўнічаюць жывапісцы, якія жывуць у абласных цэнтрах і іншых гарадах Беларусі:

Г. Паплаўскі “Вечер у вёсцы”.

Гродна — І. Бандарчук, Орша — М. Таранда, Магілёў — У. Шпартаў.

Фактычна кожны год аб’яднанне прапануе цікавыя выстаўкі. Так, у 2010 годзе гэта была экспазіцыя “Помніць зямля беларуская”. Яна дэманстравалася ў гарадах, лёс якіх быў звязаны з аперацыяй “Баграціён” у гады Вялікай Айчыннай вайны: Мінску, Оршы, Віцебску, Бабруйска, Светлагорску.

У мінулым годзе “Традыцыя” ладзіла выстаўку “Мінск — горад майго юнацтва”. Сёлетні творчы праект пад дэвізам “Мы родам з Беларусі” (Орша, кастрычнік-лістапад).

Повязі

Сустрэча. Мікалай Фердынандаў і Арманда Рэверон

Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь працягвае радаваць прыемнымі нечаканасцямі сваіх наведвальнікаў. На гэты раз такім сюрпрызам стала выстаўка “Сустрэча. Мікалай Фердынандаў і Арманда Рэверон. Дзве гамы аднаго натхнення” са збору Нацыянальнага музейнага фонду, Галерэі нацыянальнага мастацтва Венесуэлы (Каракас).

Алесья АРЫЦКАЯ, фота Кастуся Дробава

Унікальная выстаўка ўпершыню прадстаўляе беларускаму глядачу выяўленчае мастацтва сучаснай Венесуэлы — жывапіс і графіку двух неардынарных мастакоў — эмігранта з Расіі Мікалая Фердынандава і яго вучня ды сябра, знакамітага венесуэльца Арманда Рэверона.

Творчасць Мікалая Фердынандава, амаль не вядомая на радзіме, з’яўляецца часткай нацыянальнага скарбу Венесуэлы. Каб пазбавіцца строгіх акадэмічных рамак расійскай адукацыі, мастак ужо сталым майстрам пакінуў краіну, накіраваўшы-

ся спачатку ў Злучаныя Штаты Амерыкі, а затым у Венесуэлу, дзе яго філасофскія погляды, рознабаковасць асобы, прыхільнасць да мадэрнісцкіх еўрапейскіх ідэй паўплывалі на характар мастацкага жыцця краіны пачатку ХХ стагоддзя, спрыялі фарміраванню нацыянальнай мастацкай школы Венесуэлы ў кантэксце сусветнага культурнага працэсу. Пад уплывам майстра патрапіў і Арманда Рэверон, які цалкам прысвяціў сябе жывапісу, пасяліўшыся ў хатце на беразе Карыбскага мора. Гэта было следаванне ідэі Фердынандава пра тое, што мастацтва — радыкальны шлях, які патрабуе поўнай самааддачы і адасобленасці.

Паводле Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Венесуэлы ў Беларусі Амерыка Дзіаса Нуньеса, асобы Рэверона і Фердынандава непадзяляльныя ў мастацтве Венесуэлы:

— Мастакі доўгі час сябравалі, ім былі блізкія адны і тыя ж жыццёвыя пазіцыі. На вядомым сумесным чорна-белым фотаздымку, зробленым у 1921 годзе ў студыі на плошчы Лопес у Каракасе, мы бачым не толькі Рэверона і Фердынандава: сцены пакоя завешаны карцінамі мастакоў. Некаторыя з іх ёсць і на сённяшняй выстаўцы, дзе прадстаўлена 27 работ: аўтар 13 з іх Рэверон, астатнія 14 належаць пэндзлю

Прадстаўнік Пасольства Баліварыянскай Рэспублікі Венесуэла Марыя Елена Рохас распавядае пра адну з работ.

Фердынандава. Наогул, гэта першы раз, калі работы мастакоў перасяклі Атлантычны акіян і выстаўляюцца ў Еўропе, раней экспазіцыя была прадстаўлена толькі ў Расіі. Наступны пункт прызначэння — Бразілія. Спартрэбілася шмат высілкаў і грошай для арганізацыі і рэалізацыі дадзенага праекта. Аднак усё цяжкасці таго каштавалі — адкрыццё выстаўкі адбылося, і беларусы цяпер могуць пазнаёміцца з культурнай спадчынай адной з краін Лацінскай Амерыкі.

Усім ветразям — спрыяльнага ветру

Напхненне водарам і смакам.

Напрыклад, такой, як непасрэднае, “фізічнае” судакрананне мастака-творцы з пэўнай прасторай. Калісьці палеская зямля была ўвасоблена І. Мележам у хроніцы яе развіцця з патрыярхальнай побытавай спадчынай і выхаду на прастору жыцця XX стагоддзя. Зрэшты, яно скончылася, а Палессе было і ёсць. Якое яно? Як склаўся яго сённяшні дзень? Якія чалавечыя лёсы ўвабрала яно ў сябе? Што ў гэтых лёсах адбылася з мінулага і які абрыс будучыні яны нясуць? Асабліва драматычнай (так, з усёй стрыманасцю перажывання драматызму беларускай ментальнасцю) “палеская хроніка” падасца таму, хто не толькі знаёмы з Мележавай, але памятае — можа, дзякуючы такім жа паездкам, — вобраз і водар Палесса апошняй трэці XX стагоддзя і здольны ўявіць сабе гістарычна-стэрэаскапічнае палескае палатно. Да болю і стогну цягучая ціш спрадвечных балот (чуецца спеў за субцітрамі экранізацыі мележаўскай хронікі?) — гвалт калектывізацыі 1920 — 1930-х гг. — “спелы сацыялізм” у суправаджэнні тагачаснай машынерыі — стрымана-дзелавітае гаспадаранне, размераны лад цяперашняга жыцця. Мне яно падалося менавіта такім падчас наведання сучаснага сельгасвытворчага кааператыву і шэрагу мястэчак Гомельшчыны. Не ведаю, як хто, але за накіданымі толькі што малюнкамі “кадрамі” я ўбачыла найгалоўны ў быццці рытм — рытм станаўлення. Яно было і доўжыцца, убераючы ў сябе чалавечыя намаганні і лёсы, і чакае новых хронікараў, бо менавіта сказанае — застаецца, рыхтуючы нашчадкаў заўтрашні дзень.

Сустрэчы з чытачамі, кіраўнікамі прадпрыемстваў, знаёмства з вытворчасцю, наведанне музеяў... Здаецца, не магло б быць цэльнага і трывалага ўражання ад гэтага, калі б усё не грунтавалася на самым моцным падмурку. Гэта — зямля. Сціплыя краявіды, грунт апрацаваных палёў, прасторныя шляхі, там-сям — мястэчкі... Неба і зямля Гомельшчыны, неба і зямля Беларусі. Прыгадаўшы гісторыю Палесса, уявім сабе і іншую дынаміку — быццця беларускай зямлі. На пачатку XX ст. — нявызначаная прастора, якая мусіць вось-вось “растварыцца” паміж уплывам Захаду або Усходу. Інтэрнацыянальная БССР — зямля ўсіх,

28 — 29 лістапада адбылася паездка беларускіх пісьменнікаў па Гомельскай вобласці. Традыцыя такіх вандровак захаваная з савецкіх часоў, толькі цяпер яны сталі менш афіцыйныя і, адпаведна, больш пазнавальныя. Адчуванне духу і рытму жыцця краіны — мэта вандровак творчых і “нятворчых”, па вялікім рахунку, агульная. Каб зразумець яе значэнне менавіта для пісьменнікаў, я і выправілася разам з імі на Гомельшчыну. Зрэшты, наўмысна не назаляла з адпаведнымі пытаннямі, бо падчас фармулявання адказу, агучвання думкі губляецца непасрэднасць уражання. Акумуляванае ў свядомасці, знітаванае з асабіста-інтымным досведам пісьменніка, яно і ёсць патэнцыяльна выток творчасці. Ці не лепш проста ўгледзецца ў фактычныя штуршкі магчымых яе крыніц, нават не будуочы лагічнай паслядоўнасці наконт таго, што тут галоўнае, а што — не. Усім вядома, што мастацтва — справа “нелагічная”, хоць і падпарадкоўваецца пэўным заканамернасцям.

зямля нічыйная, “калгасная”. Няпэўнасць 1990-х. Годна-лагодная, працоўная, дагледжаная зямля суверэнай Беларусі. Калі Колас, Купала і іх папличнікі рабілі ўсё магчымае, каб замацаваць у рэальнасці “выслізгваючы” феномен беларускай зямлі, калі беларускія савецкія пісьменнікі часцей за ўсё вымушаныя былі кіравацца “тэорыяй бесканфліктнасці”, а ў 1990-я — увогуле не ведалі, ад чаго адштурхоўвацца і за што замацавацца, то сённяшні рытм незалежнага і ўпэўненага станаўлення — грунт, надзвычай спрыяльны для развіцця літаратуры. Цяпер — літаратуры сцвярдзэння трывалых (у сэнсе — якія вытрывалі ўсё) нацыянальных каштоўнасцей. Знешняй, сюжэтнай падставай

Напхненне прыгажосцю.

для гэтага могуць быць хоць краявіды, хоць палацы і паркі, хоць гаспадаркі.

Калі хтосьці не зусім яскрава ўяўляе значэнне трывалага фундамента зямлі краіны, няхай уявіць яго адсутнасць. Шмат каму даводзілася ехаць цягніком па ўзбярэжжы Чорнага мора ад Туапсе да Адлера. Шмат хто тут і спыняўся — у Сочы, напрыклад, ці ў маленькіх курортных мястэчках побач. Вы не задавалі сабе пытання, чаму гэтыя месцы — досыць, дарэчы, заможныя — такія бесталковыя ў сэнсе забудовы, “інфраструктуры”? Таму што гэта — не спадчына, якая “ад прадзедаў спакон вякоў”, але — чужая зямля, заселеная, занятая. Карэнны народ гэтых краёў не змог супрацьстаяць царскай каланізацыі і, перасяліўшыся ў Турцыю, знік у асіміляцыі з тамтэйшымі людзямі. Гераічны, мужны, горды народ, але ў яго не было пісьменнасці і, адпаведна, літаратуры. Калі падасца нерэпрэзентатыўным лёс мала каму

вядомых убыхаў (менавіта так зваўся той народ), няхай прыгадае яўрэяў. Кніга Кнігі, Біблія, ратавала іх на працягу больш як двух тысячагоддзяў і ўрэшце прывяла гаспадарамі ў краіну продажы. Узяўшы пад увагу лёс быццам надта далёкіх ад нас паўднёвых краін, цяжка пераацаніць словы І. Саверчанкі, сказаныя падчас сустрэчы з чытачамі і супрацоўнікамі Гомельскай бібліятэкі імя Леніна — пра вызначальную ролю літаратуры ў дзяржаўным будаўніцтве.

...Ну добра, скажа хтосьці. Паездзілі па зямлі — няхай. Але навошта, прыкладам, пісьменнікам... свінкі? Скажаце, ніякім бокам не патрэбныя? А здаецца, што яны могуць спатрэбіцца менавіта тым “бокам”, з таго ракурсу, у якім паўсталі перад дэлегацыяй членаў Саюза пісьменнікаў: звернуць з памоста вышыняй недзе ў метр. Дададзім сюды вышыню чалавечага росту і ўявім патрэбны “абзор”. Выдатная падстава паразважаць пра ракурс пазіцыянавання пісьменніка адносна ствараемай ім мастацкай прасторы. Калі перад яго зрокам, пад яго пяром людзі і лёсы паўстаюць дзесьці “ў нізіне” або “збоку”, нібы на малюнку, не варта чакаць іх прызнання. Але як дасягнуць ракурсу “з сярэдзіны”, з самага віру жыцця, не пакінуўшы звыклага пісьменніцкага “мікракосмасу” — рэдакцыі, кабінета, пісьмовага стала?

Дарэчы, нехта можа сказаць, што назіранні падчас арганізаваных-рэгламентаваных вандровак не вельмі адрозніваюцца ад штучных уражанняў тэлепраглядаў. Маўляў, ці па тэлебачанні глядзець на кандытарскую фабрыку або сельгаспрадпрыемства, ці экскурсійным чынам — усё адно практыка не вельмі змястоўная і выніковая. Ну што ж, я таксама не аматарка падарожжаў “ад тураператара”. Але тут справа іншая. Па-першае, вандроўка арганізаваная адрасна, менавіта для гэтай, пісьменніцкай, аўдыторыі — г. зн. разнастайна, аб’ёмна, “цэласна”. Па-другое, арганізацыя ўжо ўласна “на месцах” па вызначэнні не можа быць фармальнай або штучнай, таму што ладзіць яе людзі, крэўна зацікаўленыя ў сваёй справе і ў іміджы сваёй малой радзімы. А цікаваць — гэта вірус. Калі не пагадзіцца, што такая кароткатэрміновая цікаваць можа быць дастаткова трывалай і дзейснай, каб закласці пэўную перспектыву, плённую творчую жылу, — што сказаць... Калі ўвогуле нешта западзе ў душу, магчыма вярнуцца ўжо “нерэгламентавана” і замацаваць першапачатковае ўражанне. А яно, як вядома, самае моцнае. Урэшце, багатая фактура ўражанняў ад рэчаіснасці ніколі не шкодзіла літаратуры — ні сацыяльна скіраванай, ні асабіста засяроджанай, “сузіральнай”.

Цяжка не пагадзіцца, што практыка творчых паездак пісьменнікаў — выдатная магчымасць адчуць чытача. Адпаведна, для апошняга — магчымаць упэўніцца, што па-ранейшаму існуе пісьменства, пісьменнікі, кнігі. Пэўнасць бачыць рэальнага творцу — найлепшы штуршок звярнуцца да ягоных кніг: пайсці, знайсці, набыць. А то здараюцца прыклады: у кнігарні г. Ветка, дзе літаратары наведлі надзвычай цікавы музей народнай творчасці, беларускіх кніг проста няма — не лічыць жа адзіны асобнік, набыты

Таццяна СТУДЗЕНКА,
фота Людмілы Гатавіцкай

кнігарняй “дзеля праверкі”. На пытанне, чаму такое становішча, адказваюць: “Не-свядомыя нашы чытачы — не купляюць беларускія творы”.

Пазіцыянаванне прэсы, якая асвятляла пісьменніцкую вандроўку, нельга назваць безумоўна карэктным. Чамусьці шмат каму падалося, што “вынік” — шэдэўр найноўшай беларускай літаратуры — павінен з’явіцца вось-вось. Хтосьці з журналістаў, наадварот, не верачы ў гэта, дапытваўся ў пісьменнікаў, ці патрэбныя ім увогуле такія “мерапрыемствы”. Прызнаюся, не хацела б, каб хтосьці і мяне западозрыў у падобных настройах. Між тым, я таксама маю ўражанні літаратурнага кшталту — як патэнцыяльны чытач патэнцыяльнай творчасці нашых аўтараў і нават... як патэнцыяльны яе герой (героіня). У творы пра Румянцавых — Паскевічаў я б з задавальненнем фігуравала: не абавязкова кнігачыня — ну, скажам... пакаёўкай, перад вачыма якой разгортваюцца славы дзеянні знакамітага роду. Таксама бачу сябе чытачом і ўдзельнікам рамана пра старавераў на беларускай зямлі. Лёс гэтых працавітых, сумленных рускіх людзей уразіў сваёй годнасцю і надзвычайным драматызмам, а побыт, прадстаўлены ў веткаўскім музеі, — неардынарнай эстэтыкай. Уяўляю сюжэт пра каханне беларускага хлопца і дзяўчыны са стараверскай сям’і: прыгоды-перашкоды на фоне палескіх краявідаў, праніклівая шчырасць адзінага, на ўсё жыццё, пачуцця, але каб з’яўлялася не замінала сур’ёзнасці падтэксту. Напрыклад, думцы пра дабра-ворнасць — побытавую, культурную, генетычную, — цесных стасункаў паміж народамі. У Сеціве, дарэчы, мноства

Напхненне рамантыкай.

рэальных лёсаў веткаўскіх насельнікаў: кожны з іх можа быць гістарычнай падставай індывідуальна-творчай інтэрпрэтацыі веткаўскіх уражанняў.

...Увечары другога дня паездкі, калі ўжо добра сцягнула і, здавалася, можна ехаць толькі дадому, у Мінск, вызначылася, што на чарзе — наведанне мемарыяла ў Чырвоным беразе Жлобінскага раёна. Мемарыял, на месцы якога ў гады вайны знаходзіўся адзін з найбуйнейшых дзіцячых канцлагераў... Дзякуй усім, хто меў і мае дачыненне да гэтага сапраўды катарсічнага ўплыву на наведвальнікаў. Дзякуй гісторыкам, аўтарам, работнікам мемарыяла і экскурсаводам. Дзякуй за Памяць і дзякуй за Надзею, увасобленую архітэктарам у белым караблі пад белымі ветразямі з імёнамі дзетак, выратаваных савецкімі войскамі. У прасторы яблыневага саду Белы Карабель — плыве...

Роздум...

Берасцейскія нататкі

Прызнацца, што я, галоўны рэдактар літаратурнага выдання, пратакольная, так бы мовіць, персана, не хацела ехаць на цырымонію ўручэння літаратурнай прэміі? Што магла б і не прыняць запрашэнне на фестываль “Лунінская восень”? Прызнаюся: не хацела і магла б. Занадта шмат пытанняў трэба вырашыць да канца года — і з новай кропкай продажу “Маладосці”, і з падпіскай на яе, і з укладаннем юбілейнай кнігі, і з найноўшымі праектамі. Да таго ж, афіцыйна і прыгожыя словы — гэта зусім не мая стыхія.

Але ж паехала...

УЗНЁСЛА ПРА СТРЫЖАНЬ

“Галоўнае ў нашай справе — знайсці сэнс сваёй дзейнасці”, як сімвалічна сказала студэнтка, імя якой пазначана ў спісе яшчэ не лаўрэатаў прэміі, але ўжо пераможцаў літаратурнага конкурсу сярод дзяцей і юнацтва. Ён у гэтым годзе ладзіўся да 90-га дня нараджэння Уладзіміра Калесніка і з гэтай нагоды назвай сваёй меў цытату са спадчыны пісьменніка: “Жыць — дастойна”. Студэнтка, завуць яе Вольга Хвораст, цалкам пераканана, што...

— ...калі знайсці надзейны стрыжань і пачаць на яго абавірацца, тады і будуць стварацца цікавыя творы, тады і будуць жыць нашы мова і літаратура.

Вось так паэтычна. Таму што прэзідэнт пра гэта трохі пазней скажа Валерыі Гапееў. Дзіўна, дарэчы, што такая рамантычная дзяўчына піша “не мастацкія творы, а пра мастацкія творы”. Так і сказала:

— Я на гэтым фестывалі ўпершыню. Апынулася тут дзякуючы свайму любімаму настаўніку, дэкану філалагічнага факультэта Брэскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. Пушкіна Уладзіміру Адамавічу Сенькаўцу. Ён зрабіў, я лічу, самае важнае — накіраваў у найбольш спрыяльнае для мяне літаратурнае кола. Менавіта дзякуючы яму я пачала пісаць. Усё, што адбываецца тут, мяне вельмі ўрававае.

НЕАСПРЭЧНАЕ

Тое, што заснаванне Калеснікавай прэміі, ініцыяванае ў 2007 годзе Анатолям Крэйдзічам адразу пасля абрання старшынёй Брэскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, заўважна ажывіла літаратурны рух на Берасцейшчыне, — факт неаспрэчны. За пяць гадоў яе ўдастоіліся два дзясяткі берасцейскіх літаратараў. І столькі ж, калі не болей, юных таленавітых асоб атрымалі дыпламы пераможцаў абласнога літаратурнага конкурсу, арганізатарам ды старшынёй журы якога таксама з’яўляецца Анатолю Крэйдзіч. Такім чынам, сёлета ў традыцыйны штогадовы калектыўны зборнік “Адкрыццё” акрамя імя ўжо згаданай Вольгі Хвораст трапіць імя журналіста з Камянцы Настасі Нарэйкі, студэнтаў Дзмітрыя Водчыца (Пінск) і Юліі Казловіч (Брэст), школьнікаў Наталлі Супрун (Драгічынскі раён) і Юліі Пупчык (Іванава).

— Як ні круці, а факт існавання прэміі — найпершае і самае неабходнае, што можа “раскруціць” на добрыя творы і абудзіць цікавасць да іх з боку чытача. Гэты дух спаборніцтва, гэта жаданне выйграць, гарантыя быць заўважаным і атрымаць ацэнку, напісаць “нешта гэтакае” — вось што яшчэ рухае літаратуру наперад. Галоўнае толькі — каб не знікаў прэстыж у нашай прэміі, каб не давалася яна, бо “так трэба”.

Гэта ўжо Валерыі Гапееў. Прызнацца, з ім хацелася пагаварыць не пра прэмію ўвогуле, а пра іх лаўрэатаў у прыватнасці. Ну не магла я пісьменніку, які стварае аповесці для падлеткаў, не задаць такое пытанне:

— Як вы ставіцеся да ўручэння прэстыжнай прэміі зусім юным асобам? Ці не паўплывае гэта на іх станаўленне ў далейшай літаратурнай творчасці?

— Тут, безумоўна, ёсць пэўная небяспека і таму патрабуецца асцярожнасць. Ёсць, і нямаля, выпадкаў, калі нават проста пахвальба псуе чалавека, і ён раптам пачынае лічыць магчымым заяўляць: “Як? Вы мяне не ведаеце? Я ж зорка!” Ці патрэбна тут педагагічны вопыт з боку арганізатараў конкурсу? Ці трэба разглядаць асобна кожную сітуацыю? Я думаю, што не ў конкурсе справа: калі чалавек перамагае, няхай ён перамагае. Але хай гэтая акалічнасць не ўлічваецца пры разгляданні наступных твораў ніводнай

літаратурнай рэдакцыяй, увогуле нікім. Атрымалася ў мяне кніга — і гэта добра, далі мне за яе прэмію — і выдатна. Але гэта не гарантуе нічога, вось што трэба разумець. Трэба вучыць юных творцаў, што неабавязкова ўсё, што ствараецца, будзе геніяльным. Наадварот: абавязкова якраз тое, што геніяльным будзе далёка не ўсё. У тым, што пасля поспехаў здараюцца няўдачы, няма ніякай трагедыі.

Яшчэ адна парада юным творцам ад Валерыі Гапеева: няхай ад задумы да напісання пройдзе нейкі час. Зрэшты, як і ад напісання да друкавання. Пісьменнік мусіць пісаць у шуфляду! І трымаць там свой твор да той пары, пакуль забудзецца, які сказ за якім ідзе. Каб затым прачытаць, як чужое, — і самому ўбачыць, чаго гэты твор варты.

Лаўрэаты прэміі Уладзіміра Калесніка-2012.

НЕАД’ЕМНАЕ

— На мой погляд, сёлетняя юбілейная прэмія размеркавана так, што прыдзірацца няма да чаго, — канстатуе ў працяг размовы Валерыі Гапееў. — Анатолю Крэйдзіч — выдатны прэзіят, яго дзве сёлетнія кнігі — адметнае пісьмо, яго мова — жывая, як жывыя, сапраўдныя і вобразы, што ён стварае. А “Гарэза” Жушмы? Цягам столькіх гадоў ён яе збіраў, кожны радок і абзац у ёй прапушчаны праз душу. Ён жа насамрэч ачалавечыў гэту істоту, вавёрку, стварыўшы чытанне менавіта для дзяцей, ды такое, якога ў нас яшчэ не было. Не буду казаць, што гэта наш Біянка, бо гэта Жушма, наш Жушма. Што датычыць прэміі за пазію, то... выдатныя вершы ў Марыі Кобец. Я нават пажартаваў сёння: маўляў, дахвалялася да таго, што замест цябе твае вершы са сцэны чытае сам губернатар. І гэта выдатна.

Пра губернатара. Канстанцін Сумар асабіста ўручае прэміі сталым лаўрэатам і дыпламы юным пераможцам — гэта ўжо традыцыя. І перш чым уручыць прэмію Марыі Кобец, сапраўды прачытаў са сцэны яе верш. Тым самым ён, канечне ж, мог некага ўразіць, і нават вельмі, але... не берасцейскіх літаратараў. Яны, натхнёныя і ўвагай да сябе, і павагай, добра ведаюць: іх губернатар не проста раздае ўзнагароды за творчасць — ён з гэтай творчасцю папярэдне знаёміцца, і даволі ўважліва. Інакш не сказаў бы тое, што сказаў: “Узровень падтрымкі пісьменнікаў, у тым ліку матэрыяльнай, будзе расці прапарцыянальна іх унёску ў слоўнае мастацтва краіны, у выхаванні працэс”. Тут немагчыма не адзначыць, што памер сёлетняй прэміі перавышае мінулагодні.

Самы час абвясціць уласна лаўрэатаў прэміі разам з іх творамі: Марыя Кобец — і зборнік пазіі “Кроплі...” (“Мінка-прынт”); Іван Арабейка — і “Сказаць хачу”, кніга вершаў (“Альтэрнатыва”); Мікола Бусько — “Сляды ад верасня”, проза (“Харвест”); Анатолю Крэйдзіч

— “Роднае, шчымлівае”, аповесць, нарысы, нататкі, мініяцюры (“Літаратура і Мастацтва”); Васіль Жушма — “Гарэза” (проста прыгоды вавёркі, “Літаратура і Мастацтва”).

НЕСКАЗАНАЕ

— Вы абяцаеце напісаць штосьці для “Маладосці”?

— Абяцаю. Калі ўжо брацца за нешта, то брацца сур’ёзна.

Вольга Хвораст знайшла, здаецца, добрую пляцоўку для сваёй творчасці. Як і Настася Нарэйка, вершы якой друкаваліся ў “берасцейскім” нумары “Маладосці” ў гэтым годзе і будуць, безумоўна, друкавацца ў наступным. Бо мы ж абавязкова выдадзім новы “берасцейскі” нумар — яшчэ больш цікавы і адметны!

У Лунінскай школе, яшчэ да цырымоніі ўзнагароджання, Настася прызналася, што... не берасцейская. Журналістка трапіла на працу ў Камянецкую газету па размеркаванні. Настася чытала верш. Пра восень. Дзе кляновы лісточак ляжыць не мядзяны, а з просінню...

Дык вось пра восень. “Лунінская восень”, як напісана ў лісце-запрашэнні, — гэта фестываль. З нядаўняга часу ён праходзіць у межах свята ўручэння Калеснікавай прэміі, заснаваны ж значна раней.

— “Лунінская восень” прадумвалася высілкамі найперш ураджэнца вёскі Лунін Мікалая Елянеўскага, — згадвае старшыня Брэскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Анатолю Крэйдзіч. — Скончыўшы кар’еру вайсковага журналіста, Мікалай Васільевіч стаў рэдактарам Пінскага раённай газеты “Палеская праўда” і, паколькі сам лунінскі, натуральна, што жыву лёсам свайго краю. У прыватнасці, вывучаў гісторыю Платона Ціхановіча, святара мясцовай Барысалебскай царквы, аўтара беларускай граматыкі ў мініяцюрах.

Ушанаваць імя гэтага святара і яго неўміручую справу — вось дзеля чаго ў Лунінскай сярэдняй школе дзевяць гадоў таму зарадзілася “Лунінская восень”. Старонкі легендарнай “Граматыкі” даступныя цяпер кожнаму лунінскаму вучню, але ж фестываль павінен быць нечым большым, ці не так?

Як гэта адбываецца. Безумоўна, вучні Лунінскай школы маюць да свята самае непасрэднае дачыненне. Цяжка ўявіць, што гасцей школы — паважаных пісьменнікаў, імёны якіх нават надараецца сустракаць у падручніку беларускай літаратуры, апавяданні якіх трэба пераказаць “блізка да тэксту”, а вершы вучыць напамяць, — сустракалі б не дзяўчынка-Восень і не хлопчык-Беларус. “Як сама царыца ў залатой кароне” — гэта ўжо пра тых прыгажунь, што падносяць бохан пшанічнага хлеба пісьменніцкай дэлегацыі. Для выканання гэтай місіі кожны год выбіраецца маленькая красуня, якая потым расце з кожнай восенню, увасабляючы ў наступных святах прыгажуню-Восень “свайго году”. Такім чынам, узнікаючыся па лесвіцы на другі паверх, туды, дзе на свае вочы можна ўбачыць старонкі “Граматыкі”, можна сустрэць усе папярэднія Восені.

У дзень, калі ладзіцца “Лунінская восень”, расклад можа быць перапісаны так, што на ўрок літаратуры трапіць кожны. У ролі настаўнікаў — тыя самыя, па чых аповесцяў прыйдзецца, ой прыйдзецца, пісаць сачыненні.

Канечне ж, я паеду на “Лунінскую восень” і ў наступны раз...

Святлана ДЗЯНІСАВА

Не раптоўны «Вожык»

Алена ВАЯГА

Толькі-толькі мы прывыклі да восеньскай прахалоды, як ужо і першы снег пайшоў. І чаму ён заўсёды такі раптоўны? А вось наш “Вожык” не такі. Ён не раптоўны, але заўсёды інтрыгуе.

З такіх — апавяданне журналіста і пісьменніка з г. Чавусы Валянціна Крыжэвіча “Зорная хвароба”. Яно безумоўна выкліча добрую ўсмешку і прымусяць паглядзець на начное неба, бо там “...Ах ты, маці родная! Зорак, зорак колькі!.. А тут з-за работы і тэлевізара нічога не бачыш”. Але калі доўга глядзець на зоркі, можа здарыцца непапраўнае, як з героем апавядання... З бываліцы “Мудрая цешча” Веры Буланды чытач дазнаецца, як цешча адвучыла зяця бегаць да палубоўніцы. “Пасля таго выпадку і такой шчырай пахвальбы Ігар чамусьці перастаў хадзіць да Сняжаны, пачаў больш гарнуцца да жонкі. Калі ж часам прыезджала цешча, не-не ды заўважаў на сабе яе загадкавы позірк... А можа, гэта толькі здавалася?..” Аляксандр Матошка ў іранесцы “Дзённік” дае цікавыя парадзі непрафесійным пісьменнікам і дапамагае галоўнаму герою разабрацца ў сваіх літаратурных “здольнасцях”.

Рубрыка “Навіны з МУС: матай на вус” раскажа, як можна злавіць замест рыбы крымінальную справу, дзе жыве барацьбіт за чысціню “містэр Пропер” і што такое халупна-бегавы рэфлекс. Таксама давадзіцца ўспомніць песню пра трох танкістаў.

У гэтым месяцы “Вожык” атрымаў шмат цікавых лістоў ад чытачоў. Аказваецца, каб купіць лекі па выгаднай цане, давадзіцца заняцца “спартыўным бегам” па аптэках, а на Кунцаўшчыне ёсць “машына часу”, якая вяртае ў мінулае. “Мабільны фотапрыкол” прадставіў здымак дзіўных іголак. Магчыма, нехта зможа патлумачыць, дзе і з чаго яны выбраліся.

“Палітовае расследаванне” праводзіць рэдактар аддзела пісьмаў і фэльетонаў часопіса “Вожык” Наталля Кульгавая. Яна грунтоўна раскажа, у якія майстэрні лепш здаваць свой абутак і адзенне, з якімі праблемамі можна пры гэтым сутыкнуцца і як іх вырашыць; закрэне аўтар і цэнавы фактар.

У “Кнігарні «Вожыка»” прэзентуецца кніга журналісткі газеты “Звязда” Валянціны Доўнар “Каб сказаць... І пачулі”. Зборнік складаецца з невялічкіх навел, сюжэты якіх аўтарка перажыла сама, убачыла на вуліцы, падслухала ў грамадскім транспарце. Усе гэтыя гісторыікі прасякнуты шчырасцю, прывабліваюць не толькі сваёй прастотай, але і глыбінёй думкі.

Рубрыка “Вожык у асобах” прысьвечана юбілеям вядомых гумарыстаў — Паўла Кавалёва і Міхася Скрыпкі. У свой час Павел Нічыпаравіч узначальваў часопіс быў чалавекам паважаным і патрабавальным. А Міхася Аляксандравіч доўга іграў у аркестры айчыннага гумару першую скрыпку. Гэтыя аўтары падаравалі шмат усмешак нашым чытачам. Іх сатырычныя творы актуальныя і ў наш час.

На старонках лістападаўскага нумара — пароды вядомых майстроў сатырычнага яра Паўла Саковіча, Васіля Жуковіча, Уладзіміра Ермалаева, Пятра Радзечкі, вершы Валянціна Лукшы, Галіны Каржанеўскай.

Калі ж чытач крыху стоміцца і захоча на нешта паглядзець, гэты капрыз з лёгкасцю задаволяць вожакаўскія карыкатурысты. І пачнуць адразу з вокладкі, на якой змешчаны малюнкi на самыя надзённыя тэмы. Таксама ўдасцаль нарагатацца можна будзе з падборак карыкатур “Звяр’ё мае”, “Паласаты» смех”, “Імпарт”. “Вожыкаўскі” вернісаж адкрывае Міхася Даніленка — лепельскі мастак, які ўмее ўсміхацца.

Таму не сумуйце доўгімі вечарамі, а чытайце “Вожык”. Цудоўны настрой забяспечаны і вам, і вашым блізкім!

Славіст, народжаны Беларуссю

Нядаўна ад прафесара, доктара філалагічных навук з Вроцлава Тэлесфора Позьняка, які толькі што адзначыў сваё 80-годдзе, я атрымаў паштоўку з выявай Грунвальдскага моста праз раку Одру. Назву ракі помню яшчэ з пасляваенных аповедаў свайго бацькі: расказваў, як яны, сапёры-чырвонаармейцы, пад агнём нямецкай артылерыі наладжвалі пераправу праз тую самую злашчасную Одру. Але гэтым разам уразіла не назва ракі (у дзяцінстве чамусьці яна асацыявалася з мясцовай назвай хваробы адзёр — “водрай”), не выява моста, а словы на паштоўцы: “Дасылаю малюнак вроцлаўскага моста. Люблю масты!”

Вячаслаў РАГОЙША

Падумалася: як дакладна ў гэтых словах Тэлесфор Позьняк, вядомы польскі літаратуразнавец, славіст шырокага профілю, выявіў сутнасць сваёй чалавечай і даследчыцкай натуре! Ён жа сам мостабудайнік! Ужо вунь колькі дзясяткаў год узводзіць масты пазнання, узаемаразумення, яднання паміж асобнымі, найперш славянскімі, народамі, культурамі, літаратурамі. Ніводны польскі русіст не можа абысці ўвагай, у прыватнасці, яго ґрунтоўных манаграфій “Дастаеўскі ў коле рускіх сімвалістаў” (1969), “Дастаеўскі і Усход. Нарыс з памежжа культур” (1992), шматлікіх артыкулаў пра творчасць таго ж Фёдара Дастаеўскага, а таксама Льва Талстога, Мікалая Гоголя, Аляксандра Астроўскага, Афанасія Фета, Антона Чэхава, Аляксандра Блока, Валерыя Брусава і некаторых іншых рускіх пісьменнікаў-класікаў, у тым ліку — у іх узаемадачынненнях з Польшчай і польскай культурай. Увогуле, Тэлесфор Позьняк на сёння ці не галоўны польскі дастаеўсказнавец. Пашчыраваў ён таксама нямала, наводзячы масты дружбы паміж польскай і іншымі славянскімі літаратурамі: балгарскай (“Балгарскі народны міф у творчасці Хрыста Боцева”, “Стамбул-Канстанцінопаль Івана Вазава”, “Балгарская тэматыка ў рускай славістыцы і літаратуры XIX ст.”), украінскай (“Украіна паміж палітыкай і містыкай”, “Святыні ў шматканфесійнай прасторы Падола і Валыні перад Другой сусветнай вайной”), македонскай (“Прафесар Коле Сімічыёў як славіст-македаніст”).

Пасля русістыкі на другім месцы ў творчым жыцці Тэлесфора Позьняка — беларусазнаўства. Мяркуюць самі: з нейкіх двухсот яго публікацый (манаграфія, артыкулы, рэцэнзіі) роўна чацвёртая частка — працы, прысвечаныя беларускай літаратуры і культуры. Гэта артыкулы “Кузьма Чорны і беларуская савецкая проза” (1974), “Пра беларускую савецкую паэзію перыяду вайны 1941 — 1945 гг.” (1977), “Беларуская літаратура ў коле дзвюх рэвалюцый” (1978), “Польская культура ў паэтычным свеце Янкі Купалы” (1984), “Міф зямлі ў беларускай прозе XX ст.” (1986), “Рудольф Абіхт як беларусіст” (1993), “Тэкст віленскі” беларускай літаратуры і культуры пачатку XX ст.” (2002), “Беларускія рэаліі ў польскім засячэнковым асяроддзі Вілейскага павета (1918 — 1939)” (2006), “Беларускія прозвішчы салдат Войска Польскага перыяду Другой сусветнай вайны, 1939 — 1945” (2010) і інш. Падаю назвы і гады публікацыі некаторых артыкулаў, каб можна было ўявіць як тэматычную шырыню прац польскага беларусіста, так і зайздроснае пастаянства яго ў звароце да беларускай літаратуры і культуры. У бібліяграфіі прац Позьняка засведчаны і напісаны намі ў суаўтарстве артыкул пра сувязь Янкі Купалы з вядомым польскім кампазітарам Людзімірам Міхалам Рагоўскім, надрукаваны спачатку ў мінскім “Нёмане” (1975, № 9), а пасля ў варшаўскай “Slavia Orientalis” (1976, № 1).

Нельга не згадаць, бадай, самых галоўных беларусазнаўчых прац Тэлесфора Позьняка. У Польшчы ў свой час быў ажыццёўлены грандыёзны

выдавецкі праект — шматтомная “Гісторыя еўрапейскіх літаратур”. Яе вялікі трэці том (Варшава, 1989; пад рэд. Уладыслава Фларыяна) склалі гісторыі трох усходнеславянскіх літаратур. Нарыс гісторыі беларускай літаратуры выпаў гонар напісаць менавіта Тэлесфору Позьняку. Выданне атрымала добрыя водгукі чытачоў, і па сёння ім карыстаюцца не толькі спецыялісты-філолагі, але і студэнты-славісты. Апрача гэтага, ён уклаў, напісаў даведачны апарат (уступныя артыкулы, каментарыі) дзвюх анталогій беларускай літаратуры — “Анталогія беларускай літаратуры з пачатку XIX да пачатку XX ст.” (Вроцлаў, 1993) і “Анталогія беларускай паэзіі XX ст.” (Вроцлаў, 1997). Як першае, так і два другія выданні былі найперш адрасаванымі студэнтам польскіх універсітэтаў, якія вывучаюць беларусістыку. Сам Тэлесфор Позьняк, доктар філалагічных навук (з 1969 г.), прафесар (з 1983 г.), у тыя часы ў Вроцлаўскім універсітэце выкладаў, побач з гісторыяй рускай літаратуры, і гісторыю беларускай літаратуры.

Аднак як жа жыхар не ўсходу, нават не цэнтра, а захаду Польшчы, польска-нямецкага памежжа, стаў, скажам, не германістам, а адным з вядучых польскіх русістаў і беларусістаў? Для сябе адказ на гэта пытанне я атрымаў яшчэ ў ліпені 1972 г., калі асабіста пазнаёміўся з Тэлесфорам Позьнякам падчас навуковай канферэнцыі, наладжанай у БДУ Міжнароднай асацыяцыяй выкладчыкаў рускай мовы і літаратуры. Аказалася, што нарадзіўся вучоны 28 лістапада 1932 г. на беларускай зямлі, у засценку Трапалава былога Вілейскага павета, у сялянскай сям’і сярэдняга дастатку. Тэрыторыя Вілейшчыны — сапраўднае памежжа культур, моў, веравызнанняў. Засячэн-

“*Нельга не згадаць, бадай, самых галоўных беларусазнаўчых прац Тэлесфора Позьняка. У Польшчы ў свой час быў ажыццёўлены грандыёзны выдавецкі праект — шматтомная “Гісторыя еўрапейскіх літаратур”. Яе вялікі трэці том (Варшава, 1989; пад рэд. Уладыслава Фларыяна) склалі гісторыі трох усходнеславянскіх літаратур. Нарыс гісторыі беларускай літаратуры выпаў гонар напісаць менавіта Тэлесфору Позьняку.*

коўцы былі пераважна каталікамі, адчувалі сябе палякамі. Але навакольныя вёскі — беларускія, праваслаўныя, зрэдку этнічна літоўскія. У суседніх гарадах і мястэчках апрача палякаў і беларусаў жыло нямала яўрэяў, крыху татароў, заездных украінцаў, балтыйскіх немцаў, расійскіх эмігрантаў, вандроўных цыганоў. Вось адкуль і полікультурнасць, і полілінгвізм насельнікаў Беларусі! Нездарма акадэмік Яўхім Карскі, аўтар знакамітых “Беларусаў”, калісьці зусім не здзіўляўся, сустракаючы сярод беларусаў шматлікіх паліглотай. Гэтую полікультурнасць, разуменне беларускай, рускай ды ўкраінскай моў, выразную ўсходнеславянскую арыентацыю, прышчэпленую з мален-

Польскі беларусазнавец прафесар Тэлесфор Позьняк.

ства, Тэлесфор вывез затым на заходнія польскія “землі вернутыя”, куды ў канцы 1945 г. пераехаў разам з бацькамі як польскі рэпатрыянт. Там, недалёка ад Быдгашча, атрымаў сярэдняю адукацыю і, накіраваўся ў 1951 г. на руска-славянскае аддзяленне Вроцлаўскага ўніверсітэта. Балазе, і паступаць, і вучыцца было няцяжка: руская мова, як і беларуская, была знаёмая яшчэ з дзяцінства. Па-руску ён, яшчэ жывучы ў Беларусі, прачытаў некаторыя вершы М. Някрасава, апавяданні А. Чэхава, падручнік па гісторыі Расіі Д. Ілавайскага, па-беларуску — творы М. Багдановіча, раман М. Твэна “Прынц і жабрак”... Да таго і пару класаў у беларускай школе на Вілейшчыне паспеў скончыць.

Студэнт, пасля магістрант Позьняк аказаўся надзвычай здольным, працавітым, старанным юнаком. Пасля заканчэння ВНУ яго пакінулі ва ўніверсітэце на пасаду асістэнта. Адрознаўцаў працаваць над кандыдацкай дысертацыяй (“Працаў дактарскай”) “Руская драматургія на польскай сцэне ў канцы XIX — пачатку XX ст.”. Працаваў у бібліятэках і архівах не толькі Польшчы, але Масквы і Ленінграда. Пасляхова абараніў дысертацыю ў 1962 г. А праз шэсць год за працу “Дастаеўскі ў коле рускіх сімвалістаў” стаў і доктарам філалагічных навук (у польскім вызначэнні навуковых ступеняў — доктарам габілітаваным)...

Так здарылася, што, пабываўшы і на Захадзе, і на Усходзе, у сваю родную Беларусь Позьняк прыехаў упершыню — пасля 1945 г. — толькі ў 1972-м, на згаданую канферэнцыю. Тады я і пазнаёміўся з ім — славістам, народжаным Беларуссю. Я быў прызначаны гідам- апекуном яго і Базыля Белаказовіча. Уладкоўваў польскіх гасцей у гасцініцу “Мінск”, вадзіў іх у Купалаўскі тэатр на “Паўлінку”, слухаў даклад Позьняка “Дастаеўскі ў рускай савецкай літаратуры”, што выклікаў даволі

ажыўленую дыскусію, выступаў у падтрымку дакладчыка. Тады польскія вучоныя сустрэліся з Янкам Брылём, Алесем Адамовічам, Фёдарам Янкоўскім, Сцяпанам Александровічам. Пабывалі ў гасцях у Адама Мальдзіса, дзе пазнаёміліся з Уладзімірам Караткевічам. З некаторымі пісьменнікамі, у прыватнасці, з Янкам Брылём, у Тэлесфора Позьняка наладзілася ліставанне. Вось што, напрыклад, пісаў яму аўтар рамана “Птушкі і гнёзды” 8 верасня 1972 г. (цытую з дазволу адрасата ліста): “Вы дарэмна просіце за сваю беларускую мову прабачэння, — яна зусім прыстойная. Трэба яшчэ больш чытаць твораў нашай літаратуры, часцей бываць у родных мясцінах. Калі Вас што цікавіць з нашай літаратуры — напішыце мне і я з прыемнасцю пастараюся быць карысным для Вас. Дружба павінна быць дзелавой і канкрэтнай”.

Дэвіз Янкі Брыля пра дружбу, якая “павінна быць дзелавой і канкрэтнай”, заўсёды спавядаў і я. Тады ж падараваў і Белаказовічу, і Позьняку шэраг беларускіх выданняў, у тым ліку і сваю “Паэтыку Максіма Танка”. Як жа быў узрадаваны, калі неўзабаве ў часопісе “Slavia Orientalis” (1973, № 3) прачытаў ухвальную рэцэнзію на яе Тэлесфора Позьняка. Па сутнасці, з той рэцэнзіі і пачалася беларусістыка Позьняка, як ён сам не раз прызнаваўся. Пазней польскі славіст адгукаўся, бадай, на ўсе выданні, якія яму дасылаў я ці ён атрымліваў іх з іншых рук — кнігі Р. Семашкевіча “Беларускі літаратурна-грамадскі рух у Пе-

“*Акадэмік Яўхім Карскі, аўтар знакамітых “Беларусаў”, калісьці зусім не здзіўляўся, сустракаючы сярод беларусаў шматлікіх паліглотай. Гэтую полікультурнасць, разуменне беларускай, рускай ды ўкраінскай моў, выразную ўсходнеславянскую арыентацыю, прышчэпленую з маленства, Тэлесфор вывез затым на заходнія польскія “землі вернутыя”, куды ў канцы 1945 г. пераехаў разам з бацькамі.*

цярбурзе” (1971), А. Лойкі “Беларуская паэзія пачатку XX ст.” (1972), Н. Вагацы “Максім Багдановіч. Бібліяграфічны даведнік” (1977), “Історыя беларускай савецкай літаратуры” (1977), М. Мушынскага “Якуб Колас. Летапіс жыцця і творчасці” (1982), А. Вераб’я “Жывая повязь часоў. Нарыс творчасці Уладзіміра Караткевіча” (1985) і інш.

Памятаецца, у 1972 г. Тэлесфор Позьняк атрымаў дазвол усяго на 12 гадзін з’ездзіць у Маладзечна да сваякоў, пакланіцца магілам дзеда Юзафа Позьняка і бабулі Разалі на цвінтарыку ў Глінным (паміж Маладзечнам і Вілейкай). Але часы мяняліся да лепшага. Пасля таго выпадку ён яшчэ двойчы прыезджаў у Беларусь: у 1979 і 1988 г. Апошні раз цэлы месяц прабыў на стажыроўцы ў БДУ. Разам мы пабывалі ў розных мясцінах, звязаных і з яго дзіцячымі ўспамінамі, і з творчасцю некаторых беларускіх пісьменнікаў. З прыемнасцю згадаю паездку ў Ракаў, дзе Тэлесфор зацікаўлена гутарыў з мамі бацькам, згадваючы “польскія часы”, выпытваючы дэталі вызвалення горада Брэслаў (цяперашні Вроцлаў) ад фашыстаў (бацька ў складзе савецкіх войскаў удзельнічаў у тым вызваленні). З часам мы з Тэлесфорам зблізіліся, патаварышвалі. Праз ліставанне, пошту стараемся і цяпер узаемна інфармаваць адзін аднаго пра навіны беларускага і польскага літаратурнага жыцця. Часам абменьваемся некаторымі архіўнымі знаходкамі. Нягледзячы на ​​немаляды ўзрост, Тэлесфор паранейшаму імкнецца захоўваць творчы тонус, удзельнічаць у навуковым жыцці. І — не аддаляцца ад Беларусі.

У адным з апошніх лістоў да мяне Тэлесфор з залішняй сціпласцю прызнаецца: “Цяпер ведаю, што ў нечым у інтэрпрэтацыі беларускага літаратурнага працэсу і паасобных фактаў я памыляўся”. І тут жа дадае: “Але ж, лічу, ніхто не зможа мяне абвінаваціць у адсутнасці зацікаўленасці Беларуссю, станоўчых адносінаў да беларускай культуры і беларускай мовы!”

Кровазварот паміж чужародным і роднасным

Лапцёнак (Лавар), І. Паэт-перакладчык Язэп Семяжон: адметнасць творчай індывідуальнасці. — Мінск: Беларуская навука, 2010.

Максім ПРЫМАКА

“Без усялякага перабольшання можна з упэўненасцю сказаць, што сёння немагчыма ўявіць сабе беларускую школу мастацкага перакладу, яе лепшыя здабыткі і дасягненні без таго, што амаль за паўстагоддзя зроблена гэтым таленавітым майстрам”, — пісаў Лявон Казыра пра вядомага перакладчыка Язэпа Семяжона (1914 — 1990). Ды і не толькі перакладчыка, але і літаратуразнаўцу, рэдактара многіх выданняў замежнай літаратуры. Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі імя Янкі Купалы, заслужаны работнік культуры Рэспублікі Беларусь, ён сапраўды зрабіў надзвычай многа ў справе перастварэння па-беларуску здабыткаў літаратуры далёкага і блізкага замежжа. Калі быць дакладнымі — перакладаў з 34 (!) моў свету.

У кнізе “Паэт-перакладчык Язэп Семяжон: адметнасць творчай індывідуальнасці” Ірына Лапцёнак піша: “Унікальнасць Язэпа Семяжона і ў тым, што ён з’яўляецца паэтам-перакладчыкам. Язэп Семяжон аб’яднаў у сваёй творчасці тэорыю і практыку перакладу. Менавіта ў яго ўзнаўленні многія творы сусветнай класікі загучалі на беларускай мове ўпершыню альбо атрымалі новае нараджэнне, сталі прыкметнай з’явай не толькі ў айчынай, але і ў славянскай перакладной літаратуры...”. Нагадаем: “Пан Тадэвуш” Адама Міцкевіча, п’есы Уільяма Шэкспіра “Дванаццатая ноч”, “Утаймаванне наравістаў”, “Кароль Лір”, “Песня пра зубра” Міколы Гусоўскага, вершы Г. Гейнэ, Б. Брэхта, Р. Бёрнса, Дж. Радары, Ю. Славацкага, Ю. Тувіма, Дж. Байрана, Р. Гамзатава, М. Някрасава і інш. Анталогія в’етнамскага паэтычнага слова “Апалены лотас”

цалкам пераўвасобленая па-беларуску адным толькі Язэпам Семяжонам.

Адна з рэцэнзій на кнігу яго перакладаў “Сем цудаў свету” называецца “Калодзеж любові”. Так вызначыла сутнасць руплівай дзейнасці таленавітага майстра Ніна Мацяш. Кніга Ірыны Лапцёнак уяўляецца шырокім даследаваннем таго невычэрпнага калодзежа, тае студні, што выкапаў і ўмацаваў на гадзі і стагоддзі Язэп Семяжон. Рускі перакладчык французскай класікі Мікалай Любімаў пісаў: “Пераклад — мастацтва. Гэтую аксіёму чалавек, які прысвяціў сябе мастацкаму перакладу, павінен прыняць з усімі, як кажуць, вынікаючымі з яе наступствамі. Адно з галоўных “наступстваў” выяўляецца вольна ў чым: кожны сапраўдны пісьменнік, кожны сапраўдны мастак, сапраўдны майстар мабілізуе ўсе сродкі, каб дасягнуць таго ж эфекту...” Язэп Семяжон здолеў дайсці да таго ўзроўню, калі зроблення ім перакладаў разглядаюцца з вышэйняга сэнсянага часу як вялікае мастацтва.

Даследчыца акрэсліла некалькі праблем. Па-першае, яна робіць гісторыка-тэарэтычны агляд творчай індывідуальна-

сці майстра. Першыя пераклады (урывак з паэмы “Паломніцтва Чайльд-Гарольда” і верш “Змрок на маёй душы” Дж. Байрана) былі надрукаваны ў “Літаратуры і мастацтве” і “Полымі рэвалюцыі” ў 1938 годзе. Працаваў Язэп Семяжон добрых паўвека, і калі б у кнігавыдавецкай практыцы было прынята выдаваць зборы твораў перакладчыкаў, то яго спадчына заняла б ці не дзесяць тамоў! І гэта пры ўмове, што майстар пераўвасабляў у асноўным паэтычныя здабыткі сусветна прызнаных класікаў.

А што ж сталася вытока, дзе пачаткі фарміравання індывідуальнасці перакладчыка? Адказу на гэтае пытанне аўтар манаграфіі прысвячае другі раздзел, у якім звяртае ўвагу на арыгінальную творчасць Я. Семяжона і яго акцёрскія, драматургічныя захапленні. У 1931 годзе ў Мінску адкрыліся кароткатэрміновыя курсы па падрыхтоўцы актёраў для прафесійных тэатраў рэспублікі і кіраўнікоў самадзейнасці пры клубах буйнейшых прадпрыемстваў і народных дамах культуры. Я. Семяжон таксама быў залічаны на вучобу. А ў канцы таго ж 1931 года патрапіў у склад трупы Беларускага трэцяга дзяржаўнага драматычнага тэатра, які быў створаны на базе вандроўнага тэатра У. Галубка.

Трэцяя праблема вызначана ў раздзеле “Пераклады Язэпа Семяжона з няроднасных моў. Захапленне нацыянальнай спецыфікі пры ўзнаўленні паэзіі Р. Бёрнса і драматургіі У. Шэкспіра”. Яшчэ адна праблема ў стварэнні шырокага парт-

рэта перакладчыка — аналіз перакладаў з роднасных моў. Падзеяй у свой час стала з’яўленне “Пана Тадэвуша” Адама Міцкевіча па-беларуску у перакладзе Я. Семяжона. Пра гэта, а таксама пра пераўвасобленне рускай і ўкраінскай паэзіі ідзе размова ў чацвёртым раздзеле. У асобную тэму вылучана “Узнаўленне з паэмаў М. Гусоўскага “Песня пра зубра” ў беларускіх перакладах”. Ужо адзін пералік разглядаемых праблем сведчыць, што аўтар раскрывае творчы індывідуальнасць Язэпа Семяжона шырока і маштабна. І. Лапцёнак, ствараючы партрэт перакладчыка, не толькі прааналізавала зробленае ім, не толькі падсумавала напісанае пра яго, але ж і здолела зірнуць на майстра беларускай перакладчыцкай школы з розных бакоў. Найперш — аглядаючы досвед мастацкага перакладу ў суседніх літаратурах. Тым самым праца Ірыны Браніславаўны падаецца яшчэ больш цікавай, здольнай абазначыць напрамкі развіцця перакладной літаратуры. “Шырокі і шматаспектны аналіз перакладаў Язэпа Семяжона паказвае наступнае: Язэп Семяжон адмаўляў даслоўнасць, капіраванне і калькаванне на ўсіх узроўнях і выступаў за змястоўна-сэнсавую і функцыянальную адпаведнасць перакладнога твора арыгіналу. <...>

Агульнымі рысамі індывідуальнага стылю перакладчыка Язэпа Семяжона з’яўляюцца творчы характар інтэрпрэтацыі і ўвасаблення, імкненне да перадачы непаўторнасці мастацкай сістэмы твора, функцыянальная адпаведнасць арыгіналу, эмацыянальнасць і яркасць выяўлення, ўзмоцненая ўвага да нацыянальнага аблічча перакладу і натуральнасць яго гучання”, — піша даследчыца. І далей: “Язэп Семяжон лічыў, што перакладны твор павінен успрымацца настолькі ж арганічна ў пера-

кладной літаратуры, як арыгінальны ў сваёй. Перакладчык разглядаў перакладны твор не толькі як сусветны здабытак, але і як неад’емную частку нацыянальнай культуры свайго народа. Высокая ацэнка многіх літаратура- і перакладазнаўцаў сведчыць пра тое, што Язэп Семяжон паспяхова рэалізоўваў свае прынцыпы на практыцы”. Рускі паэт-перакладчык Вільгельм Левік, у якога, дарэчы, было шмат прыхільнасцей, якія бралі ў палон і Язэпа Семяжона (Байран, Міцкевіч, Тувім), звярнуў увагу на словы Гётэ: “Пераклад павінен быць вольным, але на вольнасць патрэбна мець права”. І патлумачыў, што гэты афарызм прымальны не толькі ў дачыненні да прафесійных перакладаў, але і да твораў, якія народжаны “паводле матываў”. Думка Гётэ можа азначаць і наступнае: “На вольнасць мае права той, для каго вольнасць — сродак дасягнення дакладнасці, вернасці духу арыгінала”. І яшчэ — з Левіка: “...палёт перакладчыцкай фантазіі кантралюецца густам і пачуццём меры. Усё, што прынесена перакладчыкам, павінна арганічна ўваходзіць у тканіну твора, не парушаючы аўтарскага стылю...” Ірына Лапцёнак якраз і спрабуе разабрацца, дзе тая мяжа, якую трэба ўлічваць у імя самых розных інтарэсаў, найперш — дзеля захавання арыгіналу і разам з тым яго арганічнага ўваходжання ў кантэкст новай моўнай прасторы.

Даследаванне Ірыны Лапцёнак “Паэт-перакладчык Язэп Семяжон...” — вартая манаграфія ў бібліятэцы перакладазнаўчай беларускай літаратуры. Разам з кнігамі і грунтоўнымі артыкуламі папярэднікаў (Вячаслава Рагойшы, Івана Чароты, Міхася Кенькі, Дзмітрыя Палітыкі і інш.) яна дапамагае ўявіць шматлічную палітру памкненняў паэтаў-перакладчыкаў да спасціжэння таямніц сусветнай літаратуры, да пераўвасоблення іх на роднай беларускай мове.

«Там, дзе многа хлусні, шчасце не прарастае...»

Аляксандр ХАЗЯНІН

Ала Клемянок нарадзілася і працавала ў Маладзечне. А з 1995 года — на журналісцкай рабоце ў Сморгоні. Мы неаднойчы перасякаліся з ёй па працы. Але Ала Клемянок не толькі журналістка. Яна яшчэ і паэтэса са светлай душой. І прагне яна светлага, чыстага, тонка адчувае рэчаіснасць, спрабуе па-філасофску глыбока асэнсаваць яе ў сваіх кнігах: “Яны не ведалі мяне...”, “Бывай, Альба Рутэнія...” і “Рэфлексіі”.

Пісьменнік і краязнаўца Міхась Казлоўскі ў прадмове да кнігі “Яны не ведалі мяне...” адзначае, што Ала Клемянок нясе ў беларускую літаратуру асэнсаваныя тэмы, свой стыль, сваю арыгінальную і непаўторную манеру пісьма. Паэтэса верыць, што ўсё пачынаецца з любові да сваёй матушчы-зямлі, каханага, дзяцей... Адпаведна і вершы яе прасякнутыя гэтым светлым пачуццём. У творах Алы Клемянок сфармуляваныя яе прынцыпы, погляды і мары.

Паэтэса схільная аналізаваць свае перажыванні, свой душэўны стан. Хто ж дорыць ёй натхненне?

Знаёмячыся з вершамі, што ўвайшлі ў паэтычны зборнік “Бывай, Альба Рутэнія...”, робім выснову: непаўторная прырода, багатая гістарычная спадчына, таленавітыя і працавітыя людзі радзімы. У гэтай кнізе, як і ў папярэдняй “Яны не ведалі мяне...”, большасць вершаў прасякнута аптымізмам і верай у дабыню. Праўда, у самой назве “Бывай, Альба Рутэнія” адчуваецца адценне суму... Але, як прызнаецца аўтар у вершы “Язэпу”, праз слёзы ўмее спяваць, скрозь слёзы смяцца ўмее.

Паэзіі Алы Клемянок уласцівыя патрыятычныя пачуцці. Яна ўпэўнена, што родным словам можна лячыць душэўныя раны. Паэтэса шчодро выкарыстоўвае рытміку, інтанацыю, традыцыйныя метафары, уласцівыя народнай творчасці.

Ала Клемянок у сваіх вершах выступае супраць заган, з якімі мы сталі ўсё часцей сустракацца: супраць подласці, жорсткасці, зайздрасці. І ўсё ж, на яе думку, “ёсць на свеце чысты Божы храм — у дзіцячых сэрцах ён квітнее”.

Сапраўднымі вартасцямі яна лічыць чыстае сумленне, годнасць, уменне да-

раваць, “астатняе — марнасць...” І ці ж можна быць спакойным, калі тваё сэрца так часта раняць абыякавасцю? Раўнадушны чалавек, магчыма, і не зверне на гэта ўвагі, толькі не яна — жанчына з душою-птушкай, тонкай, чулівай натурай...

Так шмат вакол нас людзей бессаромных, хцівых, злых, бяздушных. Яны не ўмеюць адчуваць чужы боль, дзяліць чужую радасць. Яны чуюць толькі сябе. Як жа паводзіць сябе побач з імі? У Алы Клемянок на гэты конт рэцэпт просты. Ад такіх людзей і іх слоў беражэцца... маўчаннем. У вершы “Там, дзе многа хлусні” разважае:

Там, дзе многа хлусні,
Шчасце не прарастае.
Ні травінкай, ні кветкай,
Ні дрэўцам малым.
Яго парастак кволым
Бессэнсоўна згарае...

Тонкай душой ў свеце,
“дзе столькі здрад, хлусні і бед”, патрэбны апора і падтрымка, тыя, хто заўсёды можа засланіць ад бед, ахінуць сваім крылом. У вершы “Каляднай ночкай” прызнаецца ў любові маці: “пакуль ты ёсць — ёсць для мяне рагунак”. Пяшчота, святло, што выходзіць ад родных людзей, ад каханага, даюць лірычнай герайні і моц, і сілу:

Тваё каханне — поўня, а не сонца,
Яно не асвятляе, не плячэ,
Яго святло ў душы маю цячэ
І напайнае радасцю бясконцай.

Ала Клемянок шчыра ў сваіх вершах, таму яны і крапаюць нас, чытачоў, за жывое.

Міхась ПАЗНЯКОЎ

Нібы прызнанне ў любові
Роднай чароўнай зямлі,
Светлыя, чуйныя словы
Сэрца маё замялі.

Хата. Сцяжынка. Рачулка.
Лаішчыць атава-трава.
Дышаю радасцю гулкай,
Кругам ідзе галава.

Калодзеж рытнуў на двары,
Павесялеў ланцуг іржавы,
Ён вельмі доўга быў без справы,
Жыве калодзеж да пары.

Яго жыцця сэнс — у вадзе,
Патрэбным быць, каб не памерці.
Такая ж мэта і ў людзей:
Служыць дабру штодня, да смерці.

Як хочацца крыкнуць: о, людзі,
Адкіньце хлусню і згрызоты,
Бо ім даравання не будзе
Ні сёння, ні заўтра, ні потым.

Ратуюць нас праўда, сумленне,
Вялікая, шчырая праца.
Абваліцца ў душах каменне,
Якому сцяной стаць не ўдасца.

Запаланіла восень
сумам белы свет,
Няма ў тваёй душы
з мінулым зладу.
Балюча варушыць
(то добра ведае паэт)
У парку даўняе —
не лісце лістападу.

Па высыхлым, аджылым,
шапаткім лісці,
Нібы на лёсе
мне знаёмаму, чужому,
Прыгадваючы ўсё,
задумліва ісці,
Здзіўляцца тут сабе,
як парку нежывому.

Трыялеты

Ты не раўнуй мяне балесна,
Каханне гіне без даверу,
І асабліва ў нашу эру,
Ты не раўнуй мяне балесна.

Аглушыш рэўнасцю праз меру —
Замоўкне ў шчырым сэрцы песня.
Ты не раўнуй мяне балесна,
Каханне гіне без даверу.

Святлом заліты ціхі сад,
Над яблыняй завісла поўня,
І я ўспамінамі напоўнен,
Святлом заліты ціхі сад.

Чакаеш ты мяне ўсё роўна,
Я мрою звонкі твой пагляд.
Святлом заліты ціхі сад,
Над яблыняй завісла поўня.

Мне без цябе ўжо не пражыць,
Як без паветра і без мовы.
Я паўтараць штораз гатовы:
Мне без цябе ўжо не пражыць.

Хоць шлях наперадзе суровы,
І нас пільнуюць віражы,
Мне без цябе ўжо не пражыць,
Як без паветра і без мовы.

Фота Кастуся Дробава

Горад на літару М

Вуліцы сціхнуць пад лёгкімі крокамі,
Горад расплюшчыць свае ліхтары.
Сонца за новымі шматпавярхоўкамі
Будзе драмаць да світальнай пары.

Толькі пяшчотныя гукі вясновыя
Часам парушаць маўклівы Эдэм.
Пад фіялетавым казачным мроівам
Спіць родны горад на літару М.

Спроба філасофіі

Ноч рассыпае зорны змрок,
А ранака радуе блакітам...
Чарговы дзень ёсць толькі крок
На доўгай лесвіцы нябыту.

Каму не спіцца познім часам?
Бацькам, апошняму трамваю,

Гадзінніку і тым абцасам,
Што са спаткання прыбгаюць.

А вецер зноў лісты гартае,
Шукае восень. Ды дарма.
Бо эсэмэскі прывітаньня
Даўно нам скінула зіма.

Начны верш

Нацягнуўшы чорную піжамку
З гузікамі зораў залатых,
Шэптам ноч спявае калыханку
І пад коўдры заганяе ўсіх.

Ноч аздобіць горада аблічча,
Ноч запаліць поўню і неон,
Нам прыгод падкіне рамантичных,
А дзятве падорыць добры сон.

Вера МІХНО

Ніва ўзараная...

Багатага не ўзросіць
творца хлеба,
Як потам сем разоў
не змочыць поле.
Якой бы ні была ўрадлівай глеба —
Без працы лебяды расце, не болей.

За ўсё адказнасць трэба адчуваць:
За працу, за дзіця і за каханне...
Дарма ніколі слова не даваць,
Каб не калечыць і не руйнаваць
Чыёсьці светлыя
надзеі-спадзяванні.

Хоць прыгажосць —
падарунак ад неба,
Толькі залежнасць
канкрэтная ёсць:
Каб заставацца прыгожай —
патрэбны
Той, хто пацвердзіць
тваю прыгажосць.

Супярэчнасць жыцця

На лыжах супраць ветру
(Аж выбіла слязу),
Хапаючы паветра,
На горку я паўзу,
Змакрэю потам сёмым
На самай вышыні...

Каб з гіканнем вясёлым
Адтуль скаціцца ўніз!

З розных слоў мільярдаў
Паўтараць жадаю
Зноў і зноў трыяду:
Я цябе кахаю!

Я цябе таксама! —
Чуць адказ на гэта,
Каб квітнець мне самай
Прыгажэйшай з кветак.

У жыцці мірскім,
чаго казаць,
Спаткаемся, бо коўзкая дарога.
Дык судом людскім
каго караць?
Справядлівы суд вяршыцца Богам.

Этапы жыцця

Ніва ўзараная, цёплая, чорная
Ранняя вясной выглядае
шчасліваю.
Ёй, ураджаю чакаючы шчодрага,
Быць залатою пшанічнаю ніваю.

Гэтая ж ніва няшчасная, чорная,
Восенню позняя таксама ўзараная,
Думае думку сваю, засмучоная:
Быць ёй сіваю, марозам скаванаю.

Паэтам

Крычым або шэпчам аб вечным,
Складаем паэмы, радкі —
Мы мроім свой век чалавечным
І прагнем тварыць на вякі.

Нам бачацца светлыя гоні,
Важнецкіх, упэўненых нас
Прывідна крылатыя коні
Імчаць на жаданы Парнас.

Ды час нам наладзіць дажынкі,
Адкрые наш плён мімаходзь,
Як слоў залатыя крупінкі
Пакажа на вагах Гасподзь.

Падаюць, падаюць вершы
З велічных клёнаў на дол,
Кожны наступны з іх — лепшы,
Рыфмы звяняць навакол.

Аксана ЯРАШОНАК

Жураўліная геаметрыя

У трохкутніках раўнабедраных
Нашы вёскі і гарады.
Жураўліная геаметрыя
Зноў расчульвае, як заўжды.

Штось шчымліва-незразумелае
Растрывожыць душу і слых.
Гэта неба, ад хмар ссівелае,
Адгукнецца сваім "курлы".

Так няўтульна, самотна, ветрана,
А наперадзе — халады...
Жураўліная геаметрыя
Зноў расчульвае, як заўжды.

Зорка

Восеньскім вечарам шэрым
Зорка сядзела на даху.
Звесіла ножкі у цемру,
Не адчуваючы страху.

Непаслухмянай малечы
Вешала сны на карнізы,
Ды і дарослым, дарэчы,
Шмат рыхтавала сюрпрызаў.

А занялося світанне
Недзе за дахам замшэлым,
Зоркі адразу не стала.
Можа, у комін зляцела?

Паралелі

Пераклад — гэта цэлы свет

Як перастварыць арыгінальны літаратурны твор на іншай мове так, каб ён глядзеўся цалкам лагічна, гарманічна і ўключаўся ў літаратурны і моўны кантэкст? Як сродкамі іншай мовы адлюстравать адметнасці мясцовай гаворкі? Думаецца, гэтыя пытанні не раз узніклі перад творцамі, якія спрабавалі свае сілы ў такой складанай справе, як пераклад мастацкага твора з замежнай на родную мову. Іх вырашэнне можа дасягацца праз індывідуальныя спробы і памылкі, а можа — праз абмеркаванне цяжкасцей з калегамі. Яшчэ лепш, калі калегі — носьбіты замежнай мовы і самі перакладчыкі. Менавіта такая, амаль ідэальная сітуацыя для перакладчыкаў была створаная падчас першай Нямецка-беларускай перакладчыцкай майстэрні, якая цягам трох дзён працавала ў Інстытуце імя Гётэ ў Мінску.

Марына ВЕСЯЛУХА,
фота аўтара

Кіраўнікамі майстэрні сталі вопытныя перакладчыкі з Беларусі і Германіі. З нямецкага боку — Габрыэле Лойпольд, якая пераклала на нямецкую ў шэрагу іншых і творы Осіпа Мандэльштама, Міхаіла Бахціна, Уладзіміра Сарокіна, Андрэя Белга і Барыса Пастарнака. Не так даўно спадарыня Габрыэле завяршыла пераклад “Калымскіх апавяданняў” Варлама Шаламава ў чагтырох тамах, упершыню здзейсніўшы поўнае перастварэнне гэтага твора на нямецкую мову. За свае дасягненні ў 2002 годзе Габрыэле Лойпольд была ўганаравана прэміяй імя Паўла Цэлана. А сёлета атрымала прэмію імя Іагана Гайнрыхса Фоса Нямецкай акадэміі мовы і паэзіі. Цягам многіх гадоў яна праводзіць семінары для перакладчыкаў.

Падчас падвядзення вынікаў майстэрні спадарыня Габрыэле падкрэсліла:

— Гэта была першая нямецка-беларуская перакладчыцкая майстэрня. Яе асаблівасць у тым, што тут сабраліся творцы, якія перакладаюць як з нямецкай на беларускую мову, так і з беларускай на нямецкую. Для мяне самымі цікавымі сталі моманты, калі я перакладала тэкст, а носьбіты мовы казалі, што яны ўспрымаюць яго зусім па-іншаму і не адчуваюць тых момантаў, якія заўважаю ў творы я. Думаецца, кожны перакладчык трапляе ў такую сітуацыю: яму здаецца, што на мове

арыгінала ўсё сказана вельмі прыгожа, лепш выказаць проста немагчыма, але якім чынам гэта перанесці ў мэтавую мову? Гэта вельмі складана. Я звярнула ўвагу, што ў людзей, якія працуюць у адваротным кірунку — перакладаюць з нямецкай мовы на іншыя — узнікаюць падобныя цяжкасці. У цэлым жа за час работы майстэрні ўдалося інтэнсіўна папрацаваць над кожным тэкстам. Мы кожны з іх фактычна разабралі і сабралі нанова. Спадзяюся, што пасля знаёмства з вельмі цікавымі перакладамі ні ў кога не складзецца ўражанне, што тэксту “знялі з плячэй галаву” і потым яе зноў прыкруцілі.

Кіраўнік майстэрні з беларускага боку, перакладчыца з нямецкай мовы Ірына Герасімовіч падчас падвядзення вынікаў адзначыла:

— Тут была створана проста люксавая сітуацыя, амаль немагчымая ў сённяшнім свеце — каб з такой інтэнсіўнасцю, глыбінёй працаваць, прысвячаць столькі часу рабоце толькі з адным тэкстам. У цэлым жа было асабліва цікава і карысна разважаць, выказаць думкі пра пераклад мову ўвогуле, пра плюральнасць светаў у літаратурных творах і перакладах, магчымасці творчага абыходжання з гэтымі многімі свечамі.

Нават падчас падвядзення вынікаў майстэрні выказваліся розныя думкі адносна перакладу. Да прыкладу, разважалі пра тое, што часам, калі

Падчас падвядзення вынікаў працы перакладчыцкай майстэрні пра свае ўражанні распавядае Вольга Гронская.

чытаеш тэкст на замежнай мове, падаецца, што ён ідэальны. Але падчас перакладу пачынаеш разумець, што арыгінал не настолькі і дасканалы. Таму пераклад можна разглядаць як люстэрка, у якое глядзіцца тэкст арыгінала. Часам ён патрэбны, каб зразумець хібы. Нездарма ж У. Набокаў пісаў, што самы ўважлівы чытач — гэта перакладчык.

Што да непасрэдных вынікаў працы майстэрні, то імі, натуральна, сталі перакладзеныя тэксты. Адметна і тое, што для працы былі абраны тэксты розных жанраў, напісаныя для рознай мэтавай аўдыторыі. Да прыкладу, Вольга Гронская і

Алена Талаліла (Беларусь) звярнулі ўвагу на творы дзіцячай літаратуры, бо захацелі пазнаёміць сваіх маленькіх дзяцей з новымі героямі і іх прыгодамі. У першым выпадку гэта раман пра марскую свінку, якую клічуць Кінг Конг, і хлопчыка — яе гаспадара. У другім — кароткія гісторыі, якія адбываюцца з гераінямі — зайчыхай, вядзьмаркаю, чараўніцай, напісаныя, каб і маленькім чытачам прапанаваць розныя мадэлі паводзін у пэўных сітуацыях.

Андрэ Бём (Германія — Беларусь) працаваў над раманам, у якім распавядаецца пра сучаснае жыццё на Палессі. Як падкрэсліў сам Андрэ, у выпадку з перакладам з беларускай на нямецкую найбольш складана сродкамі замежнай мовы паказаць рэаліі жыцця беларусаў у вёсцы на мяжы з Польшчай. Цяжка таксама адлюстравать дыялекты і перакласці лаянку. Адназначным рашэннем гэтага пытання быць не можа. У адным выпадку лепш перакласці на нямецкую гутарковую мову ці проста ўставіць спецыяльныя словы, якія апісваюць адметнасці маўлення герояў.

У літаратурных колах Беларусі сёння часта ідзе гаворка пра недахоп перакладаў сучасных твораў замежных аўтараў на беларускую мову. Думаецца, што плённая праца падобных перакладчыцкіх майстэрняў праз некаторы час дапаможа вырашыць гэтую праблему.

У падтрымку
чытанняЗіма
з рабінзонамі

Паэт, перакладчык,
публіцыст, першы сакратар
Саюза пісьменнікаў Беларусі
Генадзь ПАШКОЎ:

— Я заўсёды шмат чытаў. У нашай вёсцы былі багатыя і школьная, і сельская бібліятэка. Маці працавала настаўніцай, выпісвала часопісы, якія таксама служылі крыніцай літаратурных ведаў. Таму і я, ужо ў сталым узросце, выпісваў амаль усе асноўныя літаратурна-мастацкія выданні, сярод якіх былі, да прыкладу, “Наш современник”, “Нева”.

Што да любімых пісьменнікаў, то мне з самага дзяцінства падабаліся творы Янкі Маўра. А “Палескіх рабінзонаў” пачынаючы з 3-га ці 4-га класа да канца школы я кожную зіму перачытваў. Настолькі было цікава. Гэты твор, як мне здаецца, найбольш паўплываў і на характар, і на мой светапогляд. Пад уражаннем ад яго я здзейсніў не адну вандроўку па Палессі, сплаўляўся на плытах па Гарыні і Прыпяці. У час гэтых падарожжаў таксама зноў і зноў згадваліся радкі з любімай кнігі Маўра.

А цяпер чытаю ўсё тое, што трапляе мне на стол, а гэта вельмі шмат. Уявіце, за пяць год сябрамі Саюза пісьменнікаў Беларусі напісана больш як тысяча кніг! Іх прыносяць самі аўтары, дасылаюць з абласных аддзяленняў.

Прэзентацыя

Купала і Напалеон

У Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адкрылася выстаўка “Айчынная вайна 1812 года ў сюжэтах сучаснага мастацтва” са збору Дзяржаўнага мемарыяльнага гісторыка-літаратурнага і прыродна-ландшафтнага музея-запаведніка А. С. Пушкіна “Міхайлаўскае” (“Пушкінскі запаведнік”).

Даніла АРЦІМОВІЧ

Госці з Расіі прадставілі на выстаўцы графічныя работы да кінафільма Аляксандра Стройлы “Васіліса Кожына”, прысвечанага партызанскай барацьбе супраць французў (карціна здымалася на тэрыторыі Пушкінскага запаведніка), фатаграфіі Н. Аляксеева, якія адлюстроўвалі здымачны працэс, а таксама арыгі-

нальныя і рэпрэнтныя выданні, альбомы, карты, прысвечаныя вайне 1812 года. Найбольш цікавымі матэрыяламі выстаўкі сталі некалькі экспанатаў, з кожным з якіх звязаны цікавыя гісторыі.

Першы з іх — надрукаваны ў Вене “Военный альманах № 21. Реестр армии Австрийской Империи за 1811 год. Нескольким всемиростивых императорских привилегий”. Гісторыя яго з’яўлення

наступная. Напалеонаўская Францыя і імператарская Расія пачалі рыхтавацца да вайны яшчэ з 1810-га. У наступным годзе рускі пасол у Вене прапанаваў аўстрыйцам разам прэвентыўна напацьці на Францыю. Вена сказала “не”, і Расійская імперыя была вымушана адмовіцца ад плана. Менавіта да гэтага часу адносіцца альманах, які складаецца з апісання ваенных дэпартаў і пераліку розных ваенных камісій. Яго каштоўнасць відэаважная: калі б Расія і Аўстрыя аб’ядналіся, краінам давалася б каардынаваць свае дзеянні, а без рэестра абсыціся цяжка.

Другі арыгінальны экспанат — бельгійскае выданне 1837 года “Maximes de guerre de Napoleon” (“Максімы Напалео-

на пра вайну”). Яно з’яўляецца тыповым прыкладам рэгулярна чытальнай брашуры з самымі вядомымі выказваннямі імператара, якая была адрасаваная шырокай аўдыторыі.

У сваю чаргу Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы прадставіў цудоўна ацалелую кнігу з бібліятэкі паэта — “Отечественная война 1812 г. в пределах Смоленской губернии”, што выйшла роўна праз стагоддзе пасля апісаных падзей — у 1912 годзе. Аўтарам юбілейнага выдання, падрыхтаванага Смаленскім губерньскім земствам, з’яўляўся гісторык-краязнаўца Уладзімір Вараноўскі. Яно змяшчае 50 ілюстрацый і 14 карт і планаў на асобных лістах.

Аўтографы Віталія Скалабана

Некалькі разоў пачынаў пісаць пра Віталія Скалабана. І некалькі разоў спыняўся... Прайшоў больш як год пасля яго сыходу ў іншы, магчыма, бязвоблачны і лепшы свет. Не выключана, што з часам больш падрабязна напішу пра тое, якім мне бачыцца з вышні наступных дзён, на адлегласці, гэты наўздзіў энергічны і рухавы ў справе збірання беларускай гісторыі чалавек. А вось сёння...

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

А сёння толькі ўглядаюся ў яго аўтографы, пакінутыя на розных кнігах. Аўтограф першы. На кнізе Максіма Гарэцкага "Публіцыстыка 1918 — 1919 г.", выдадзенай Беларускай навукова-даследчым інстытутам дакументазнаўства і архіўнай справы ў 2000 годзе. Анаталія патлумачвае характар гэтай невяліччай кніжачкі: "Упершыню ўводзяцца ў навуковы абыход тэксты артыкулаў, рэпартажаў, інтэрв'ю, інфармацыяў, што друкаваліся М. Гарэцкім у савецкіх газетах Смаленска, Менска і Вільні". Укладальнікі выдання, тыраж якога роўны ўсяго 100 асобнікам, — Вячаслаў Селяменеў і Віталь Скалабан. У 1995 — 1997 г. Віталь Скалабан працаваў у БелНДІ дакументазнаўства і архіўнай справы. Спярша — намеснікам дырэктара, затым саветнікам. Кнізе "Публіцыстыка 1918 — 1919 г." папярэднічалі некалькі гарэцказнаўчых публікацый В. Скалабана — у "Нёмане", "Гуманітарна-эканамічным весніку", "Голасе Радзімы", зборніку "Сталінізм у расійскай правінцыі: смаленскія архіўныя дакументы ў прачытанні замежных і расійскіх гісторыкаў" (Смаленск, 1999 год). На кнізе, якая захоўваецца ў маёй хатняй бібліятэцы, — наступны надпіс: "Шаноўнаму Алесю Карлюкевічу на ўспамін пра Каспяровічаўскую знапею — з падзякай, шчыра — В. Скалабан. 20.06.2000 г."

На самай справе дзякаваць і тады, і цяпер трэба было б мне. Па-першае, Мікалай Каспяровіч, 100 год з дня нараджэння, якога споўнілася ў 2000-м, — мой зямляк, з Пухавіччыны. Віталь Уладзіміравіч і прыйшоў да мяне з рознымі ініцыятывамі адносна гэтай даты. Вартым грамадскім і дзяржаўным партнёрам у гэтым клопаце аказаўся Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва на чале з Ганнай Запартыкай. Віталь Уладзіміравіч у сваю чаргу стараўся ўсіх расштурхаць, усіх, каго толькі можна было. Разам з ім званілі ў Пухавіцкі раён. Пасля з музейшчыкамі, архівістамі, а яшчэ з Зорай і Вітаўтам Кіпелямі, паэтам Навумам Гальпяровічам і прыехалі ў Блонь, дзе ў пухавіцкім раённым краязнаўчым музеі правялі канферэнцыю ў знак памяці М. Каспяровіча. Пасля наведалі Чырвонакастрычніцкую базавую школу, пабывалі ў ізабалёўскіх мясцінах, дзе нарадзіўся легендарны арганізатар

краязнаўчага руху ў XX стагоддзі. Былі ў той паездцы і Аляксей Каўка, і сын Міколы Іванавіча — доктар тэхнічных навук Алесь Каспяровіч. Так і называлі яго — Алесь, а не — Аляксандр... Нараджэннем з 1930 года, ён не дужа выразна помніў бацьку. Але і за гэта знаёмства я ўдзячны Віталю Уладзіміравічу. Алесь Мікалаевіч уразіў сваёй сціпласцю, інтэлігентнасцю. На зваротнай з Пухавіччыны дарозе заехалі па просьбе Аляксея Каўкі ў яго родны Чэрвень. Лі памятнай дошкі маці Максіма Багдановіча згадалі, што ў Чэрвені (тады яшчэ павятовым Ігумене) вучыўся Мікола Каспяровіч. Пасля ён і працаваў у Ігуменскім павеце. Ужо ў 1917 — 1920 г.

Запомніўся той "каспяровічаўскі" год і многімі размовамі "на тэму". Абмяркоўвалі, што постаць колішняга навуковага сакратара Цэнтральнага бюро краязнаўства варта дакументальнага рамана. Гаварылі пра перавыданне спадчыны Міколы Каспяровіча. Хаця б пра перавыданне кнігі 1929 года "Краязнаўства..." Будзем спадзявацца, што нешта з абгаворанага тады, у 2000-м, яшчэ будзе зроблена. Шкада, што ўжо без Віталія Уладзіміравіча.

Ва ўступным артыкуле да кнігі публіцыстыкі М. Гарэцкага Віталь Уладзіміравіч напісаў: "Наперадзе — выданне Поўнага збору твораў пісьменніка. Гэтаму павінна папярэднічаць вялікая падрыхтоўчая праца, сумесныя клопаты літаратуразнаўцаў, гісторыкаў, бібліяграфістаў, архівістаў, бібліятэчных і музейных работнікаў" — чарговы завет нераўнадушнага архівіста і гісторыка.

Яшчэ адзін аўтограф — з 2000 года. На кнізе Мікалая Улашчыка "Мемуары і дзённікі як крыніцы па гісторыі Беларусі. З рукапіснай спадчыны" (Мінск, Пейто, 2000). Тыраж гэтага зборніка, укладзенага Янінай Кісялёвай і Віталем Скалабанам, таксама зусім невялікі — усяго 150 асобнікаў. Цікавай падаецца сама задума кнігі. Друкуючы некаторыя нататкі з архіва яшчэ аднаго шматпакутнага беларуса (большасць з іх да гэтай публікацыі 2000 г. не з'яўлялася ў друку), укладальнікі тым самым расказалі

пра задуму Улашчыка стварыць кнігу пра даўнейшыя мемуары, дзённікі, якія маюць дачыненне да Беларусі. Уступнае слова Віталія Уладзіміравіча так і назваў — "Была б вострая і цікавая кніга..." "Объём работы — 18 листов. Срок исполнения — первый квартал 1986 г.", — цытуе В. Скалабан Улашчыка. А аўтограф, адрасаваны мне, наступны: "Шаноўнаму Алесю Карлюкевічу — краязнаўцу — шчыра — В. Скалабан. 7.08.2000 г. Скарынаўскі цэнтр".

У стасунках з Віталем Уладзіміравічам у 1990-х, на пачатку 2000-х не раз узнікала наступная тэма. Займаючыся публікацыяй архіўных дакументаў, зрэдка выступаючы ў перыядычным друку, архівіст, гісторык не дужа дбаў пра выданне ўласнай кнігі. Напрыканцы 1990-х была ўжо дакладная спроба аформіць кнігай яго ранейшыя часопісныя артыкулы. Была і папка з іх выразкамі. Але нешта не склалася. Калі ўжо ў 2000-я Віталь Уладзіміравіч (найчасцей — у суаўтарстве з таленавітай пісьменніцай і журналісткай Людмілай Рублеўскай) досыць актыўна выступаў з гісторыка-архіўнымі публікацыямі ў газеце "СБ. Беларусь сегодня", мы ў выдавецтве "Літаратура і мастацтва" прапанавалі Людміле Іванаўне і Віталю Уладзіміравічу ўкласці зборнік гістарычнай публіцыстыкі. Так нарадзілася кніга "Время и бремя архивов и имен". Аўтограф на ёй датаваны 7.10.2009 г.: "Шаноўнаму Алесю Карлюкевічу — з удзячнасцю і найлепшымі пажаданнямі, з вялікай павагай — і на добрую памяць..." Подпісы — Людмілы Рублеўскай і Віталія Скалабана.

Кніга досыць хутка разышлася. Тыраж, дарэчы, — 2000 асобнікаў. Варта было б цяпер перавыдаць гэты зборнік. Тым больш што яго ёсць чым і дапоўніць. Творчае супольніцтва Людмілы Рублеўскай і Віталія Скалабана доўжылася і пасля ўкладання кнігі "Время и бремя архивов и имен".

Чацвёрты аўтограф — на кнізе "Купала і Колас, вы нас гадавалі" (Мінск, "Літаратура і мастацтва", 2010): "Шаноўнаму Алесю Карлюкевічу — з падзякай за выпуск у свет гэтага ўнікальнага выдання — укладальнікі... 17.8.2010 г." Укладальнікі — В. Селяменеў і В. Скалабан. Ізноў жа гэта я павінен дзякаваць Віталю Уладзіміравічу за паразуменне і згоду. Справа ў тым, што спярша ён прынёс папку з тысячай ці нават большай колькасцю старонак падрыхтаванага да выдання зборніка дакументаў. Тое, што выдаваць усё новае са знойдзенага ў архівах пра класікаў абавязкова трэба, канечне ж, мы разумелі. Але як выдаць такога аб'ёму кнігу з разлікам на масавы тыраж (а такім сёння і 1000 экзэмпляраў лічыцца)? Можна было толькі ўявіць, колькі гэтай кнігі будзе каштаваць. А выдаць накладам у 300 — 350 — значыць, яшчэ больш падняць кошт аднаго асобніка. Маракавалі, маракавалі, ды пасля прыйшлі да высновы, што варта раскласці зборнік на часткі. Скалабан пагадзіўся. Угаварыў і астатніх зацікаўленых архівістаў. А магло здарыцца іначай — выпусцілі б кнігу абмежаваным накладам, з разлікам, што знайсці яе можна будзе хіба што ў самых буйных бібліятэках...

Так мы выдалі першую кнігу, якая ахапіла перыяд з 1909 па 1939 гады. Трэба было бачыць радасць, з якой Віталь Уладзіміравіч браў у рукі гэты том. Як быццам гэта была яго арыгінальная кніга. І ў гэтай радасці ён, Архівіст і Гісторык з вялікай літары, увесь — шчыры руплівец, клапатлівец на ніве ўзнаўлення і сцвярджэння гістарычнай памяці. Такім ён будзе, павінен бачыцца ўсім наступным пакаленням прафесійных і сумленых гісторыкаў, архівістаў.

Анкета «ЛіМа»

Прафесія і прызвание

1. Ваша асноўная спецыяльнасць і яе сумяшчэнне з творчасцю?
2. Перашкаджае ці дапамагае работа творчасці?
3. Што першаснае ў агульнажыццёвым?
4. Як распараджаецца ганарарамі?
5. Якую б прафесію выбралі, каб не жыццёвыя абставіны?
6. Стаўленне сваякоў, сяброў, знаёмых да работы і да творчасці?
7. Дзе больш паспяхова рэалізуецца?

Віктар Бубнаў,
член Саюза пісьменнікаў
Беларусі, паэт:

Спачатку адступленне. Калі я працаваў у 121-й сярэдняй школе, аднойчы, убачыўшы ў маіх руках "Польмя", намесніца дырэктара сказала: "Ты чытаеш гэтую макулатуру?" "А што чытаеце вы?" — спытаўся я. Яна нічога не адказала. Відаць, нічога сур'эзнага і не чытала... Яе права. Але навошта зневажаць беларускую мову, на якой сама павінна была гаварыць?

На шчасце, у жыцці мне шанце на добрых людзей, сапраўдных амагараў беларускага слова. Тым больш — калі-нікалі пішу і сам.

1 — 2. Цяпер працую кантралёрам КПП Першамайскага аддзела Дэпартаменту аховы МУС (г. Мінск). Здавалася б, такая работа — далёкая ад творчасці, тым больш па інструкцыі нам забаронена чытаць і пісаць. Але думаць ніхто не забароніць, таму і з'яўляюцца вершы...

3. Першасным, думаю, з'яўляецца само жыццё, імгненні якога мы і занатоўваем на паперы.

4. Любая літаратурная праца павінна ўзнагароджвацца. Атрымліваю і я ганарары. То яны дапамагаюць мне выпісаць штодзённік "Літаратура і мастацтва", а то пакідаю свой ганарар у аптэцы...

5. Іншы раз падумаецца: шкада, што ў свой час не паступаў на фільмак! А былы рэдактар "ЛіМа", паслухаўшы мяне, сказаў: "Не шкадуі, ты і так добра адчуваеш паэтычны радок. На жаль, не ўсе фільмакаўцы ўмеюць гэта рабіць".

6 — 7. Калі гаварыць пра рэалізацыю сваіх твораў, то цяжка прыйсці да нейкай высновы. Калі верш быў напісаны падчас сну — што гэта? Сустрэча з Богам? Другі — пакутны, а трэці — як успышка маланкі. А ўвогуле пішацца тады, калі ты не хварэеш. Пра здароўе дома гаворыцца вельмі часта. Мая ж творчасць застаецца дзесьці на падворках сям'і, хоць дзякуючы жонцы нарадзіўся не адзін дзясяткак вершаў пра каханне.

А ўвогуле я нібы самотнік, які ўбаку ад усіх займаецца любімай справай. Праўда, ніхто не перашкаджае мне ў гэтым — ну што ж, і за гэта нікі ім паклон.

Сатирик в белых одеждах

Как-то раз, будучи в гостях у итальянцев, я добралась до их домашней библиотеки. И среди известных всему миру итальянских фамилий — Алигьери, Петрарка, Тассо, Боккаччо — обнаружила имя, показавшееся чуть ли не родным в тот момент — “Nicolaj Gogol”. То были “Spiriti morti” — “Мёртвые души”, над которыми, кстати, Гоголь долгое время работал в Риме.

Анастасия ГРИЩУК

И сейчас в вечном городе, на via Sistina, на доме, в котором проживал писатель, можно увидеть мемориальную доску с надписью: “Великий русский писатель Николай Гоголь жил в этом доме с 1838 по 1842, где сочинял и писал своё главное творение”.

Впервые собрание сочинений Николая Гоголя вышло в 1842 году. Готовил его сам автор. И вот, спустя 160 лет, московское издательство “Астрель” при поддержке белорусского ООО “Харвест” выпускает в свет **собрание сочинений**, которое имеет одно значительное преимущество перед всеми предыдущими: в книге на 910 страницах разместились не только **основные произведения Гоголя**, но и **классические иллюстрации** к ним. Буквально на каждой странице мы видим зарисовки, портреты, пейзажи, сюжетные сцены, которые вполне могут называться

полноценными произведениями искусства! И это неудивительно, ведь в числе художников, воплотивших литературные образы в наглядные, есть такие мастера, как Илья Репин, Виктор Васнецов, Борис Кустодиев, Иван Крамской, Владимир Маковский, Григорий Мясоедов... Сочетание гениальных текстов с живыми иллюстрациями делает это издание действительно уникальным.

Особенно поражают портреты. Вот добродушно улыбается Рудый Панько. Кажется, он сейчас помашет нам рукой в знак приветствия — и закурит люльку. А вот чёрт — мерзкая рожа, “проворный франт с хвостом и козлиною бородою”, — учтиво целует ручку лани Солохи. Она же сверху вниз смотрит на одного из своих “гарных” кавалеров, и на губах её — снисходительная царская улыбка, ничем не уступающая улыбке самой императрицы.

Несколько иного рода портреты героев поэмы “Мёртвые

души”. В них нет такого волшебства и очарования, но есть нечто большее. Почти все они принадлежат художнику Мечиславу Далькевичу (1861 — 1941) — живописцу и одному из “передвижников”. Чичиков в его исполнении узнаваем моментально: раболепский полупоклон, ехидная ухмылка, хитрый взгляд, тупая брезгливость и трусость — всё при нём, охотнике за мёртвыми душами. Такие же яркие образы Ноздрёва — ошалелый взгляд и лихие кудри; Коробочки — длинный острый нос и скорбный вид; Плюшкина, похожего на ожившую мумию; блаженного Манилова; Собакевича — кажется, он только-только скинул медвежью шкуру...

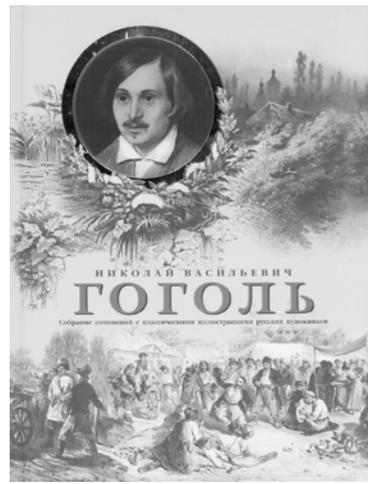
Условно книгу можно разделить на **пять частей**.

Первая — “**Вечера на хуторе близ Диканьки**”, куда входят восемь повестей “пасичника Рудого Паньки”. “*Нашему брату, хуторянину, высунуть нос из своего захолюстья в большой свет — батюшки мои!*” — светит он в предисловии. Тем не менее, “пасичник” отважился сказать своё слово, за что мы теперь ему благодарны. Правда, сам Гоголь был недоволен “Вечерами...”: вскоре после выхода (1831 — 1832) они стали казаться ему поверхностным юношеским опытом, плодом

“молодости, во время которой не приходят на ум никакие вопросы”. Однако любовь многих поколений читателей к этим самым юношеским опытам — особенно “Ночи перед Рождеством” — доказали обратное.

Второй раздел книги — “**Миргород**”, повести, служащие дополнением “Вечеров на хуторе близ Диканьки”: “**Старосветские помещики**” и “**Тарас Бульба**”, “**Вий**” и “**Повесть о том, как поссорился Иван Иванович с Иваном Никифоровичем**”. Как и “Вечера...”, эти повести до сих пор популярны у читателей, притом не только старшего поколения. Мало того, что произведения Гоголя не раз экранизировались, так по мотивам повести “Вий” в 2004 году была выпущена ещё и компьютерная игра “Вий: История, рассказанная заново”.

Повести разных лет — “**Невский проспект**”, “**Нос**”, “**Портрет**”, “**Шинель**”, “**Коляска**” и “**Записки сумасшедшего**” — составили третий раздел. Позволю себе особо отметить любимый мной “Портрет”, где Гоголь ясно и строго очертил роль художника (в широком смысле слова) в мире и его обязанности — как перед людьми, так и перед Высшим судом, в который сам автор искренне верил.

Составители не обошли вниманием и драматическое наследие Гоголя: пьесы “**Ревизор**” и “**Женитьба**” вошли в четвёртый раздел книги. Как известно, сюжет для “Ревизора”, как и для “Мёртвых душ”, Гоголю подсказал Пушкин. В пьесе действительность русской жизни была передана с такой художественной силой, что против Гоголя в итоге восстало всё то общество, которое внезапно увидело в шести провинциальных чиновниках себя.

Венчает собрание сочинений бессмертная поэма “**Мёртвые души**”.

Издание примечательно не только ценнейшим содержанием — оно ещё и привлекательно внешне. Всегда приятно взять в руки красивую, со вкусом оформленную книгу. Это действительно лучший подарок. Уж я бы не отказалась.

«...в горящую избу войдёт»

Книги “Грешный и опасный” Гэлен Фоули, “Чёрный ястреб” Джоанны Борн и “Тёмный горец” Донны Грант вышли в серии “Очарование”, основанной в 1996 году издательством “Астрель”, при поддержке ООО “Харвест”.

Владимир ГОРЫНЬ

Их объединяет не только принадлежность к весьма популярному, особенно среди дам, литературному жанру — любовному роману. Во всех трёх случаях действие разворачивается на фоне исторических декораций, и часто даются ссылки на всемирно значимые события. Например, упоминаются Наполеоновские войны и, в частности, разгром армии “маленького императора” при Ватерлоо. Или же казнь Робеспьера в 1794 году — притом читательница сможет “побывать” на месте казни и “увидеть” ту самую гильотину, которая снесла одну из умнейших французских голов.

Именно в то смутное время зарождается — пока ещё детская — любовь между Жюстиной де Кобрийяк, юным агентом французской тайной полиции, и таким же юным, но отважным и отчаянным мальчишкой Эдрианом Хоукерстом, который впоследствии станет одним из лучших агентов на тайной службе короля Англии. Волей случая они с самого начала оказались по разные стороны баррикад, что, тем не менее, не остудило пыл любви. О чём и пишет Джоанна Борн в книге “Чёрный ястреб”.

Если же вы равнодушны к истории, но любите мрачные готические легенды, полные загадочных существ и призраков — добро пожаловать в уединённый замок герцога

Уоррингтона, который, к тому же, состоит в тайном ордена Михаила Архангела и носит красноречивое прозвище Зверь (“**Грешный и опасный**” Гэлен Фоули). Над бедным (отною не в финансовом плане) герцогом довлеет древнее проклятие, насланное на его род магом Валерианом Алхимиком. В итоге все жёны герцогов Уоррингтонов погибали при малоприятных обстоятельствах — их убивали собственные мужья: одну задушили, другую столкнули с крыши замка, третью застрелили в объятиях любовника... Занимательно,

верно? И вот неумолимый Зверь встречает само воплощение женственности Кейт Мэдсон, которая, к слову, совсем и не Мэдсон, хотя сама об этом не подозревает. И к тому же, она оказывается причастна к организации, враждебной вышеупомянутому ордену, в котором состоит Зверь, — хотя об этом Кейт тоже ничего не подозревает. Что говорить: в данной книге что ни страница, то открытие.

А уж если вам захочется магии, на помощь придёт Донна Грант со своим умопомрачительным романом “**Тёмный горец**”. Здесь магия буквально разлита по холмам таинственной Шотландии. И немудрено: на дворе 1603 год, время мрачное, без высших сил не обойтись... Балом

правит могущественная, и, как часто бывает в таком случае, злая Воительница Дейрдра. Ей противостоят Воители, оставшиеся на стороне света, и друиды, вернее, то, что от них осталось. И так, Воитель по имени Гэлен Шоу, которому всего-то 250 лет (оно и не удивительно, если учесть, что в этом белокуром красавце живёт древний кельтский бог, как и во всяком другом Воителе), отправляется на поиски друидов. Они прячут у себя древний артефакт, с помощью которого можно уничтожить беспощадную Дейрдру. Однако друиды почему-то не доверяют Гэлену и его другу. Лишь неземная красавица Риган, жаждущая свободы, аки юная пташка, взялась ему помочь, да и не только...

Кстати, в основе любовного романа Донны Грант лежит классический для фэнтези сюжет, который прослеживается у Толкиена и Роулинг. Судите сами: юная Риган, как и неизвестный Гарри, не знает своих родителей; очень часто её мучают головные боли, притом возникают они неожиданно и с каждым разом приступы становятся всё более мучительными; к тому же Риган владеет сильной магией, но сама об этом даже не подозревает; что до стороны зла, могущественная Дейрдра была убита в сражении, однако позже оказалось, что дух её остался жив — уничтожено лишь тело (Саурон-Волдеморт); а чтобы погубить ведьму, нужно собрать несколько артефактов

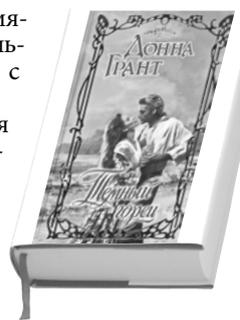
(Кольцо Всевластия-Дары смерти). Вот только страсти у Роулинг с Толкиеном маловато.

Особого внимания заслуживает язык произведений. Иногда он просто поражает своей изобретательностью. Таких внезапных и красочных сравнений вы не встретите даже у Ильфа и Петрова. К примеру: “*Она послушно глотнула яблочного сидра с пряностями. Тёплая дорожка прокатилась от горла до самого желудка. Но сидр не смог заполнить зияющей пустоты в её душе и сердце*” (“Грешный и опасный” Гэлен Фоули). Ярко, свежо, а главное — оригинально.

Герои книг — личности противоречивые и чрезвычайно сложные. Мужчины — грешные,

и в то же время правосудные; сильные, но беззащитные перед женскими чарами; чёрствые, но под маской бесчувствия прячется нежная и добрая душа... В то же время, женщины — слабые и трогательные, но в нужный момент они не уступают отвагой разъярённым львицам; они способны тонко чувствовать, но могут устоять перед соблазном; они, не уступая мужчинам, борются за честь и личную свободу. В связи с этим невольно вспоминаются незабвенные строки Некрасова: “Коня на скаку остановит, в горящую избу войдёт...”

Что же, свою основную миссию — развлечь читателя — эти книги выполняют.

ХАРВЕСТ HARVEST

Издательство «Харвест» — динамично развивающаяся компания, основана в 1991 году и открыта для сотрудничества со всеми желающими.

Издательство «Харвест» выпускает **КНИГИ** всех жанров и направлений, которые распространяются как на территории Республики Беларусь, так и далеко за ее пределами. Это — книги **для детей, художественная литература, деловая литература, издания для досуга**, научно-популярные издания, энциклопедии, словари и многое другое. Кроме того, ООО «Харвест» **осуществляет оптовую торговлю книгами.**

220013, Республика Беларусь, г. Минск, ул. Кульман 1/3, ком. 42.

Тел./факс: 205-77-75

E-mail: harvest_torg@tut.by
harvest08@mail.ru
natalipoljko@rambler.ru

Навінкі кнігавыдання

Айчынная выданні, зарэгістраваныя
Нацыянальнай кніжнай палатай
Беларусі апошнім часам

Электраэнергетыка. Тэхнічныя выкарыстанне магнетызму і статычнай электрычнасці

Лимонов, А. И. Организация производства (энергетика): методическое пособие для студентов специальности 1-27 01 01 «Экономика и организация энергетики» / А. И. Лимонов; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский национальный технический университет, Кафедра «Экономика и организация энергетики». — Минск: БНТУ, 2012. — 36 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-525-781-4.

Межотраслевые правила по охране труда при работе в электроустановках: [утверждено Министерством труда и социальной защиты Республики Беларусь и Министерством энергетики Республики Беларусь 30.12.08]. — 2-е изд. — Минск: Центр охраны труда и промышленной безопасности, 2012. — 185 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6915-50-8.

Шац, И. А. Электроматериаловедение: лабораторно-практические и контрольные работы: учебно-методическое пособие для преподавателей и учащихся учреждений образования, реализующих образовательные программы профессионально-технического образования / И. А. Шац. — Минск: РИПО, 2012. — 53 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-503-210-7.

Радыётэхніка. Тэхніка электрамагнітных ваганняў

Анкуда, С. Н. Радиоэлектронные устройства и комплексы: учебное пособие для направления специальности 1-08 01 01-02 «Профессиональное обучение (радиоэлектроника)» / С. Н. Анкуда, В. Т. Першин, И. И. Шлак; Министерство образования Республики Беларусь, Минский государственный высший радиотехнический колледж. — Минск: МГВРК, 2012. — 567 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-526-142-7 (в пер.).

Электроніка. Трубкі. Паскаралнікі часціц

Иванюк, А. А. Проектирование встраиваемых цифровых устройств и систем: монография / А. А. Иванюк. — Минск: Бестпринт, 2012. — 337 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6873-47-1 (в пер.).

Мухуров, Н. И. Электромеханические микроустройства / Н. И. Мухуров, Г. И. Ефремов; Национальная академия наук Беларуси, Институт физики им. Б. И. Степанова. — Минск: Беларуская навука, 2012. — 256 с. — 120 экз. — ISBN 978-985-08-1419-7.

Электрасувязь. Тэлеграфная сувязь. Тэлефонная сувязь

Системы доступа к телекоммуникационным и компьютерным сетям: комплект лекций для учащихся специальности 2-45 01 03 — Сети телекоммуникаций специализации 2-45 03 04 — Программное обеспечение сетей телекоммуникаций / Министерство связи и информатизации Республики Беларусь, Высший государственный колледж связи, Кафедра программного обеспечения сетей телекоммуникаций; [составитель А. А. Варнава]. — Минск: ВГКС, 2012. — 65 с. — 30 экз. — ISBN 978-985-7002-61-0.

Функции и архитектуры систем управления сетями: комплект тем по дисциплине «Управляющие комплексы и протоколы управления сетей телекоммуникаций» для учащихся специальности 2-45 01 03 — Сети телекоммуникаций / Министерство связи и информатизации Республики Беларусь, Высший государственный колледж связи, Витебский филиал, Кафедра телекоммуникационных систем; [составитель Л. Г. Исаченко]. — Минск: ВГКС, 2012. — 54 с. — 30 экз. — ISBN 978-985-7002-60-3.

IP-протокол: комплект темы по дисциплине «Управляющие комплексы и протоколы управления сетей телекоммуникаций» для учащихся специальности 2-45 01 03 — Сети телекоммуникаций / Министерство связи и информатизации Республики Беларусь, Высший государственный колледж связи, Витебский филиал, Кафедра телекоммуникационных систем; [составитель Л. Г. Исаченко]. — Минск: ВГКС, 2012. — 26 с. — 30 экз. — ISBN 978-985-7002-59-7.

IP-телекоммуникации: комплект темы по дисциплине «Терминальные устройства и документальные службы телекоммуникаций» для учащихся специальности 2-45 01 03 — Сети телекоммуникаций / Министерство связи и информатизации Республики Беларусь, Высший государственный колледж связи, Витебский филиал, Высший государственный колледж связи, Кафедра телекоммуникационных систем; [составитель М. Ю. Ершович]. — Минск: ВГКС, 2012. — 30 с. — 40 экз. — ISBN 978-985-7002-62-7.

Тэхналогія механаапрацоўкі ў цэлым: праэсы, інструмент, абсталяванне і прыстасаванні

Алексова, А. В. Технология механосборочных работ: учебное пособие для учащихся учреждений образования, реализующих образовательные программы профессионально-технического образования по специальности «Техническая эксплуатация оборудования» (квалификация «Слесарь механосборочных работ») / А. В. Алексова, Т. П. Хомякова, И. Г. Товпеко. — Минск: РИПО, 2012. — 254 с. — 600 экз. — ISBN 978-985-503-206-0 (в пер.).

Денисов, Л. С. Технология механизированной сварки в смесях защитных газов / Л. С. Денисов. — Минск: Право и экономика, 2012. — 120 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-552-081-9.

Сборник технических требований по обеспечению качества сварки в строительстве / Министерство архитектуры и строительства Республики Беларусь, ОАО «Стройкомплекс», Управление инженерных работ. — Минск: Минскстипроект, 2012 — Вып. 1 / Денисов Л. С., Бажутов В. С., Учень Г. М.]. — 2012. — 119 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-7031-16-0.

Формаўтварэнне са зняццем стружкі. Раздзяляльныя аперацыі без зняцця стружкі

Глубокий, В. И. Конструирование и расчет станков. Конструкции приводов главного движения: методическое пособие по лабораторным занятиям для студентов машиностроительных специальностей / В. И. Глубокий, В. И. Туромша; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский национальный технический университет, Кафедра «Металлорежущие станки и инструменты». — Минск: БНТУ, 2012. — 71 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-525-848-4.

Горная справа. Здабыча карысных выкапняў

Смычник, А. Д. Разработка калийных месторождений / А. Д. Смычник, А. Б. Морев. — Минск: Интегралполиграф, 2012. — 399 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6845-37-9 (в пер.).

Ваенная тэхніка. Тэхніка ваенна-марскога флоту

Огнестрельное оружие / [ответственный редактор: С. Кузнецов; фотографии: И. Константинов, Ю. Любцов, О. Мироненко; художник: М. Дмитриев]. — Москва: Мир энциклопедий Аванта +: Астрель, 2011. — 183 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5100 экз. — ISBN 978-5-98986-116-3 (Мир энциклопедий Аванта +). — ISBN 978-5-271-17698-2 (Астрель). — ISBN 978-985-18-1227-7 (Харвест) (в пер.).

Падземная будаўніцтва. Фундаменты. Будаўніцтва тунэляў

ОАО «Трест Шахтоспецстрой»: 35 лет / Белорусский государственный концерн по нефти и химии. — Минск: Юнипак, 2012. — 37 с. — 1000 экз.

JSC «Trest Shakhospetsstroy»: 35 years / Belarusian State Concern for Oil and Chemistry; [translated by N. F. Kvasovets]. — Минск: Unipack, 2012. — 37 с. — На английском языке. — 50 экз. ААТ «Трэст Шахтаспецбуд»

Дарогі. Чыгункі

Довгяло, В. А. Автоматизированные системы управления путевыми и дорожно-строительными машинами: учебное пособие для студентов учреждений высшего образования по специальности «Техническая эксплуатация грузозащитно-разгрузочных, путевых, дорожно-строительных машин и оборудования», «Автомобильные дороги» / В. А. Довгяло, Д. И. Бочкарев; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный университет транспорта, Кафедра «Детали машин, путевые и строительные машины». — Гомель: БГУТ, 2012. — 200 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-468-948-7 (в пер.).

ТЭХНІКА СРОДАКЎ ТРАНСПОРТУ

Наземныя сродкі транспарту (акрамя рэйкавых)

Руктешель, О. С. Основы проектирования систем автоматического управления агрегатами транспортного средства: учебно-методическое пособие для студентов специальности 1-37 01 02 «Автомобилестроение» / О. С. Руктешель. — Минск: БНТУ, 2012. — 109 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-525-651-0.

Mercedes-Benz 190, 190E & 190D: руководство по ремонту и эксплуатации: бензиновые двигатели, дизельные двигатели: [1983–1993 гг. выпуска / составитель: Гусь С. В.; перевод с немецкого: Римко Л. Л.; перевод с английского: Лагунович Ю. Ю., Кишко А. Г.]. — Минск: Гуси-Лебеди, 2012. — 272 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-455-149-4.

Mercedes-Benz Transporter T2 407D, 507D, 508D, 608D, 609D, 613D, 709D, 711D, 809D, 811D, 814D: руководство по ремонту и эксплуатации: дизельные двигатели: [1975–1993 гг. выпуска / составитель: Гусь С. В.; перевод с немецкого: Римко Л. Л.; перевод с английского: Лагунович Ю. Ю., Кишко А. Г.]. — Минск: Гуси-Лебеди, 2012. — 208 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-455-144-9.

Opel Meriva: руководство по ремонту и эксплуатации: бензиновые двигатели, дизельные двигатели: [выпуск с 2003 г. / составитель: С. В. Гусь; перевод с немецкого: Л. Л. Римко; перевод с английского: Ю. Ю. Лагунович, А. Г. Кишко]. — Минск: Гуси-Лебеди, 2012. — 479 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-455-157-9.

Renault Espace 2000 GTS, 2000 Turbo D, Turbo DX, RN, RT, RXE, Turbodiesel: руководство по ремонту и эксплуатации: бензиновые двигатели, дизельный двигатель: [1984–1996 гг. выпуска / составитель: Гусь С. В.; перевод с немецкого: Римко Л. Л.; перевод с английского: Лагунович Ю. Ю., Кишко А. Г.]. — Минск: Гуси-Лебеди, 2012. — 208 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-455-145-6.

Škoda Superb: руководство по ремонту и эксплуатации: бензиновые двигатели, дизельные двигатели: [2001–2008 гг. выпуска / составитель: С. В. Гусь; перевод с немецкого: Л. Л. Римко]. — Минск: Гуси-Лебеди, 2012. — 464 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-455-151-7.

Лясная гаспадарка. Лесаводства

Руководство по правоприменению в сфере лесного законодательства для должностных лиц государственной лесной охраны и природоохранной служб / [составители: Лавская Е. В. и др.; редакторы: Лавская Е. В., Лучков А. И., Побирушко В. Ф.].

— Минск: В.И.З.А. ГРУПП, 2012. — 173 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6834-45-8.

Русаленко, А. И. Леса Беларуси: экология, структура, продуктивность / А. И. Русаленко; Белорусский государственный технологический университет. — Минск: БГТУ, 2012. — 346 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-530-135-7.

Тематические стенды по правоприменению в сфере лесного законодательства, воспроизводства, охраны и защиты леса / Региональная программа, реализуемая Всемирным банком совместно с Международным союзом охраны природы и Всемирным фондом дикой природы (Многосторонний донорский траст-фонд TF 070964), Министерство лесного хозяйства Республики Беларусь; редакторы: П. С. Бузуновский, В. Ф. Побирушко. — Минск, 2012. — 60 с. — 1000 экз.

СЕЛЬСКАЯ ГАСПАДАРКА

Арганізацыя і кіраванне сельскагаспадарчай вытворчасцю

Автоматизация технологических процессов: учебно-методическое пособие для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальности 1-74 06 05 «Энергетическое обеспечение сельского хозяйства (по направлениям)» / Министерство сельского хозяйства и продовольствия Республики Беларусь, Белорусский государственный аграрный технический университет, Кафедра автоматизированных систем управления производством; [составители: Е. С. Якубовская, Е. С. Волкова]. — Минск: БГАУ, 2012. — 131 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-519-473-7.

Каган, А. М. Управление инновационной деятельностью на предприятиях агроперевиса / А. М. Каган, А. А. Тимаев; Белорусская государственная сельскохозяйственная академия. — Минск: Институт системных исследований в АПК НАН Беларуси, 2012. — 197 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6925-99-6.

Методические рекомендации по формированию доходов различных категорий работников с учетом производительности труда и источников их выплаты / [М. Н. Антоненко и др.]; Республиканское научное унитарное предприятие «Институт системных исследований в АПК Национальной академии наук Беларуси». — Минск: Институт системных исследований в АПК НАН Беларуси, 2012. — 59 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6925-92-7.

Скаун, А. С. Сравнительная эффективность функционирования сельскохозяйственной отрасли в регионах Беларуси / А. С. Скаун; Республиканское научное унитарное предприятие «Институт системных исследований в АПК Национальной академии наук Беларуси». — Минск: Право и экономика, 2012. — 26 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-552-087-1.

Агародніна. Агародніцтва. Дарэкатунае садоўніцтва

Семенов, В. А. Садоводство: краткий курс / В. А. Семенов, Л. В. Семенов. — Минск: Красико-Принт, 2012. — 93 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-405-674-6.

Развядзенне млекакормячых жывёл і пушак. Жывёлагадоўля. Хатнія жывёлы і іх развядзенне

Производственные технологии в животноводстве: учебное пособие для студентов учреждений высшего сельскохозяйственного образования по экономическим специальностям / [Н. В. Казаровец и др.]; под общей редакцией П. П. Ракецкого. — Минск: ИВЦ Минфина, 2012. — 391 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6993-72-8.

Рефлекторная деятельность нервной системы: учебно-методическое пособие для студентов факультетов биотехнологического, ветеринарной медицины и заочного обучения / [Е. Н. Кудрявцева и др.]; Министерство сельского хозяйства и продовольствия Республики Беларусь, Витебская государственная академия ветеринарной медицины, Кафедра нормальной и патологической физиологии. — Витебск: ВГАВМ, 2012. — 22 с. — 255 экз. — ISBN 978-985-512-634-9.

Сельскагаспадарчыя машыны і прылады. Сельскагаспадарчае абсталяванне

Использование биотоплива при работе дизельных двигателей в сельском хозяйстве / [Войтов Виктор Анатольевич и др.]; Министерство сельского хозяйства и продовольствия Республики Беларусь, Республиканское объединение «Белгосресервис», Белорусский государственный аграрный технический университет. — Минск: ИВЦ Минсельхозпрода, 2012. — 115 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-6920-13-7.

Организационно-технические мероприятия для повышения безопасности и улучшения условий труда операторов мобильной сельскохозяйственной техники: монография / [Л. В. Мисун и др.]; Министерство сельского хозяйства и продовольствия Республики Беларусь, Белорусский государственный аграрный технический университет. — Минск: БГАУ, 2012. — 188 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-519-521-5.

Глебазнаўства. Глебавыя даследаванні

Клебанович, Н. В. Почвоведение и земельные ресурсы: курс лекций для студентов специальности 1-31 02 01-03 «География (геоинформационные системы)» / Н. В. Клебанович; Министерство образования Республики Беларусь, Полоцкий государственный университет. — Новополоцк: ПГУ, 2012. — 339 с. — 30 экз. — ISBN 978-985-531-316-9.

Почва, удобрение, урожай: материалы международной научно-практической конференции, посвященной 90-летию кафедр агрохимии и почвоведения Белорусской государственной сельскохозяйственной академии, Горки, 24–26 мая 2011 г. / [редколлегия: В. В. Воробьев (отв. редактор) и др.]. — Горки: БГСХА, 2012. — 177 с. — 75 экз. — ISBN 978-985-467-287-2 (ошибочн.).

Угнаенні. Раставыя рэчывы

Компост из фекалий – компостирование и хранение фекалий из туалетов с раздельным сбором отходов / [перевод – Алла

Малиновская; редактор – Светлана Семенов]. — Минск, 2012. — 14 с. — 2000 экз.

Пашкоджанні раслін. Хваробы раслін

Буга, С. Ф. Биологическое обоснование эффективности химической защиты кукурузы от болезней (рекомендации) / С. Ф. Буга, А. Г. Жуковский, Т. Н. Жердецкая; Республиканское научное дочернее унитарное предприятие «Институт защиты растений». — Минск, 2012. — 51 с. — 150 экз.

Зеркаль, С. В. Фитопатология: грибные болезни листьев основных древесных пород: учебно-методические указания для студентов высших учебных заведений 3–5-х курсов, обучающихся по специальности 1-33 01 01 Биология, 1-31 01 01-02 Биология (научно-педагогическая деятельность), 1-02 04 04-01 Биология, химия и 1-02 04 06-01 Химия, биология / С. В. Зеркаль, М. В. Левковская, Ю. В. Бондарь; Брестский государственный университет им. А. С. Пушкина. — Брест: БрГУ, 2012. — 38 с. — 40 экз. — ISBN 978-985-473-857-4.

Продукты компании Сингента, включенные в Государственный реестр средств защиты растений (пестицидов) и удобрений, разрешенных к применению на территории Республики Беларусь и Государственный реестр сортов и древесно-кустарниковых пород: май, 2012. — Минск, 2012. — 67 с. — 2000 экз.

Раслінаводства ў цэлым. Асобныя культуры

Совершенствование приемов увеличения производства сельскохозяйственной продукции в Минской области: сборник научных трудов / Аграрное отделение Национальной академии наук Беларуси, Комитет по сельскому хозяйству и продовольствию Минского облисполкома, Минская областная сельскохозяйственная опытная станция НАН Беларуси. — Минск, 2000 — Вып. 5 / [редколлегия: В. А. Радовня (главный редактор) и др.]. — 2012. — 182 с. — 170 экз.

Паляводства. Палявыя культуры і іх вытворчасць

Белько, Н. Б. Методические рекомендации по полиплоидизации (дупликация генома) ржи (Secale cereale L.) с использованием азота закиси (N2[инд.]O) / Н. Б. Белько, И. С. Гордей, И. А. Гордей; Министерство сельского хозяйства и продовольствия Республики Беларусь, Национальная академия наук Беларуси, Государственное научное учреждение «Институт генетики и цитологии Национальной академии наук Республики Беларусь». — Минск: Право и экономика, 2012. — 26 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-552-087-1.

Агародніна. Агародніцтва. Дарэкатунае садоўніцтва

Семенов, В. А. Садоводство: краткий курс / В. А. Семенов, Л. В. Семенов. — Минск: Красико-Принт, 2012. — 93 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-405-674-6.

Развядзенне млекакормячых жывёл і пушак. Жывёлагадоўля. Хатнія жывёлы і іх развядзенне

Производственные технологии в животноводстве: учебное пособие для студентов учреждений высшего сельскохозяйственного образования по экономическим специальностям / [Н. В. Казаровец и др.]; под общей редакцией П. П. Ракецкого. — Минск: ИВЦ Минфина, 2012. — 391 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6993-72-8.

Рефлекторная деятельность нервной системы: учебно-методическое пособие для студентов факультетов биотехнологического, ветеринарной медицины и заочного обучения / [Е. Н. Кудрявцева и др.]; Министерство сельского хозяйства и продовольствия Республики Беларусь, Витебская государственная академия ветеринарной медицины, Кафедра нормальной и патологической физиологии. — Витебск: ВГАВМ, 2012. — 22 с. — 255 экз. — ISBN 978-985-512-634-9.

Прадукты жывёлагадоўлі і палявання

Путь к признанию: ОАО «Лидский молочно-консервный комбинат» / [составители: О. А. Резанович, А. Д. Филинович, А. И. Резанович; фото А. И. Резановича]. — Минск: Белстан, 2012. — 134 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6944-33-1 (в пер.).

Техническое обеспечение производства молока. Современное оборудование для доения: практическое пособие / [Ю. Т. Вагин и др.]; Министерство сельского хозяйства и продовольствия Республики Беларусь, Главное управление образования, науки и кадров, ОАО «Гомельагрокомплект». — Минск: Эволайн, 2012. — 207 с. — 400 экз. — ISBN 978-985-6987-03-1.

Шалак, Н. В. Технологическая переработки продукции животноводства: учебник для студентов учреждений высшего образования по специальностям «Зоотехния», «Экология сельского хозяйства», «Техническое обеспечение процессов сельскохозяйственного производства», «Бухгалтерский учет, анализ и аудит (по направлениям)», «Экономика и управление на предприятиях» / М. В. Шалак, М. С. Шапков. — Минск: ИВЦ Минфина, 2012. — 311 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6993-76-6. — ISBN 978-985-6993-77-6 (ошибочн.).

Шаршунов, В. А. Технологическое оборудование мясоперерабатывающих предприятий: пособие / В. А. Шаршунов, И. М. Кирик. — Минск: Мисанта, 2012. — 983 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6989-32-5 (в пер.).

Рыбалоўства. Рыбаводства

Ризевский, В. К. Рыбачим по правилам: справочник рыбакова-любителя / [Ризевский В. К.]. — Минск, 2012. — 35 с. — 500 экз.

Хатняя гаспадарка. Дамаводства

Яворская, Л. М. Тетрадь для лабораторных и практических работ по трудовому обучению (обслуживающий труд) для 7 класса / Л. М. Яворская. — 4-е изд. — Минск: Аверсэв, 2012. — 62 с. — 2100 экз. — ISBN 978-985-19-0324-1.

Харчаванне. Гатаванне ежы. Пасуд

Баклажаны. Заготовки и рецепты / [составитель Н. П. Воробей]. — Минск: Траско, 2012. — 16 с. — 6100 экз. — ISBN 978-985-7032-27-3.

Блендер: [рецепты, советы, преимущества / научный редактор Н. В. Ильиних; главный художник Т. В. Сырникова; фотограф К. А. Шевчик]. — Москва: Астрель; Челябинск: Аркаим, 2011. — 61 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 4000 экз. — ISBN 978-5-271-37414-2 (Астрель). — ISBN 978-5-8029-2485-3 (Аркаим). — ISBN 978-985-18-0197-4 (Харвест).

Готовим блюда в микроволновке / [составитель Наталья Петровна Воробей]. — Минск: Траско, 2012. — 15 с. — 7100 экз. — ISBN 978-985-7032-44-0.

Готовим блюда на скорую руку / [составитель Наталья Петровна Воробей]. — Минск: Траско, 2012. — 15 с. — 7100 экз. — ISBN 978-985-7032-45-7.

Готовим пиццу / [составитель Наталья Петровна Воробей]. — Минск: Траско, 2012. — 15 с. — 7100 экз. — ISBN 978-985-7032-46-4.

Готовим фаршированные блюда / [составитель Наталья Петровна Воробей]. — Минск: Траско, 2012. — 15 с. — 7100 экз. — ISBN 978-985-7032-43-3.

Готовим шашлыки и барбекю / [составитель Наталья Петровна Воробей]. — Минск: Траско, 2012. — 15 с. — 7100 экз. — ISBN 978-985-7032-47-1.

Капуста: вкусно и доступно / [составитель Н. П. Воробей]. — Минск: Траско, 2012. — 15 с. — 6100 экз. — ISBN 978-985-7032-48-8.

Капуста. Заготовки и рецепты / [составитель Н. П. Воробей]. — Минск: Траско, 2012. — 16 с. — 6100 экз. — ISBN 978-985-7032-25-9.

Картошка: вкусно и доступно / [составитель Н. П. Воробей]. — Минск: Траско, 2012. — 15 с. — 6100 экз. — ISBN 978-985-7032-51-8.

Картошка. Любимые рецепты / [составитель Н. П. Воробей]. — Минск: Траско, 2012. — 16 с. — 6100 экз. — ISBN 978-985-7032-29-7.

Макаронь: полная энциклопедия продуктов / [редакторы-составители] Н. В. Ильиних, Н. В. Поletaева, Н. С. Кутищева; ответственный редактор М. В. Васильева; главный художник Т. В. Сырникова; фотограф К. А. Шевчик]. — Москва: Астрель; Челябинск: Аркаим, 2011. — 142 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 2000 экз. — ISBN 978-5-271-40528-0 (Астрель). — ISBN 978-5-8029-2871-4 (Аркаим). — ISBN 978-985-18-1045-7 (Харвест) (в пер.).

Огурцы, помидоры: вкусно и доступно / [составитель Н. П. Воробей]. — Минск: Траско, 2012. — 15 с. — 6100 экз. — ISBN 978-985-7032-49-5.

14 Кніжны свет

Кнігарня “Кніжны салон”, г. Мінск

Кнігі беларускіх выдавецтваў

1. Иностранные подданные в Беларуси в конце XVIII—начале XX века. — Минск: Тип. Макарова и К, 2012.
2. В. Новосельский. История Великого княжества Литовского от рождения до Люблинской унии (1236-1569), или 33 года борьбы за возвышение и выживание: Ягайло и Витовт — борьба за власть (1382—1392). — Минск: Элайда, 2012.
3. Современная геральдика Беларуси / В. Адамушко, М. Елинская; Департамент по архивам и делопроизводству Министерства юстиции Республики Беларусь. — Минск: Беларуская Энцыклапедыя імя Пятруся Броўкі, 2012.
4. Николай Денисевич. Финский капкан. Воспоминания и размышления бывшего малолетнего узника финского концлагеря. — Минск, 2011.
5. Деды: дайджест публикаций о белоруской истории. Выпуск 10. Составление, научное редактирование А. Е. Тараса. — Минск: Харвест, 2012.
6. Вялікі беларус Леў Сапега: Зборнік артыкулаў. Укладальнік А. Тарас. — Рыга: Інстытут беларускай гісторыі і культуры, 2012.
7. EXLIBRIS у зборы Музея сучаснага выяўленчага мастацтва: альбом-каталог на беларускай і англійскай мовах. — Мінск: Навуковы свет, 2012.
8. Ольга Переверзева. За спиной зимы: короткая проза. — Минск: ООО Медиа, 2011.
9. ОУН-УПА в Беларуси. 1939—1953 гг.: документы и материалы / сост. В. И. Адамушко. — 2-е изд. — Минск: Вышэйшая школа, 2012.
10. Александр Черёмин. Туровское княжество (X — XIV века). — Минск: Полиграфкомбинат им. Я. Коласа, 2012.

Кнігі расійскіх выдавецтваў:

1. Принцесса в подземном царстве: белорусские народные сказки, пересказ В. Ягвудика; иллюстрации П. Татарникова. — Москва: Издательский Дом Мещерякова, 2012.
2. Аленький цветочек. Серия “Волшебная страна”. Сказки русских писателей. — Москва: «Махаон», 2012.
3. Летучий голландец. Серия “Мировая классика для детей”. Легенды Средневековья. — Москва: «Махаон», 2012.
4. Иван Крылов. Басни. Серия “Любимые сказки”. — Ростов-на-Дону: Антураж, 2009.
5. Мур У. Лабиринт Теней. — Москва: РИПОЛ классик, 2012.
6. Джон Д. У. Зуб Уилкинса. — Санкт-Петербург: Азбука, Азбука-Аттикус, 2012.
7. Михаил Булгаков. Собачье сердце. — Москва: РИПОЛ классик, 2011.
8. Лев Толстой. Крейцеров соната. — Москва: РИПОЛ классик, 2012.
9. Фёдор Достоевский. Белье ночи. — Москва: РИПОЛ классик, 2012.
10. Иван Тургенев. Отцы и дети. — Москва: РИПОЛ классик, 2012.

и искусств. — Минск: БГУКИ, 2012. — 99 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-6798-98-9.

Настольныя гульні (на кемлівац, спрытнасць і ўдачу)

Павлович, А. А. 60 шахматных игр / А. А. Павлович. — Минск: В.И.З.А. ГРУПП, 2012. — 167 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6834-46-5.

Спорт. Гульні. Фізічная культура. Спартыўныя гульні

Александр Медведь. Вся жизнь – борьба: [воспоминания / литературная запись С. П. Канашица]. — Минск: Мастацкая літаратура, 2012. — 149 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-02-1359-4 (в пер.).

Информационный бюллетень для клубов по игровым видам спорта / Министерство спорта и туризма; [составители: А. С. Дубовский, М. Н. Подлипская]. — Минск: РУМЦ ФВН, 2012. — 103 с. — 230 экз. — ISBN 978-985-6658-76-4.

Ладес, В. А. Методические рекомендации при проведении соревнований по тяжелой атлетике / [Ладес Виктор Александрович]; ОО «Белорусский тяжелоатлетический союз», Республиканская коллегия судей по тяжелой атлетике. — Минск: РУМЦ ФВН, 2012. — 158 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-6658-78-8.

Масловский, Е. А. Биомеханика с позиции кинезиологии: учебное пособие для студентов, обучающихся по специальностям: 1-88 01 01 – Физическая культура и спорт (по направлениям), 1-88 01 02 – Оздоровительная и адаптивная физическая культура (по направлениям), 1-88 01 03 – Физическая реабилитация и эрготерапия (по направлениям) / Е. А. Масловский, В. И. Стадник, В. И. Загравский; Национальный банк Республики Беларусь, Полесский государственный университет. — Пинск: ПолесГУ, 2012. — 250 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-516-178-4.

Руководство по предоставлению информации о местонахождении спортсмена. База данных «Адамс» / Национальное антидопинговое агентство; [составитель: Куриленкова Е. В.]. — Минск: РУМЦ ФВН, 2012. — 18 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6658-80-1.

Сборник нормативных документов, регламентирующих работу физкультурно-спортивных сооружений / Министерство спорта и туризма Республики Беларусь, Государственное учреждение «Республиканский учебно-методический центр физического воспитания населения». — Минск: РУМЦ ФВН, 2012. — 88 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6658-79-5.

МОВА. МОВАЗНАЎСТА. ЛІНГВІСТЫКА. ЛІТАРАТУРА

Мовазнаўства і мовы. Лінгвістыка

Груша, М. Ю. Беларуская мова: 3-ці клас: чароўнай шытак / М. Ю. Груша, І. Ц. Сухаверова. — 6-е выд. — Минск: Аверсэв, 2012. — 118 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-19-0312-8.

Мова і літаратура: матэрыялы 69-й навуковай канферэнцыі студэнтаў і аспірантаў філалагічнага факультэта БДУ, Мінск, 25 красавіка 2012 г. / Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Філалагічны факультэт; [пад рэдакцыяй К. А. Тананушкі]. — Мінск: РІВШ, 2012. — 139 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 70 экз. — ISBN 978-985-500-551-4.

Мовы

Агабалаева, О. А. Немецкий язык в сфере туризма = Deutsch für die Tourismusbranche: практическое пособие / О. А. Агабалаева; Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Кафедра иностранных языков. — Витебск: ВГУ, 2012. — Ч. 1. — 2012. — 48 с. — 80 экз.

Английский язык: 5-й класс: выполнение упражнений по учебному пособию «Английский язык. 5 класс» в 2 ч. авторов Л. М. Лапицкой [и др.] / составитель М. А. Гонсевичкая. — Минск: ЮниПресс-Маркет, 2012. — 127 с. — 4000 экз. — ISBN 978-985-560-092-4.

Английский язык: 6-й класс: выполненные задания с подробными объяснениями: справочное пособие / [составитель Е. В. Ромашкевич]. — Минск: Кузьма, 2012. — 96 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-453-591-3.

Английский язык: 6-й класс: рабочая тетрадь: пособие для учащихся учреждений, обеспечивающих получение общего среднего образования, с русским языком обучения (повышенный уровень) / [Н. В. Юхнель и др.]. — 6-е изд. — Минск: Аверсэв, 2012. — 110 с. — 8100 экз. — ISBN 978-985-19-0326-5.

Английский язык: 7-й класс: выполненные задания с подробными объяснениями: справочное пособие / [составитель А. Н. Чудакова]. — Минск: Кузьма, 2012. — 144 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5100 экз. — ISBN 978-985-453-605-7.

Английский язык: 7-й класс: выполненные упражнения к учебному пособию «Английский язык. 7 класс» авторов Н. В. Юхнель, Е. Г. Наумовой / [составитель М. А. Гонсевичкая]. — Минск: ЮниПресс-Маркет, 2012. — 159 с. — 4000 экз. — ISBN 978-985-560-093-1.

Английский язык: первые шаги на пути к успеху / Е. Б. Карневская [и др.]. — 4-е изд., дополненное. — Минск: Аверсэв, 2012. —

256 с. — 2100 экз. — ISBN 978-985-19-0227-5.

Английский язык = English: 7-й класс: рабочая тетрадь: пособие для учащихся общеобразовательных учреждений с русским языком обучения (повышенный уровень) / [Н. В. Юхнель и др.]. — 4-е изд. — Минск: Аверсэв, 2012. — 126 с. — 5500 экз. — ISBN 978-985-19-0327-2.

Вадюшина, Д. С. Французский язык: учебное пособие для 11-го класса учреждений общего среднего образования с русским языком обучения / Д. С. Вадюшина. — Минск: Вышэйшая школа, 2012. — 334 с. — 5130 экз. — ISBN 978-985-06-2115-3 (в пер.).

Волшебная шкатулка: прописи-1 по английскому языку для 2-го класса / [Н. М. Седунова и др.]. — 7-е изд. — Минск: Аверсэв, 2012. — 64 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-19-0302-9.

Волшебная шкатулка: прописи-2 по английскому языку для 2-го класса / [Н. М. Седунова и др.]. — 7-е изд. — Минск: Аверсэв, 2012. — 62 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-19-0303-6.

Волшебная шкатулка: тесты по английскому языку для 3-го класса: пособие для учреждений, обеспечивающих получение общего среднего образования, с белорусским и русским языками обучения (повышенный и углубленный уровни) / [Н. М. Седунова и др.]. — 9-е изд. — Минск: Аверсэв, 2012. — 92 с. — 2100 экз. — ISBN 978-985-19-0307-4.

Волшебная шкатулка: тесты по английскому языку для 4-го класса: пособие для учреждений, обеспечивающих получение общего среднего образования, с русским и белорусским языками обучения (повышенный уровень) / [Н. М. Седунова и др.]. — 8-е изд. — Минск: Аверсэв, 2012. — 95 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-19-0310-4.

Гонсевичкая, М. А. Английский язык: 6-й класс: выполнение упражнений по учебному пособию «Английский язык. 6 класс» авторов Н. В. Юхнель, Е. Г. Наумовой / М. А. Гонсевичкая. — Минск: ЮниПресс-Маркет, 2012. — 127 с. — 5050 экз. — ISBN 978-985-560-090-0.

Горячева, Н. Ю. Английский язык: 3-й класс: рабочая тетрадь: к учебнику Н. Ю. Горячевой, С. В. Ларькиной, Е. В. Насоновской «Английский язык» / Н. Ю. Горячева, С. В. Ларькина, Е. В. Насоновской. — Москва: Астрель, 2013. — 79 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 4000 экз. — ISBN 978-5-271-15181-1 (Астрель). — ISBN 978-985-16-5612-3 (Харвест).

Горячева, Н. Ю. Английский язык: рабочая тетрадь... к учебнику Н. Ю. Горячевой, С. В. Ларькиной, Е. В. Насоновской «Английский язык»: 4-й класс / Н. Ю. Горячева, С. В. Ларькина, Е. В. Насоновская. — Москва: Астрель, 2013. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-271-24244-1 (Астрель).

№ 1. — 2013. — 47 с. — ISBN 978-5-271-23546-7 (Астрель). — ISBN 978-985-16-7202-4 (Харвест).

№ 2. — 2013. — 47 с. — ISBN 978-5-271-23547-4 (Астрель). — ISBN 978-985-16-7203-1 (Харвест).

Государственное строительство: специальные тексты на немецком языке = Staatsaufbau: Fachtexte im Deutschunterricht: сборник текстов / Академия управления при Президенте Республики Беларусь; [составители: Ж. Н. Бабак, Н. В. Шуша]. — Минск: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2012. — 62 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-527-057-8.

Грамматика немецкого языка = Deutsche Grammatik verstehen und üben: сборник упражнений / Академия управления при Президенте Республики Беларусь; [составитель М. А. Коваленко]. — Минск: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2012. — 58 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-527-063-9.

Дацинская, Ю. С. Проверяем домашние задания. English: 5-й класс: выполненные упражнения из учебного пособия English: учебное пособие для 5-го класса общеобразовательных учреждений с русским языком обучения (Л. М. Лапицкая и др. Минск, 2009) / Ю. С. Дацинская. — 2-е изд. — Минск: Сэр-Вит, 2012. — 120 с. — 3500 экз. — ISBN 978-985-419-647-3.

Дацинская, Ю. С. Проверяем домашние задания. English: 4-й класс: выполненные упражнения из учебного пособия English: учебное пособие для 4-го класса общеобразовательных учреждений с русским языком обучения (Л. М. Лапицкая и др.) / Дацинская Ю. С. — Минск: Сэр-Вит, 2012. — 127 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-419-632-9.

Игумнова, Т. А. Английский язык: учебно-методический комплекс для студентов специальности 1-03 04 04-01 «Практическая психология. Английский язык» / Т. А. Игумнова, Е. А. Елкина; Министерство образования Республики Беларусь, Полоцкий государственный университет. — Новополоцк: ПГУ, 2012. — 271 с. — 30 экз. — ISBN 978-985-531-305-3.

Косов, А. П. История страны изучаемого языка (история Великобритании): методические рекомендации: [для студентов / А. П. Косов]; Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Кафедра всеобщей истории и мировой культуры. — Витебск: ВГУ, 2012. — 50 с. — 80 экз.

Латинский язык. Латинско-русский и русско-латинский фармацевтический словарь-минимум / Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Витебский государственный медицинский университет,

Кафедра иностранных языков; [составители: Мерещак Надежда Героминовна и др.]; под редакцией Н. Г. Мерещак. — Витебск: ВГМУ, 2012. — 139 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-466-220-6 (ошибоч).

Макарова, Е. В. Английский язык. Upgrade your english vocabulary. Prepositions and prepositional phrases: интенсивный курс подготовки к экзамену / Е. В. Макарова. — Минск: Попурри, 2012. — 207 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-1626-7.

Музланова, Е. С. ЕГЭ за 30 дней. Английский язык: экспресс-репетитор / Е. С. Музланова. — Москва: Астрель, 2012. — 318 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5100 экз. — ISBN 978-5-271-42057-3 (Астрель). — ISBN 978-985-18-1322-9 (Харвест).

Назаренко, Л. В. Активный и пассивный залог в немецком языке: учебно-методическое пособие по немецкому языку для студентов 1-2 курсов лечебного и медико-диагностического факультетов медицинских вузов / Л. В. Назаренко, Т. Н. Ниципоренко; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Гомельский государственный медицинский университет, Кафедра иностранных языков. — Гомель: ГГМУ, 2012. — 45 с. — 60 экз. — ISBN 978-985-506-427-6.

Немецкий язык: пособие по интенсивному изучению грамматики немецкого языка / Белкоопсоюз, Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, Кафедра иностранных языков; [автор-составитель Е. А. Емельянов]. — Гомель: БТЭУПК, 2012. — 135 с. — 280 экз. — ISBN 978-985-461-954-5.

Немецкий язык: сборник тематических грамматических текстов: [для студентов / А. В. Бурак и др.]; Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Кафедра иностранных языков. — Витебск: ВГУ, 2012. — 50 с. — 140 экз.

Немецко-русский словарь. Русско-немецкий словарь. Краткая грамматика немецкого языка: 4 кн. в одной. — Москва: Астрель, 2011. — 506 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-271-39564-2 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0966-6 (Харвест) (в пер.).

Пинюта, И. В. Проверь свою социокультурную компетентность: практическое пособие для студентов лингвистических специальностей учреждений высшего образования / И. В. Пинюта; Министерство образования Республики Беларусь, Барановичский государственный университет. — Барановичи: БарГУ, 2012. — 70 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-498-516-9.

Практическая грамматика английского языка: учебное пособие для студентов специальности «Современные иностранные языки» высших учебных заведений / [Е. Б. Карневская и др.]; под редакцией Е. Б. Карневской, З. Д. Курочкиной. — 3-е изд. — Минск: Аверсэв, 2012. — 480 с. — 1100 экз. — ISBN 978-985-19-0226-8.

Работаем над алфавитом: разноуровневые самостоятельные работы по английскому языку: 2-й класс: пособие для учащихся общеобразовательных учреждений с русским языком обучения с 12-летним сроком обучения / [составитель С. С. Вальковская]. — 2-е изд. — Мозырь: Белый ветер, 2012. — 1-е полугодие. — 2012. — 61 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-538-730-6.

Разноуровневые лексико-грамматические работы по немецкому языку для поурочного контроля: 3-й класс: пособие для учащихся учреждений, обеспечивающих получение общего среднего образования, с русским языком обучения: в 2 ч. / [составитель С. С. Вальковская]. — 3-е изд. — Мозырь: Белый ветер, 2012. — 99 экз. — ISBN 978-985-538-724-5.

Ч. 1. — 54 с. — ISBN 978-985-538-722-1.

Ч. 2. — 45 с. — ISBN 978-985-538-723-8.

Централизованное тестирование. Испанский язык: сборник тестов / Учреждение образования «Республиканский институт контроля знаний» Министерства образования Республики Беларусь. — Минск: Аверсэв, 2012. — 24 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-19-0259-6.

Централизованное тестирование. Немецкий язык: сборник тестов / Учреждение образования «Республиканский институт контроля знаний» Министерства образования Республики Беларусь. — Минск: Аверсэв, 2012. — 24 с. — 1100 экз. — ISBN 978-985-19-0258-9.

Язык. Общество. Медицина: материалы XI Республиканской научно-практической студенческой конференции «Язык. Общество. Медицина», посвященной 120-летию со дня рождения М. Богдановича, материалы VIII научно-практического семинара «Аспектное и комплексное обучение языкам» и семинаров «Формы работы над лексикой в процессе обучения языком студентов-медиков», «Проблемы языковой интерференции в условиях государственного билингвизма» / [редколлегия: А. А. Мельникова (ответственный редактор) и др.]. — Гродно: ГрГМУ, 2011. — 443 с. — Часть текста на белорусском языке. — 37 экз. — ISBN 978-985-496-986-2.

Если вы хотите продать книгу из вашей домашней библиотеки или купить нужное вам издание, предложение "Книжный свет" — к вашим услугам.

Заполните купон для бесплатного частного объявления о продаже или желании покупки книг, печатных периодических изданий.

ПРИМЕЧАНИЕ: объявления принимаются только при наличии вырезанного купона, а не его ксерокопии.

Якубовский, Ю. М. Деловая и дипломатическая переписка = Geschäftskorrespondenz und diplomatischer Schriftverkehr: учебное пособие (на немецком языке) для слушателей потока подготовки оперативных сотрудников органов государственной безопасности по специальности «Обеспечение мероприятий международного характера», а также для адъюнктов и соискателей института / Ю. М. Якубовский; Комитет государственной безопасности Республики Беларусь, Государственное учреждение образования «Институт национальной безопасности Республики Беларусь». — Минск: ИИБ, 2012. — 35 с. — 25 экз. — ISBN 978-985-7040-03-2.

Русская мова

Адашкевич, И. В. Русский язык в клинике: практикум [для иностранных студентов] / И. В. Адашкевич, В. В. Белый; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусский государственный медицинский университет, Кафедра белорусского и русского языков. — Минск: БГМУ, 2012. — 102 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-528-568-8.

Английский язык = English: 8-й класс: рабочая тетрадь: пособие для учащихся гимназий с белорусским и русским языками обучения / [Н. В. Юхнель и др.]. — Минск: Аверсэв, 2012. — 128 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-19-0328-9.

Антипова, М. Б. Русский язык: 2-й класс: рабочая тетрадь: пособие для учащихся учреждений общего среднего образования с белорусским языком обучения / М. Б. Антипова. — 3-е изд. — Минск: Аверсэв, 2012. — 93 с. — 1100 экз. — ISBN 978-985-19-0230-5.

Беларуская мова: 5-ты клас: выкананыя практыкаванні прыведзены да падручніка «Беларуская мова. 5 клас» у 2 ч. для агульнаадукацыйных устаноў з беларускай і рускай мовамі навучання аўтары В. П. Краснея [і інш.] / складальнік: Г. У. Ваўжнік. — Минск: ЮніПрэсМаркет, 2012. — 127 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-560-028-3.

Верніковская, А. В. Тетрадь по русскому языку: 3-й класс: в 2 ч. / А. В. Верніковская, Е. С. Грабчикова. — 5-е изд. — Минск: Аверсэв, 2012. — 5100 экз. — ISBN 978-985-19-0231-2.

Горбачевич, О. Е. Русский язык: тестовый тренажер для подготовки к централизованному тестированию / О. Е. Горбачевич, Т. В. Ратько. — 5-е изд. — Минск: Аверсэв, 2012. — 175 с. — 2100 экз. — ISBN 978-985-19-0299-2.

Грабчикова, Е. С. Рабочая тетрадь по русскому языку: 3-й класс: пособие для учащихся учреждений общего среднего образования с русским языком обучения / Е. С. Грабчикова, А. В. Верніковская. — Минск: ЮніПрэсМаркет, 2012. — 106 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-560-086-3.

Грабчикова, Е. С. Русский язык: 4-й класс: рабочая тетрадь: пособие для учащихся учреждений общего среднего образования с русским языком обучения / Е. С. Грабчикова. — Минск: ЮніПрэсМаркет, 2012. — 124 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-560-102-0.

Григорьев, Г. М. Проверяем домашние задания. Русский язык: 5-й класс: к учебному пособию «Русский язык 5» (2009) авторов Л. А. Муриной, Ф. М. Литвинко, Г. И. Николаенко / Г. М. Григорьев, А. А. Александрова. — 4-е изд. — Минск: Сэр-Вит, 2012. — 126 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-419-644-2.

Груша, М. Ю. Русский язык: 3-й класс: волшебная тетрадь / М. Ю. Груша, И. Т. Суховерова. — 4-е изд. — Минск: Аверсэв, 2012. — 124 с. — 2500 экз. — ISBN 978-985-19-0280-0.

Груша, М. Ю. 150 упражнений на все правила русского языка: 3-й класс / М. Ю. Груша, И. Т. Суховерова. — 2-е изд. — Минск: Аверсэв, 2012. — 141 с. — 2100 экз. — ISBN 978-985-19-0238-1.

Данишевская, Т. В. Русский язык: учебное пособие для 4-го класса специальных общеобразовательных школ с русским языком обучения: в 2 ч. / Т. В. Данишевская, Л. А. Зайцева. — 2-е изд., переработанное. — Минск: Народная асвета, 2012. — 2708 экз. — ISBN 978-985-03-1815-2 (в пер.).

Ч. 1. — 142 с. — ISBN 978-985-03-1813-8. Ч. 2. — 141 с. — ISBN 978-985-03-1814-5.

Москвина, И. А. Проверяем домашние задания. Русский язык: 9-й класс: к учебному пособию «Русский язык» для 9-го класса учреждений общего среднего образования с белорусским и русским языками обучения, 2011 (авт. Л. А. Мурина и др.) / И. А. Москвина. — Минск: Сэр-Вит, 2012. — 153 с. — 4000 экз. — ISBN 978-985-419-621-3.

Москвина, И. А. Проверяем домашние задания. Русский язык: 10-й класс: к учебно-

му пособию «Русский язык» для 10-го класса общеобразовательных учреждений с белорусским и русским языками обучения, 2009 (авт. Л. А. Мурина [и др.] / И. А. Москвина. — 2-е изд. — Минск: Сэр-Вит, 2012. — 183 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-419-646-6.

Немецкий язык. Сборник текстов: учебно-методическое пособие для студентов 1-го курса по специальности 1-74 03 05 «Ветеринарная фармация» / [Г. П. Воронова и др.]; Министерство сельского хозяйства и продовольствия Республики Беларусь, Витебская государственная академия ветеринарной медицины, Кафедра иностранных языков. — Витебск: ВГАВМ, 2012. — 46 с. — 130 экз. — ISBN 978-985-512-624-0.

Русский язык: 4-й класс: тетрадь для закрепления знаний / [составитель Романенко Ольга Валерьевна]. — 6-е изд. — Минск: Букмастер: Кузьма, 2012. — 96 с. — 10100 экз. — ISBN 978-985-549-281-9 (Букмастер). — ISBN 978-985-453-571-8 (Кузьма).

Русский язык: 5-й класс: выполненные задания с подробными объяснениями: справочное пособие / [составитель Л. А. Петкевич]. — Минск: Кузьма, 2012. — 192 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-453-597-5.

Русский язык: 6-й класс: выполненные задания с подробными объяснениями: справочное пособие / [составитель Л. А. Петкевич]. — Минск: Кузьма, 2012. — 208 с. — 6000 экз. — ISBN 978-985-453-608-8.

Русский язык: 7-й класс: выполненные задания с подробными объяснениями: справочное пособие / [составитель Л. А. Петкевич]. — Минск: Кузьма, 2012. — 256 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-453-609-5.

Русский язык: курс начальной школы в таблицах: [новая редакция / составитель Петкевич Людмила Александровна]. — 5-е изд. — Минск: Букмастер: Кузьма, 2012. — 127 с. — 10050 экз. — ISBN 978-985-549-265-9 (Букмастер). — ISBN 978-985-453-554-8 (Кузьма).

Русский язык: тетрадь для закрепления знаний: 1-й класс / [составитель Романенко Ольга Валерьевна]. — 5-е изд. — Минск: Букмастер: Кузьма, 2012. — 96 с. — 10100 экз. — ISBN 978-985-549-278-9 (Букмастер). — ISBN 978-985-453-567-8 (Кузьма).

Русский язык: тетрадь для закрепления знаний: 2-й класс / [составитель Романенко Ольга Валерьевна]. — 6-е изд. — Минск: Букмастер: Кузьма, 2012. — 96 с. — 10100 экз. — ISBN 978-985-549-279-6 (Букмастер). — ISBN 978-985-453-568-5 (Кузьма).

Русский язык: тетрадь для закрепления знаний: 3-й класс / [составитель Романенко Ольга Валерьевна]. — 6-е изд. — Минск: Букмастер: Кузьма, 2012. — 96 с. — 10100 экз. — ISBN 978-985-549-280-2 (Букмастер). — ISBN 978-985-453-569-2 (Кузьма).

Савко, И. Э. Русский язык: синтаксис, пунктуация: разноуровневые задания для подготовки к тестированию и олимпиадам / И. Э. Савко. — Минск: ТэтраСистемс, 2012. — 319 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-536-328-7.

Сторожева, Н. А. Пропись, 1: [учебное пособие для 1-го класса учреждений общего среднего образования с русским языком обучения] / Н. А. Сторожева. — 4-е изд. — Минск: Национальный институт образования: Аверсэв, 2012. — 32 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-559-118-5 (Национальный институт образования). — ISBN 978-985-19-0203-9 (Аверсэв).

Сторожева, Н. А. Пропись, 2: [учебное пособие для 1-го класса учреждений общего среднего образования с русским языком обучения] / Н. А. Сторожева. — 4-е изд. — Минск: Национальный институт образования: Аверсэв, 2012. — 47 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-559-119-2 (Национальный институт образования). — ISBN 978-985-19-0204-6 (Аверсэв).

Тридцать две жемчужины: пособие по русскому языку для студентов 1-го курса (специальность «Стоматология») факультета подготовки иностранных граждан / [Родионова Ольга Юрьевна и др.]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Витебский государственный медицинский университет, Кафедра русского языка. — Витебск: БГМУ, 2012. — 155 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-466-298-5 (ошибоч.).

Тумаш, Г. В. Беларуская мова: 6-ты клас: рабочы сшытак: дапаможнік для вучняў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання / Г. В. Тумаш. — 10-е выд. — Минск: Аверсэв, 2012. — 128 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-19-0273-2.

Узорова, О. В. 30000 учебных примеров и заданий по русскому языку на все правила и программы: 3-й класс / О. В. Узорова, Е. А. Нефедова. — Москва: АСТ: Астрель, 2012. — 191 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — ISBN 978-5-271-13778-5 (17-035860-1 (АСТ)). — ISBN 978-5-271-13778-5 (Астрель). — ISBN 978-985-16-8499-7 (Харвест).

Централизованное тестирование. Русский язык: сборник тестов / Учреждение образования «Республиканский институт контроля знаний» Министерства образования Республики Беларусь. — Минск: Аверсэв, 2012. — 45 с. — 26000 экз. — ISBN 978-985-19-0245-9.

Чепелева, Г. М. Поурочный контроль по русскому языку: 5-й класс: рабочая тетрадь: пособие для учащихся общеобразовательных учреждений / Г. М. Чепелева. — 3-е изд. — Минск: Сэр-Вит, 2012. — 75 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-419-638-1.

Чепелева, Г. М. Поурочный контроль по русскому языку: 6-й класс: рабочая тетрадь: пособие для учащихся общеобразовательных учреждений / Г. М. Чепелева. — 3-е изд. — Минск: Сэр-Вит, 2012. — 84 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-419-635-0.

Чепелева, Г. М. Поурочный контроль по русскому языку: 8-й класс: рабочая тетрадь: пособие для учащихся общеобразовательных учреждений / Г. М. Чепелева. — 2-е изд. — Минск: Сэр-Вит, 2012. — 78 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-419-636-7.

Беларуская мова

Беларуска-рускі слоўнік = Белорусско-русский словарь: больш за 110 000 слоў; у 3 т. / [Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут мовы і літаратуры ім. Якуба Коласа і Янкі Купалы; пад рэдакцыяй А. А. Лукашанца]. — Выд. 4-е, перапрацаванае і дапоўненае. — Минск: Беларуская Энцыклапедыя, 2012. — 21 см. — Тытульны л. паралельна на беларускай і рускай мовах. — ISBN 978-985-11-0613-0 (у пер.). Т. 3: П-Я. — 2012. — 1119 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-11-0641-3.

Беларуская лінгвістыка / Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут мовы і літаратуры ім. Якуба Коласа і Янкі Купалы. — Минск: Беларуская навука, 1972— ISSN 0320-7552.

Вып. 68 / [рэдкалегія: А. А. Лукашанец (галюны рэдактар) і інш.]. — 2012. — 162 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 130 экз.

Беларуская мова: 6-ты клас: выкананыя заданні з падрабязнымі тлумачэннямі: даведачны дапаможнік / [укладальнік К. У. Рамашкевіч]. — Минск: Кузьма, 2012. — 176 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-453-593-7.

Беларуская мова: 6-ты клас: выкананыя практыкаванні да вучэбнага дапаможніка «Беларуская мова. 6 клас» агульнаадукацыйных устаноў з беларускай і рускай мовамі навучання аўтары В. П. Краснея, Я. М. Лаўрэля, С. Р. Рачушкова «Беларуская мова» / [складальнік Т. Ф. Піччук]. — Минск: ЮніПрэсМаркет, 2012. — 223 с. — 6500 экз. — ISBN 978-985-560-095-5.

Беларуская мова: 7-мы клас: выкананыя заданні з падрабязнымі тлумачэннямі: даведачны дапаможнік / [укладальнік К. У. Рамашкевіч]. — Минск: Кузьма, 2012. — 176 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-453-611-8.

Беларуская мова: 8-мы клас: выкананыя заданні з падрабязнымі тлумачэннямі: даведачны дапаможнік / [укладальнік К. У. Рамашкевіч]. — Минск: Кузьма, 2012. — 176 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-453-594-4.

Беларуская мова: 10-ты клас: выкананыя заданні з падрабязнымі тлумачэннямі: даведачны дапаможнік / [укладальнік Т. М. Канахавіч]. — Минск: Кузьма, 2012. — 96 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-453-592-0.

Беларуская мова: сшытак для замацавання ведаў: 1-шы клас / [укладальнік Раманенка Вольга Валер'еўна]. — 2-е выд. — Минск: Букмастер: Кузьма, 2012. — 64 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-549-274-1 (Букмастер). — ISBN 978-985-453-563-0 (Кузьма).

Беларуская мова: сшытак для замацавання ведаў: 2-гі клас / [укладальнік Раманенка Вольга Валер'еўна]. — 3-е выд. — Минск: Букмастер: Кузьма, 2012. — 64 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-549-275-8 (Букмастер). — ISBN 978-985-453-564-7 (Кузьма).

Беларуская мова: сшытак для замацавання ведаў: 3-ці клас / [укладальнік Раманенка Вольга Валер'еўна]. — 3-е выд. — Минск: Букмастер: Кузьма, 2012. — 64 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-549-276-5 (Букмастер). — ISBN 978-985-453-565-4 (Кузьма).

Беларуская мова: сшытак для замацавання ведаў: 4-ты клас / [укладальнік Раманенка Вольга Валер'еўна]. — 3-е выд. — Минск: Букмастер: Кузьма, 2012. — 64 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-549-277-2 (Букмастер). — ISBN 978-985-453-566-1 (Кузьма).

Беларускі правапіс: дапаможнік для студэнтаў, якія навучаюцца па спецыяльнасцях: 1-02 03 01 Беларуская мова і літаратура; 1-02

03 03 Беларуская мова і літаратура. Дадатковая спецыяльнасць; 1-02 03 03 Замежная мова (англійская, нямецкая). Дадатковая спецыяльнасць (1-02 03 07-01 Замежная мова (англійская, нямецкая). Беларуская мова і літаратура); 1-02 03 04 Руская мова і літаратура. Дадатковая спецыяльнасць (1-02 03 04 01 Руская мова і літаратура. Беларуская мова і літаратура): [па новых правілах / І. Л. Бурак і інш.]; пад агульнай рэдакцыяй Д. В. Дзяцка. — Минск: ТэтраСистемс, 2012. — 223 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-536-313-3.

Булыко, А. Н. Новейший белорусско-русский, русско-белорусский словарь: [более 42000 слов] / Булыко А. Н., Булыко Х. П. — Минск: Родиола-плюс, 2012. — 607 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 10100 экз. — ISBN 978-985-448-116-6 (в пер.).

Варанец, В. І. Беларуская мова: дапаможнік для аспірантаў і саіскальнікаў / В. І. Варанец; Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь, Гродзенскі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт, Кафедра рускай і беларускай моў. — Гродна: ГрДМУ, 2011. — 87 с. — 30 экз. — ISBN 978-985-496-926-8.

Груша, М. Ю. Беларуская мова: 2-гі клас: чароўны сшытак / М. Ю. Груша, І. Ц. Сухаверава. — 6-е выд. — Минск: Аверсэв, 2012. — 140 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-19-0276-3.

Лёўкіна, Л. Ф. Беларуская мова: 7-мы клас: рабочы сшытак: дапаможнік для вучняў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання / Л. Ф. Лёўкіна, Г. В. Тумаш. — 9-е выд., выпраўленае. — Минск: Аверсэв, 2012. — 128 с. — 3500 экз. — ISBN 978-985-19-0103-2.

Тумаш, Г. В. Беларуская мова: 5-ты клас: рабочы сшытак: дапаможнік для вучняў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання / Г. В. Тумаш. — 11-е выд. — Минск: Аверсэв, 2012. — 128 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-19-0272-5.

Тумаш, Г. В. Беларуская мова: 8-мы клас: рабочы сшытак: дапаможнік для вучняў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання / Г. В. Тумаш. — 11-е выд. — Минск: Аверсэв, 2012. — 128 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-19-0272-5.

Хмялёўская, А. У. Тэматычныя кантроль па беларускай мове: 8-мы клас: рабочы сшытак: дапаможнік для вучняў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання / А. У. Хмялёўская. — 3-е выд., выпраўленае. — Минск: Сэр-Вит, 2012. — 87 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-419-611-4.

Шчасная, К. Д. Слоўнік новай і актуальнай лексікі / К. Д. Шчасная. — Минск: Права і эканоміка, 2012. — 101 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-552-078-9.

Мастацкая літаратура на асобных мовах

Англійская літаратура

Бекитт, Л. Дикая слива: роман / Лора Бекитт. — Минск: Книжный Дом, 2013. — 447 с. — 3050 экз. — ISBN 978-985-17-0497-8 (в пер.).

Бекитт, Л. Любовь самурая: роман / Лора Бекитт. — Минск: Книжный Дом, 2013. — 446 с. — 3050 экз. — ISBN 978-985-17-0498-5 (в пер.).

Бекитт, Л. Остров судьбы: роман / Лора Бекитт. — Минск: Книжный Дом, 2013. — 511 с. — 3050 экз. — ISBN 978-985-17-0496-1 (в пер.).

Каммингс, М. Заложница: [роман: перевод с английского] / Мери Каммингс. — Минск: Букмастер, 2012. — 316 с. — 3050 экз. — ISBN 978-985-549-290-1 (в пер.).

Каммингс, М. Наследница: [перевод с английского] / Мери Каммингс. — Минск: Букмастер, 2012. — 382 с. — 3050 экз. — ISBN 978-985-549-293-2 (в пер.).

Каммингс, М. Стекланные цветы: [перевод с английского] / Мери Каммингс. — Минск: Букмастер, 2012. — 409 с. — 3050 экз. — ISBN 978-985-549-294-9 (в пер.).

Літаратура ЗША на англійскай мове

Браун, Д. Код да Винчи: [роман] / Дэн Браун; [перевод с английского Н. В. Рейн]. — Москва: АСТ: Астрель, 2012. — 477 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 1500 экз. — ISBN 978-5-17-063794-2 (АСТ). — ISBN 978-5-271-30688-4 (Астрель). — ISBN 978-985-16-7682-4 (Харвест).

Браун, Д. Утраченный символ: [роман] / Дэн Браун; [перевод с английского Е. Романовой и М. Десатовой]. — Москва: АСТ: Астрель, 2012. — 570 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 4000 экз. — ISBN 978-5-17-068967-5 (АСТ). — ISBN 978-5-271-30393-7 (Астрель). — ISBN 978-985-16-9087-5 (Харвест).

Браун, Д. Цифровая крепость: [роман] / Дэн Браун; [перевод с английского А. А. Файнгара]. — Москва: АСТ: Астрель, 2012. — 474 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 7000 экз. — ISBN 978-5-17-062717-2 (АСТ). — ISBN 978-5-271-31211-3 (Астрель). — ISBN 978-985-16-7491-2 (Харвест) (в пер.).

Кинг, С. Оно: [роман] / Стивен Кинг; [перевод с английского В. А. Вебера]. — Москва: Астрель, 2012. — 1245 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-271-35046-7 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0782-2 (Харвест) (в пер.).

Кинг, С. Стрелок; Извлечение троих; Бесплодные земли: [цикл «Темная башня»: фантастические романы] / Стивен Кинг; [перевод с английского Т. Покидаевой]. — Москва: АСТ: Астрель, 2012. — 1006 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5000 экз. — ISBN 978-5-17-033697-5 (АСТ). — ISBN 978-5-271-29909-4 (Астрель). — ISBN 978-985-16-2881-6 (Харвест) (в пер.).

Кинг, С. Темная Башня: [цикл «Темная Башня»] / Стивен Кинг; [перевод с английского В. А. Вебера]. — Москва: АСТ: Астрель, 2012. — 811 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-17-033693-7 (АСТ). — ISBN 978-5-271-36195-1 (Астрель). — ISBN 978-985-16-9897-0 (Харвест) (в пер.).

Немецкая літаратура

Мани, Г. Молодые годы короля Генриха IV: роман / Генрих Мани; [перевод с немецкого В. Станевич]. — Москва: Астрель, 2012. — 572 с. — Часть текста параллельно на французском и русском языках. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-271-40189-3 (Астрель). — ISBN 978-985-18-1244-4 (Харвест) (в пер.).

Бразільская літаратура на партугальскай мове

Козьмо, П. Дьявол и сеньорита Прим: [роман] / Пауло Козьмо; [перевод с португальского А. Богдановского]. — Москва: АСТ: Астрель, 2012. — 222 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 10000 экз. — ISBN 978-5-17-052073-2 (АСТ). — ISBN 978-5-271-20196-7 (Астрель). — ISBN 978-985-16-4782-4 (Харвест).

Русская літаратура

Дашкова, П. В. Источник счастья: вся трилогия в одном томе / Полина Дашкова. — Москва: Астрель, 2012. — 1278 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5000 экз. — ISBN 978-5-271-37193-6 (Астрель). — ISBN 978-985-18-1234-5 (Харвест) (в пер.).

ЛіМ-гасцеўня

Недзіцячыя клопаты дзіцячай літаратуры

На рахунку дзіцячага пісьменніка Андрэя Смятаніна каля 20 кніг, перамогі ў міжнародных, рускіх і беларускіх конкурсах. Гэтымі днямі стала вядома, што ён аб'яўлены лаўрэатам конкурсу Саюза расійскіх пісьменнікаў "Детское время"-2012. Сёння Андрэй Смятанін — старшыня праўлення Міжнароднага творчага аб'яднання дзіцячых аўтараў, сустаршыня аргкамітэта Спецыялізаванай выстаўкі-кірмашу дзіцячай кнігі "Книжки в штанишках" — дзеліцца з чытачамі "ЛіМа" сваімі развагамі пра сучасную дзіцячую літаратуру.

На мінулых выхадных я быў на вяселлі. Усе там віншуюць маладых, я таксама павіншаваў, але зноў жа праз прызму "у вас хутка будуць дзеці..." Я наўмысна раблю гэта, бо лічу, што трэба, каб прас уключалі, а з яго даносілася: "А вы сёння пачыталі дзецям перад сном?"

ПРА ТОЕ, ШТО БАЛІЦЬ...

З выдатнымі беларускімі аўтарамі, на мой погляд, лідарамі ў падлеткавай літаратуры — Андрэем Жвалеўскім і Яўгеніяй Пастэрнак — мы пазнаёміліся на фестывалі ў Пецярбургу. Гэта сведчыць пра тое, што ў нас літаратурныя працэсы адбываюцца, але актыўных зносін паміж удзельнікамі няма. Мы намагаемся ажывіць гэты працэс, таму што такія зносіны шмат даюць: ты развіваешся, бачыш лепшыя ўзоры творчасці, а яшчэ калі жывыя класікі замест майстар-класа арганізуюць разностымулюе. У нас гэтага не хапае. Я, калі быў пачаткоўцам, не разумеў, куды мне звярнуцца для таго, каб расці, хто можа са мной "паняньчыцца".

У нас няма самастойнага конкурсу для дзіцячых аўтараў, ёсць толькі намінацыя "дзіцячая літаратура" ў агульным конкурсе на лепшы твор. І нават калі гаварыць пра асобную намінацыю, ёсць пытанні па арганізацыі. Ён жа праводзіцца не для таго, каб ціха ўручыць граматы і забыцца, а менавіта для таго, каб аўтар атрымаў нейкую порцыю прызнання і вядомасці. Дык вось, пэўных вынікаў конкурсу ў інтэрнэце, у прэсе я не заўважыў. Я не магу даць ніводнай спасылкі, каб пацвердзіць сваё лаўрэатства, у мяне ёсць толькі дыплом. Такая адсутнасць галаснасці, на мой погляд, няправільная.

У мяне выйшла каля 20 кніг, з іх у беларускіх выдавецтвах толькі 3 кнігі ў "Пачатковай школе" і сумесны зборнік вершаў з Таццянай Шыпошынай у выдавецтве Дзмітрыя Харчанкі. Пры гэтым за апошнія два гады я стаў лаўрэатам многіх міжнародных конкурсаў, на мой погляд, гэта павышае ўвагу да пісьменніка. Але я не бачу зацікаўленасці нашых выдавецтваў. У адным мяне папрасілі раздрукаваць рукапіс у двух экзэмплярах. Мне здаецца, гэта нешта з эпохі дыназаўраў. Ва ўсіх расійскіх выдавецтвах тэкст прымаецца ў электроннай выглядзе.

...І ТОЕ, ШТО АБНАДЗЕЙВАЕ

6 снежня адкрылася другая выстаўка-кірмаш "Книжки в штанишках". Яна ўжо бліжэй да вынікаў Года кнігі. У яе арганізацыі бяруць удзел Камітэт па адукацыі Мінгарвыканкама, Саюз пісьменнікаў Беларусі, Мінскі гарадскі Палац дзяцей і моладзі, выставачнае прадпрыемства "Экспафорум", Цэнтралізаваная сістэма дзіцячых бібліятэк. У межах гэтага кірмашу ўпершыню ў Беларусі адбываецца чытацкі марафон. У рэжыме нон-стоп арганізаваныя сустрэчы пісьменнікаў з чытачамі. Пасля марафону дзеці разыходзяцца па інтэр-актыўных пляцоўках. Прадугледжаныя і камерныя сустрэчы з пісьменнікамі, ужо ў такім рэжыме, калі можна разам пагартаць, панюхаць кніжку, паглядзець у вочы аўтару, задаць яму пытанне. Вялікая дзелавая праграма прапанаваная спецыялістам, якія працуюць з кнігай. Цэнтралізаваная сістэма дзіцячых бібліятэк праводзіць фестываль чытання кожнай бібліятэка выбірае лепшага чытача, і на фінальным мерапрыемстве яны атрымаюць свае ўзнагароды.

Аліса НЕСЦЕРАВА

ПРА ГЛАБАЛЬНЫЯ ЗАДАЧЫ...

Я прапанаваў пісьменнікам — членам Міжнароднага творчага аб'яднання дзіцячых аўтараў — узяцца за такі глабальны праект, як падтрымка дзіцячага і сямейнага чытання. Яго сутнасць у тым, каб кожны пісьменнік стаў кніжным місіянерам у сваім рэгіёне. Дзеці цяпер чытаюць мала, і бацькі не разумеюць, наколькі гэта важна. Калі ў раннім узросце дзіцяці недачытаць, то яго жыццёвыя перспектывы рэзка звужаюцца. Калі яму недачытаць да 6 — 7 год, то, вельмі верагодна, ён будзе дрэнна вучыцца ў школе. Камп'ютарныя гульні, тэлевізар не замяняюць кнігу. І калі гадоў праз дваццаць — а мы ўжо будзем старэнькімі — вырасце пакаленне, якое не чытае, мы сутыкнёмся з тым, што намі будуць кіраваць "замбіраваныя дзеці".

Мы складаем праграму падтрымкі дзіцячага чытання ў школах. Гэта не дзяржаўная праграма, якая паграбуе фінансавання, найчасцей гэта пытанне самаарганізацыі кожнай канкрэтнай школы. Калі яна хоча, каб дзеці чыталі, — ёсць мноства спосабаў: арганізацыя свят, сустрэчы, стварэнне школьнай бібліятэкі... І галоўнае — як мага болей чытаць уголас. Вельмі важнае пытанне — чытанне ў дзіцячых дамах. Ёсць ідэя сіламі

валанцёраў рэгулярна чытаць дзецям-сіротам, бо гэта тое, без чаго ў іх няма будучыні.

Праграма ўключае актыўнае ўзаемадзеянне з мясцовымі органамі ўлады, бізнесам. Мы кажам пра тое, што аўтары павінны актыўна супрацоўнічаць са СМІ, каб гэтая тэма на старонках газет, у эфіры радыё, на тэлебачанні заняла належнае месца.

Гэта пытанне канкурэнтаздольнасці дзяржавы ў будучым, таму што, калі вырасце пакаленне, якое чытае, якое крэатыўна мысліць, яно зможа рухаць краіну наперад. Гэта клопат пра будучыню краіны. І наша праграма нездарма называецца "Читающие дети — цветущая страна!".

...І СТЫХІЙНЫЯ МІТЫНГІ

Я стараюся паўсюль, дзе ёсць такая магчымасць, гаварыць пра неабходнасць дзіцячага чытання. Прычым не толькі з дзецьмі — гэта больш патрэбна іх бацькам. Вось апошнія такія прыклады: я гаварыў пра гэта ў чарзе ў шпіталі. Там сабраліся чалавек дваццаць такіх бацькоў, я і кажу: "Давайце не будзем дарма губляць час, я дзіцячы пісьменнік, я вам раскажу, чаму вы вашым дзецям павінны чытаць кнігі, як гэта рабіць". І вельмі цікавая атрымалася сустрэча, хоць нібыта месца сумнае.

Мара пра чыстае паветра

Кажуць, катастрафічна нестae сучаснай беларускай літаратуры для падлеткаў. Кажуць, усё, што не сталіца, — выпса, з якой цябе не пабачаць і не пачуюць. Маладая пісьменніца Таццяна Дземідовіч з тых, хто ведае: трэба не гаварыць, а рабіць сваю справу, ціха, без ляманту, пераадольваючы цяжкасці. І вось ужо спіс яе публікацый такі салідны, што мы не рызыкнем пералічваць усё. І вось ужо брэсцкая пісьменніца становіцца першай у міжнародным конкурсе "Літаратурная Вена" ў намінацыі "Літаратура для юнацтва". Гэтая перамога і стала нагодай для нашай гутаркі.

Алена КАРП

— Літаратурныя конкурсы для многіх пісьменнікаў становяцца стартвай пляцоўкай ці магчымасцю больш гучна заявіць пра сябе. Таму цікава, да іх з боку творцаў вялікая. Але вельмі важная ў гэтай справе інфармацыя: што, дзе, калі адбываецца. Думаю, вашым калегам па цэху будзе цікава дазнацца пра сам конкурс, як вы пра яго даведзіліся, як адбывалася арганізацыя.

— Інфармацыю пра літаратурныя спаборніцтвы можна знайсці ў інтэрнэце. Арганізатары "Літаратурнай Вены" зрабілі мерапрыемства празрыстым і адкрытым. Некалькі месяцаў творы дасылаліся на электронны адрас, прозвішчы аўтараў, дапушчальных да першага тура, былі размешчаны на сайце. Праз нейкі час там жа можна было ўбачыць вынікі першага этапу, а фіналістам арганізатары адправілі лісты з віншаваннямі. Да разгледжання журы прыняла больш як тысячу работ, таму нават трапіць у дзясятку ў сваёй намінацыі было ганарова.

У фінале апынуліся творы літаратараў з дзесяці краін, і гэтую інфармацыю актыўна размяшчалі шматлікія літаратурныя сайты. Мне ўжо тады было вельмі прыемна, што я годна прадставіла сваю Радзіму, але інтрыга захоў-

валася да апошняга моманту. Імёны пераможцаў і лаўрэатаў абвясцілі на міжнародным літаратурным форуме ў Вене. На жаль, на фестываль я прыехаць не змагла, таму першыя навіны і рэпартажы ў той дзень "лавіла" ў інтэрнэце.

— На конкурсе вы перамаглі з апавяданнем пра Чарнобыль. Падаецца, гэтая тэма цяпер не самая запатрабаваная сярод маладых аўтараў. Чым быў абумоўлены выбар? І якія тэмы найбольш цікавяць вас у творчасці?

— Калі здарылася аварыя на Чарнобыльскай АЭС, мне было сем гадоў. Я добра памятаю, як дарослыя трывожна абмяркоўвалі гэтую трагедыю, разводзілі сухое малако, разбаўлялі ў лыжках ёд з вадой, дазіметрамі правяралі ўзровень радыяцыі ў кватэрах, збіралі рэчы і прадукты харчавання для эвакуіраваных з забруджаных раёнаў. Гэта была вайна з невядомым ворагам. І ў дзіцячых фантазіях ён меў аблічча. Часцей выступаў вядзьмаркай у выглядзе чорнай хмары, бо, калі пачынаўся дождж, усе дзеці беглі дадому і хаваліся.

У конкурснай рабоце я намагаўся перадаць дзіцячы перажыванні, думкі, наіўнае жаданне перамагчы злодзея і, як у казцы, вярнуць хворым здароўе, чыстае паветра.

Усе мае абразкі, апавяданні, аповесці — адлюстраванне рэ-

альнага жыцця. Я люблю назіраць за людзьмі, прыкмятаць цікавыя сітуацыі, характары. Магчыма, таму ў мяне шмат гумарыстычных твораў, лірычных абразкоў, а галоўнымі героямі часта выступаюць жывавыя, цікавыя да ўсяго дзеці і мудрыя сталыя людзі. Я думаю, што чытач чакае ад аўтара права на надзею, таму і сваім героям я заўсёды пакідаю гэтую нітачку.

Дзеці ж у апавяданнях перш за ўсё шукаюць сябе і сваіх сяброў, і мая мэта стаць для школьніка не строгім выхавальнікам, не ўсемагутным чараўніком, а сябрам. Праз рэальныя ўчынкі, памылкі, расчараванні і знаходкі я хачу вывесці малага чалавека на правільную дарогу.

— Часта можна пачуць меркаванні, што ў несталічных пісьменнікаў менш магчымасцей і больш цяжкасцей. Вы сваімі неаднаразовымі перамогамі ў літаратурных конкурсах, шматлікімі публікацыямі ў друку нібыта абвяргаеце гэтае сцвярджэнне. Ці гэта толькі знешняе ўражанне?

— Жыццё ў правінцыі патрабуе асаблівай актыўнасці ад аўтара. Таму, каб заўважылі, больш адказна рытуеўшыся да літаратурных конкурсаў і публікацый. Я думаю, "у стол" можна пісаць вершы, мемуары, замалеўкі, але не творы для

дзяцей. Рускамоўныя дзіцячыя выданні з вялікай хвотай размяшчаюць на сваіх старонках маленькія апавяданні да 5000 знакаў. З другімі рукапісамі пакуль цяжка, звычайна яны трапляюць у "дарослыя" літаратурныя выданні, якія школьнікі не чытаюць. Таму ўсё часцей задумваюся пра ўласную кнігу.

У 2009 годзе я ўдзельнічала ў Форуме маладых літаратараў, арганізаваным Саюзам пісьменнікаў Беларусі і расійскім фондам сацыяльна-эканамічных і інтэлектуальных праграм. Менавіта там я зразумела, што сталічная творчая моладзь знаходзіцца ў больш выгадным становішчы. Маладыя мінскія паэты і прازیшкі ў большай ступені навідавоку, ім прасцей сарыентавацца ў літаратурным працэсе, знайсці выдаўца.

Мяркую, кожнаму літаратурнаму дэбютанту патрэбны курагар, прафесійны пасляховы пісьменнік, які можа дапамагчы падрыхтаваць рукапіс, падвесці да выдання кнігі. Знайсці дасведчанага настаўніка ў культурнай сталіцы значна прасцей. Але сёння ў мяне з'явілася надзея. Старшыня Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Анатоль Крэйдзіч прапанаваў сваю дапамогу.

— Вы з'яўляецеся ініцыятарам і кіраўніком літаратурнага клуба "Літара". Раскажыце, ка-

лі ласка, пра гэтую сферу сваёй дзейнасці і пра вашу ўласную літаратурную вучобу.

— Пасля ўніверсітэта я працавала ў інфармацыйным агенцтве "Інтэрфакс", "Брэсцкай газеце". На гэтым этапе зразумела, што хачу выйсці за межы публіцыстычнага стылю, узнікла неабходнасць працаваць з мастацкім словам. Удзел у міжнародных літаратурных інтэрнэт-праектах, знаёмства з брэсцкімі аўтарамі, клубная праца і сталі маёй літаратурнай школай. У правінцыі культурнае жыццё не такое бурлівае, але творчым людзям неабходна сустрэчка і аб'ядноўвацца. Так у свой час узнікла ідэя стварэння літаратурнага клуба "Літара". Нашымі намаганнямі былі арганізаваныя шматлікія сустрэчы, дыспуты, майстар-класы, пабачылі свет чатыры калектыўныя зборнікі.

— Вы пішаце і па-руску, і па-беларуску. Што ўплывае на выбар мовы для новага твора?

— Большасць сваіх твораў я напісала на беларускай мове, але часта бывае так, што іх лягчэй "прыстроіць" у рускамоўных выданнях, таму пераключаю напісанае...

А новы твор будзе напісаны абавязкова па-беларуску!

Паліна ЛУК'ЯНОВІЧ Філаматы ЭСЭ

Гэта быў першы ў маім жыцці вечар на Балтыйскім моры. Ён, як і ўсё навокал: людзі, крамы, вуліцы, — быў польскі, а значыць нязвыклы, зусім яшчэ малазнаёмы. Мы сутыкнуліся з ім выпадкова: я выходзіла са свайго пакоя праз дзверы, а вечар цадзіўся праз акно.

На вуліцы дыхалася надзіва лёгка: здавалася, свежае паветра напам'яе мяне, прыўзнямае на нябачнай ласкавай далоні. Неба вагалася паміж шэрым і сінім, а зямля была спрэс шэрая: і зялёная трава, і нашы дамкі з чырвонымі дахамі, і мы самі.

Мы — гэта група з сарака няўрымслівых турыстаў, якая сабралася нека сама сабою і апынулася там, дзе, уласна кажучы, і была ў той вечар — у невялічкім польскім гарадку ля самага мора. Нам належала жыць разам яшчэ два тыдні, а значыць, трэба было нешта тэрмінова рабіць, нека сысціся паміж сабою і добра так, па-сямейнаму паразумецца. Тое, што залежала ў гэтай справе ад кіраўнікоў, яны зрабілі, астатняе было за нашай нерашучай маладой ініцыятывай.

З гэтым клопатам я выходзіла на тэрасу, дзе варушыліся купкі бяжых у паўзмку постацей. Більярдны стол у глыбінні тэрасы ўжо абступіла чарада хлопцаў — адтуль біла электрычнае святло, даносіліся гучныя галасы, грукат шароў, часам — смех... Мне не было чаго там рабіць, але ж я і тут гублялася, не ведала, куды падацца: мае суседкі па пакоі недзе падзеліся, і цяпер мне траплялі на вочы толькі тыя, каго я амаль не ведала.

Я прайшла крыху, прыслухоўваючыся то да адной, то да другой размовы. Яны цяклі дужа няроўна, часам згасаючы, а пасля выбухаючы з новай сілай. Стаяла гроху стрымана, але вясёлая балбатня шчаслівых падлеткаў: прыгоды толькі-толькі пачыналіся, і ветлае балтыйскае ўзбярэжжа шаптала, што наперадзе нас чакае шмат непаўторных імгненняў.

Як і заўжды пры першых знаёмствах, гаманілі пра тое, пра што можна гаманіць лёгка і нязмушана, што мала турбуе і праз хвіліну звячэйна забываецца. Галоўнае было зрабіць уражанне на іншых удзельнікаў гутаркі, здзівіць трапным досціпам ці добрым густам у музыцы. У суполках, дзе не маглі пераадолець сарамлівасць, стаяла невыноснае маўчанне, якое зрэдку перапынялася чымсьці выпакутаваным пытаннем і паспешлівым кароткім адказам. Звычайна пасля гэтага наступала няёмкая паўза, і збянтэжаныя ўшчэнт суразмоўцы імкнуліся ўцячы адно ад аднаго, каб прыстаць да больш гаваркіх кампаній.

Неўпрыкмет я апынулася побач з невялікім гуртам дзяўчат, які цалкам захапіў драўляныя арэлі пасярэдзіне падворка і, было відавочна, астаяляваўся тут для доўгай размовы. Адна дзяўчына сядзела, не гадаючыся, але яе было кепска відаць за спінамі трох астатніх, сярод якіх я пазнала Жэню — чарнявае дзяўчо, на год малодшае за мяне. Яе высокую хударлявую сяброўку я адразу не прымеціла: яна таксама стаяла тут, раз-пораз торкаючыся вострым плечуком у пахілы драўляны слуп. На чатырох такіх слупах трымаліся вялікія, як чатыром дзяўчатам сесці, арэлі.

— А я ўвогуле не выношу паэзію, дык што? Маю ж права! — пачула я чыйсьці абураны голас і зацікавілася.

— Гэта, канечне, справа асабістая... Але, каб такое гаварыць, трэба, мне здаецца, начытацца тае паэзіі да ачмурэння, запэўніцца, што ўся яна нічога не варта, і нарэшце плонуць. Вось тады — насамрэч маеш поўнае права! — выказалася дзяўчына, якая стаяла крыху ўбакі ад усіх, сцяўшыся ад холаду ў нейкую скамечаную паставу.

— Адзіны паэт, якога я рэальна магу чытаць, хаця б крыху, — гэта Маякоўскі. Ад Пушкіна прырасць бярэ, — працягва-

ла з запалам першая, не звяртаючы ўвагі на папярэдні каментарый. Нарэшце я не стрывала і падступіла да гэтай незвычайнай суполкі:

— Тут у вас такі дыспут, як я пагляджу!
— А! Ну, так — абмяркоўваем, — адказала за ўсіх Жэня.

— Пушкіна? — я міжволі ўсміхнулася.
— Пра класікаў альбо добра, альбо нічога.
— Стэрэатып, — дзяўчыне, відаць, карцела паспрачацца. Яна сядзела адна на арэлях, напружана трымаючы спіну, гатовая жэстыкуляваць, калі спатрэбіцца, але напускаючы на твар спакой і ўпэўненасць. Я мела што адказаць, але стрымалася і вырашыла абмінуць гэту небяспечна слізкую тэму:

— Ну і няхай сабе! Прынамсі, Пушкіну ўсё адно: ён сваю справу зрабіў.

— А я таксама больш люблю паэзію дваццаціга стагоддзя, — падхапіла дзяўчына, якая стаяла наводдалі і якую я бачыла ўжо зусім цымяна ў пагусцелым змроку. Жэня страпанулася і з надзеяй выдыхнула:

— Бродскі?!.. Маякоўскі?..
— Не, найбольш Блок, Бальмонт... — я не згледзела, але адчула па голасе, што незнаёмая дзяўчына пасміхнулася, здалося, нават вінавата. У гэты момант яе можна было зразумець. Я мала чытала Маякоўскага, але тое, што чытала, не зрабіла мяне прыхільнай яго творчасці. Паэмы Маякоўскага ў свой час падаліся мне занадта грувацкімі, за выключэннем асобных момантаў, якія выклікалі захапленне і міжвольную думку: "Ого! Неверагодна, але затое як у сук улеплена!" Таму, натуральна, я адчула сябе няёмка і няўтульна, калі гутарка набыла такое рэчышча.

— Бродскі?! Хто сказаў "Бродскі"?! — пачулася недзе за маёй спінай. Усе нека механічна павярнулі галовы ў той бок і ўбачылі невялічку дзяўчыну з каротка пастрыжанымі кучаравінкамі. Яна стаяла зусім побач і настойліва, уладна трымала за руку сяброўку ў акуларах.

— Я, я! — з энтузіязмам адгукнулася Жэня, узняўшыся на дыбачкі, і ўсёй постаццю падалася насустрач сваёй нечаканай падтрымцы.

— У Бродскага я ўлюбёная да бяспам'яцтва! Пра яго магу гаварыць бясконца, — залапатала кучаравая дзяўчына і, згубіўшы руку сваёй спадарожніцы, вокамгненна падскочыла да арэляў. Тут мне прыгадалася некалькі выпадкаў, калі гэта імпатная паненка авалодвала маёй увагай. Здаецца, я нават чула яе імя...

— Віта! Можна, вы ўжо ведаеце, але я нагадаю, — яна зрабіла рэзкія нервовы жэст і шырока усміхнулася. І толькі тут мы ўспомнілі, што яшчэ не пазнаёмліліся як след.

Але Віта нас апярэдзіла:
— Так, стоп! Зараз я сама ўсіх назаву, толькі не падказвайце!

Як і абяцала, Віта без асаблівага напружання пералічыла ўсіх па імёнах, чым выклікала ў мяне здзіўленне: скуль яна нас ведала? Яе сяброўка не назвала, а толькі моўчкі прысела на арэлі побач з дзяўчынай па імені Каця. Гэта з ёй я ледзь не спалілася ў першую ж хвіліну нашага знаёмства.

— Дык вось, што датычыць Бродскага... Калі я яго чытала, мне хацелася кожны другі верш вучыць на памяць. Але я такая лянотніца, ды яшчэ з такой дзіравай памяццю, што ў рэшце рэшт усё вывучыла Воля, а не я. Так, Воля? — раскавана зашчабятала Віта і паказала ва ўсмішчы белыя зубы. — Волечка, пачытай, калі ласка, мой любімы!.. Дзяўчаты, вы не супраць?

— Ды не!.. Што ты!.. Чытай!.. — засакаталі мы ўсе. Воля вытрымала паўзу, пачала, пакуль мы сціхнем, а пасля звыкла, без аніякай сарамлівасці пачала:

*Прощай,
забудь
и не обессуди.
А письма сожги,
как мост.
Да будет мужественным
твой путь,
да будет он прям
и прост...*

Воля чытала па-майстэрску, свядома, прапускаючы верш праз душу. Яе голас гучаў моцна, кранальна і не задрываў ні разу. Унурыўшы галовы, мы застылі міжвольнымі сведкамі чужога развітання, толькі Віта няўцямна глядзела ў змрок і бязгучна варушыла вуснамі...

Апошні радок патануў у задумным маўчанні. Адзначыўшы наш мінорны настрій, Віта бадзёра ўмяшалася:

— Так, нешта ўсе засмуціліся! Лепш бы Маякоўскага пачыталі. Дарэчы, мне здаецца, што ніхто і ніколі так не пісаў пра каханне, як Маякоўскі. "Мама! Ваш сын прекрасно болен. Мама! У него пожар сердца..." Ну гэта ж... ну, словам, невыказна!

— Мне ў гэтым плане больш імпануе Ахматуліна, яе шчырае, жаночае "Не жалею, что встретила, не боюсь, что люблю". Можна, хто-небудзь чытаў? — пацікавілася Алена, тая дзяўчына, якая даўно праязла, і, каб хоць як сагрэцца, увесь час хуталася ў трыкагажную кофтанку. Хтосьці прамаўчаў, хтосьці адмоўна пахітаў галавой.

— Шкада-а-а... Вельмі раю!
— А што наконт прозы? Мо абмяняюся чытацкім вопытам? — не стрывала я, каб не перавесці гаворку на больш зручныя для мяне рэйкі.

— У рускай літаратуры — канечне, Булгакаў. "Майстар і Маргарыта" мая настольная кніжка, — падтрымала з энтузіязмам Каця. — Што б вы мне ні казалі, з "Майстрам..." можна параўнаць толькі "Злачынства і пакаранне" Дастаеўскага ды лепшыя рэчы Гогаля. Ну, я маю на ўвазе "Мёртвыя душы", "Запіскі вар'ята"...

— Так! — узрушана адгукнулася Жэня. — Усе, мне думаецца, заўважалі калі-небудзь, што нават чытаючы вельмі цікавыя кніжкі, мы сочым, колькі старонак засталася да канца раздзела...

На маім твары сама сабою ўзнікла ўсмішка: так, было, і не раз! Прыгледзеўшыся (бо цемра сапраўды моцна перашкаджала), я заўважыла краем вока, што падобны выраз з'явіўся на абліччах усіх дзяўчат, а некаторыя дык зазначылі з адкрытай самаіроніяй: "Праўда, праўда!"

— Але!.. Калі чытаеш Булгакава, змест настолькі зацягвае, што ты прагна гарташ старонку за старонкай і ўжо не на што не зважаеш!.. — павысіла голас Жэня, як бы баючыся, што ёй не дадуць дагаварыць.

— Яго Бегемот — гэта проста нешта выключнае! Адзін ён чаго варты! — Віта кранула рукою Алену, бо тая стаяла бліжэй за ўсіх і праз гэта быццам ператварылася ў асноўнага слухача.

— О-о-о!.. Бегемот — гэта персана-аж! — працягла, з відавочнай згодай вымавіла Каця.

— А хто чытаў Буніна? — нарэшце падала голас Воля. — "Тёмные аллеи", напрыклад...

— Я, але больш Купрына, хоць, увогуле, у іх шмат агульнага, — выказалася я і троху сумелася, нібы сказала якую недарэчнасць.

— Мне падабаецца ў Буніна пшчотнасць, вытанчанасць... — задумна працягвала Воля, але Віта перапыніла яе:

— Калі пшчота, цеплыня, мяккасць — гэта для мяне найперш Брэдберы, "Віно з дзьмухаўцоў".

— Ты чытала?! — аж падскочылі Жэня і Лена і адначасова загаманілі.

— Самае прыгожае ў ім — прырода-апісанні...

— Такія фарбы, тоны і паўтоны!..
— Адрозу ўяўляеш сабе ўсё, пра што чытаеш, як быццам глядзіш на малонак!..

— Я перачытвала некалькі разоў і не магла наталіцца! — у сваю чаргу падтаквала Віта і рабіла ў паветры пераканаўчыя жэсты рукамі.

Мы шмат яшчэ гаварылі аж да позняга вечара. З неба сляпым, напам'яе нашым вокам глядзеў месяц, сцішана прыслухоўваліся да нашай размовы далёкія дробныя зоркі. На сцэжкі, пасыпаныя гравіем, упалі жоўтыя прамакутнікі вокнаў, пад покрывам балтыйскае ночы астыла зямля. А мы гаманілі пра Цвятэаева, Керуака, Гюго, Рэмарка... Калі я спытала, што трэба ў першую чаргу прачытаць з Рэмарка, мне дружна адказалі: "Тры таварышы". Воля дала яшчэ такі каментарый:

— Калі Рэмарк піша пра каханне, ён піша так, як яго павінна быць па правілах, класічна: мужчына — смелы, дужы, надзейны, жанчына — слабая, пшчотная, безабаронная. І ўсё, што адбываецца паміж імі, — натуральна, а таму прыгожа.

Тады мне падумалася, што ўсё гэта можна знайсці ў нашага Быкава, хаця б у "Альпійскай баладзе". Я выказала сваё меркаванне, якое прынялі з вялікай прыхільнасцю, і наша размова атрымала новы напрамак, непазбежны для беларусаў за мяжой: Купала, Колас, Багдановіч...

У свой пакой я вярталася з прыўзнятым настроем, узрушана гэтым вечарам. Як заўжды запознена, да мяне прыходзілі аргументы, здавалася, вельмі слушныя, і я шкадавала, што яны не прыйшлі мне ў галаву раней. Кладучыся спаць, я прыгадала словы Віты, сказаныя нека між іншым, падчас гутаркі: "Дома ў нас — вялікая бібліятэка, і ў маленстве я больш за ўсё баялася, што памру і не прачытаю ўсіх кніг". Гэтыя ўзнёслыя, магчыма, надта квяцістыя словы запалі мне ў душу, бо як найлепш адлюстроўвалі мае ўласныя пачуцці, а таму збліжалі мяне з Вітай, з Жэняй, з усімі тымі добрымі, слаўнымі дзяўчатамі, "маімі" дзяўчатамі...

З неба сляпым, напам'яе нашым вокам глядзеў месяц, сцішана дыхалі ў сне далёкія мігатлівыя зоркі.

...А раніцай, перад сніданнем, усе сышліся на тэрасе, абмяркоўваючы ледзь не скандальныя начныя падзеі: надта весела маладыя "турысты" адзначылі сустрэчу з Балтыкай. Раз-пораз з вуснаў зрываўліся словы "снаф", "віскі", "піва", "бухаць" і імёны добрай паловы дзяўчат-філаматак, якія ўчора з апантанасцю і захапленнем разважалі пра Ахматава, О'Тенры, Хемінгуэя...

Паяц з разбітым... амплуа

Святлана **БЕРАСЦЕНЬ**,
фота аўтара

“Смейся, паяц, з разбітага каханьня!” — во кліч са знакамітай опернай арыі даўно, што называецца, пайшоў у народ і зрабіўся гэткай шматзначнай прымаўкай, адценне якой мяняецца ў залежнасці ад кантэксту. Яна можа гучаць іранічна, і распачна, і здзікліва, і жаласліва, і парадыйна. І толькі ў трапяткой атмасферы жывога музычнага спектакля аднаўляецца спрадвечны сэнс той прыгожай і ўзрушальнай арыі, напоўненай глыбокім трагічным пачуццём, якое засціць розум, разбівае сэрца, спапяляе душу.

Абвяргаючы стэрэатыпныя ўяўленні пра свой жанравы дыяпазон, папулярны сталічны калектыў, які ўпэўнена пачувае сябе ў статусе Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра (хаця ў прастамоўі ўсё яшчэ завецца “музкамедыя”), звярнуўся да класічнай оперы і ўразіў публіку прэм’ерай “Паяцаў” Р. Леанкавала. Асваенне гэтага рэпертуарнага напрамку пачалося тут дзякуючы ініцыятыве мастацкага кіраўніцтва, перакананага, што оперныя спектаклі павінны кожны месяц уключацца ў афішу тэатра, дзе працуюць адметныя спецыялісты, перспектывныя артысты аркестра і хору, вакалісты з класічнай адукацыяй і багатым творчым патэнцыялам.

Заўважнымі падзеямі на шляху далучэння трупы і глядачоў да музыкі акадэмічнай сталіся тэматычныя канцэртныя праграмы, а таксама цыкл сімфанічных вечароў з удзелам запрошаных салістаў і маэстра А. Ансімава. Затым сіламі музычнага тэатра была пастаўлена камічная аднаактовая опера Г. Даниціці “Званочак, або Шлюбная ноч аптэкара” (лета 2011). Сёлета ў лютым адбылося яшчэ адно ўвасабленне опернай класікі: канцэртна-сцэнічная версія “Алека” С. Рахманінава. І вось — “Паяцы”: гэтым разам паўна-

вартасны двухактовы спектакль, разлічаны на два выканальніцкія склады. Праца над ім не толькі паспрыяла творчаму росту артыстаў аркестра, развіццю майстэрства салістаў і хору, далучэнню аматараў музычных камедый і аперэт да высокіх узораў опернага мастацтва. Як і ўсялякая сур’ёзная тэатральная работа, гэтая пастаноўка, безумоўна, стваралася на выхад. Сапраўды, ва ўсіх яе ўдзельніках ёсць “паветра” для няспыннага самаўдасканалення. Ёсць магчымасць праз нейкі час увайсці ў матэрыял настолькі арганічна, каб упэўнена паглыбляцца ў драматургію музычнага вобраза “Паяцаў”, імкнуцца да больш пераканальнага сцэнічнага ўвасаблення матывацыі ўчынках сваіх персанажаў і штотраза асвятляць, ажыўляць інтанацыйныя акцэнтны, выяўляючы псіхалогію героя праз лінію вакальнай кантылены ды фразіроўку рэчытатываў.

Чаму “Паяцы”? Таму, што сёння ў тэатры ёсць выканаўцы, чые вакальныя мажлівасці адпавядаюць раскладу галасоў для гэтай оперы. Таму, што маштаб яе падзей не вымагае велізарных пастаноўчых выдаткаў. Таму, што неапаалітанец Леанкавала стварыў шыкоўную музыку ў лепшых традыцыях італьянскага бельканта, якая за 120 гадоў гісторыі “Паяцаў” не страціла свайго магічнага ўплыву на слухачоў і выканаўцаў. Таму, што стылістыка верызму (пад уплывам якога кампазітар, ён жа і аўтар лібрэта, пісаў свой неўміручы твор) сарыентаваная на расповед пра заўсёды актуальныя праблемы простых людзей.

У свой час верызм зганяў оперных герояў з п’едэсталаў і катурнаў, разбураў кананізаваныя амплуа. Супраць штампаваных оперных амплуа выступаюць і дырыжор-пастаноўшчык “Паяцаў” Алег Лясун, рэжысёр Ганна Маторная, хормайстар Святлана Пятрова, мастак Любоў Сідзельнікава. Калі б спектакль ставіўся для опернай публікі — на мове арыгінала, ён і

гучаў, і выглядаў бы зусім інакш. Скарыстаўшы рускім перакладам, даверыўшы найскладаную партыю галоўнага героя не драматычнаму тэатару (такія тэмбры — сёння рэдкасць на сусветнай музычнай прасторы), а ўдала дэбюту лірычнага голасу, пастаноўчаная група трактую “Паяцаў” не як італьянскую оперу, а як псіхалагічны музычны спектакль, праўдзівую жыццёвую гісторыю, расказаную з тэатральнай сцэны. Вядома, сам сюжэт, у якім ёсць каханне, здрада, рэўнаць і забойства, — з катэгорыі вечных і даволі распаўсюджаны не толькі ў оперы (“Кармэн”, “Сялянскі гонар”, “Алека” ды інш.), але і ў сённяшнім жыцці з яго не такой і рэдкай “крымінальнай бытавахай”.

Такім чынам, “Паяцы”. У межах традыцый нараджаецца новая, воляю рэжысуры перанесеная з канца XIX стагоддзя ў больш блізкія да нас 1940-я, умоўная рэальнасць: безаблічнае італьянскае мястэчка; прастадушныя правінцыйныя жыхары (сяляне), вялікай падзеяй для якіх робіцца прыезд вандроўных камедыянтаў; немудрагелістыя вулічныя падмошкі, саштукаваныя з грубых шэрых дошак; пяцёра ўдзельнікаў абвешчанага камедыянага прадстаўлення, сярод якіх і гаспадар вандроўнай трупы — пакутны раўнівец Канія: Паяц у сваім спектаклі, падмануты муж... і на сцэне, і ў жыцці.

У яркіх маналогіях Канія (артыст Яўген Ермакоў) — драма некалі ўпэўненага ў сабе, цягавітага і памяркоўнага чалавека. Падзэрэнні ў жончынай нявернасці выбіваюць з раўнавагі яго даверлівую натуру. На людзях ён прадпрыемальны гаспадар і паспяхова камедыянт, але гэтая маска невыносна прыгнечвае. Прыгажуня Неда (артыстка Лідзія Кузьміцкая) жыве ў стыхіі пачуццяў. Радуюцца новаму дню, новаму каханню і, здаецца, не выходзіць з ролі кахетлівай легкадумнай Каламбіны... Але колькі “шэкспіраўскага”

тэмпераменту ў яе процістаянні ўласніку-мужу, у нежартоўнай барацьбе за ўласную годнасць перад агіднымі заляцаннямі надакучлівага клоўна Тонія! Дарэчы, праз гэты неадназначны вобраз артыст Сяргей Суцько раскрывае комплекс балюча пакрыўджанага “маленькага чалавека”, якому ні на сцэне, ні ў жыцці не шанцавала на ролю шчаслівага палюбоўніка. Пачуццё прыніжанасці Тонія прарастае каварнай помслівасцю яго ўчынках.

Лаканічная выразная “карцінка”; дынамічны хор; натхнёнае гучанне аркестра з прыгожымі сола; трапна і далікатна ўвасобленыя сцэны любошчаў Неды і Сільвіа (Антон Заянкоўскі), Неды-Каламбіны і Арлекіна (Аляксандр Гелак), фінальнай кульмінацыі оперы; акцёрскія індывідуальнасці... Колькі адметнага ў новым спектаклі, які, дарэчы, сабраў аншла! “Паяцы”: чароўная музыка — і чарада пытанняў без адказу. Дзе тая тонкая рыса, што размяжоўвае найграную жарсць і шчыры ўсплёск эмоцый? Чаму з-пад вясёлай маскі клоўна вырываюцца зайздасць і подласць, боль і злчынства? Чаму лагодныя абывацелі, настроеныя пасмяяцца разам з героямі камедыі, вымушаныя глядзець яе крываваю развязку? І ці ёсць мяжа, якая падзяляе тэатр і жыццё?

Муза Уладзіміра Сулкоўскага

Уладзімір Сулкоўскі ўвайшоў у інтэлектуальна-творчае жыццё Беларусі ў сярэдзіне 70-х гг. мінулага стагоддзя, — імклівы, насычаны падзеямі час “росквіту сацыялістычнага будаўніцтва”, калі ў культурна-грамадскім асяродку былога СССР інтэнсіўна фарміраваліся нацыянальныя мастацкія школы.

Аляксандр **РУНЕЦ**

Кожны з колішніх савецкіх творцаў (асабліва гэта датычыць амбіцыйнай моладзі, якая не ведала ліхалеццяў вайны) імкнуўся знайсці патрэбныя тэмы-схемы ды кідкі вырашэнні адпаведных аўтарскіх сюжэтаў. У час, калі справы вымагалі любові і пашаны да Айчыны без усялякай меркантильнасці, толькі нешматлікія мастакі засталіся незангажаванымі, захавалі сэрца і душу адкрытымі да ўспрымання свету. У Сулкоўскі быў у іх шэрагу. З юнацкіх і студэнцкіх гадоў мастак марыў прысвяціць жыццё даследаванню Бацькаўшчыны.

Жанравым работам У. Сулкоўскага, пераважна пейзажам, нацюрмортам, партрэтамі, уласцівы дакладная гістарычнасць, этнічная самабытнасць, аптымістычна-жыццесцвярдзальная, светланосная някідкая аўра. Сама ментальнасць роднага краю,

здаецца, адлюстравалася ў шыкоўнай паэтызавана-класічнай, рамантызавана-грунтоўнай, лагічна-прыземленай жывапіснай манеры пісьма майстра.

Нарадзіўся У. Сулкоўскі ў 1950 г. у Брэсце. На пачатку 60-х г. сям’я будучага мастака пераехала ў Мінск. Тут хлопчык паралельна з навучаннем у агульнаадукацыйнай сярэдняй школе наведваў школы-студыі некаторых сталічных мастакоў, дзе атрымаў папярэднюю спецыяльную падрыхтоўку.

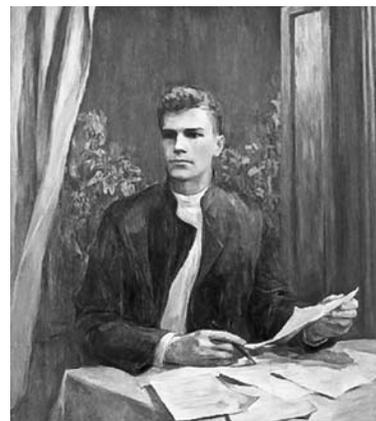
У 1974 г. У. Сулкоўскі скончыў аддзяленне станковага жывапісу Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута (цяпер БДАМ). Яшчэ студэнтам, падчас летніх канікул часта гасцяваў у роднай бабкі на Палессі. На вёсцы пісаў эцюды маляўнічых ваколіц, рабіў накіды і замалёўкі з натуры, вывучаў тагачасныя жыццё і побыт сялян (у Беларусі аж да апошняй чвэрці XX ст. захоўвалася шмат старадаўніх этнафальклорных народных традыцый, таму вёска стала экзатычнай “Меккай” для ўражлівага маладога мастака).

Першыя самастойныя кампазіцыі жывапіса — “Палескі нацюрморт”, “У палескай хаце”, “Хутар” і інш., якія пачалі з 1972 г. рэгулярна экспанвацца на рэспублі-

канскіх і ўсесаюзных мастацкіх выстаўках, былі добра прынятыя сустрэты інтэлігентнай публікай, спецыялістамі. Яны і сёння хвалюць беларускага глядача сваёй цеплынёй, непасрэднасцю, змястоўнай ды фарбава-каларыстычнай неардынарнасцю. У 1974 — 1981 гг. У. Сулкоўскі выкладаў жывапіс і малюнак у Рэспубліканскай школе-інтэрнаце па музыцы і выяўленчым мастацтве для адораных падлеткаў з розных рэгіёнаў Беларусі, вызджаў штогод з выхаванцамі на абавязковыя вучэбныя пленэры, пры гэтым не прамінаў магчымасці ўдасканальваць і ўласнае майстэрства. Пашыраецца круггляд, узмацняюцца патрыятычна-грамадзянскія пачуцці.

Палотны азначанага перыяду, напрыклад, “Зямля Браслаўская”, “Возера Поцех”, “Мой бераг родны” — набываюць эпічна-абагульнены размах, але У. Сулкоўскі не адмаўляецца і ад стараннай распрацоўкі фрагментаў, далікатна сінтэзуючы іх у суцэльную канву.

Аднак любоў да Бацькаўшчыны як асабістая сакральная светаўспрымальная ідэя, як квінтэсэнцыя папярэдніх пошукаў, працяглых мастацкіх думак, назіранняў, разваг, прыйшла да У. Сулкоўскага ў 1980-я гг., калі ён п’ённа супрацоўнічаў з музеем Якуба Коласа ў Мінску і выканаў вялікі цыкл карцін “Радзіма Якуба Коласа” (аж 23 палатны!)

“Партрэт Максіма Багдановіча”.

— па матывах жыцця і творчасці нацыянальнага класіка. Як прызнаўся сам мастак, тады і пачалося яго пільнае знаёмства з найбагацейшай скарбніцай класічнай беларускай літаратуры.

У Сулкоўскі — аўтар аднаго з найлепшых у гісторыі беларускага станковага жывапісу апошніх дзесяцігоддзяў кампазіцыйнага партрэта, прысвечанага літаратурнай дзейнасці Максіма Багдановіча, тэмы, да якой звярталіся многія айчыныя мастакі самых розных пакаленняў і эпох. Сулкоўскі адмаўляецца ад празмернай рэпартажнасці-ілюстрацыйнасці ці залішняй пафаснасці, прынятых у трактоўцы вобраза паэта.

Прыўзнята-засяроджаны, мілагучны рытм зацішных фарбавых адценняў майскага змяркання нагадваюць імпрэсію вядомага “Раманса без слоў” П. Верлена ў бліскучым перакладзе М. Багдановіча і як нельга лепш перадаюць натхнёны стан беларускага паэта за напружанай працай. Незнарок

ён адарваўся ад аркуша паперы з толькі што напісаным новым вершам і на хвіліну задумаўся, прыслухаўся. Вялікая ўвага надаецца выразнай мадэліроўцы постаці М. Багдановіча.

Шмат і плённа У. Сулкоўскі працаваў у 1990-я і ў 2000-я гг. — перыяд станаўлення незалежнасці Беларусі. Для мастака-беларусіста У. Сулкоўскага перабудоўвацца на новы лад патрэбы не было.

Яго юбілейная выстаўка “Праста жывапіс” у мінскім Палацы мастацтва стала паказальнай: на ёй можна было пазнаёміцца з сучаснымі пошукамі прызнанага майстра, атрымаць прыклад таго, які трэба любіць і шанавць свае карані.

Значным дасягненнем жывапісу У. Сулкоўскага з’яўляецца яго леташняе манументальнае палатно “Старая яблыня”.

Нацюрморты мастака — і ў ландшафтным ачаўненні, і ў інтэр’ерах-рэканструкцыях старадаўніх пабудоў, распавядаюць пра прыгажосць звыклых і карысных для ўжывання рэчаў.

Асобным раздзелам у экспазіцыі прадстаўлена алоўкавая этнаграфіка: шматслоўныя, вытанчаныя ілюстрацыі да спецыяльных вучэбна-метадычных дапаможнікаў (а таксама відэаслайды) з тэкставымі аўтарскімі каментарыямі, рэкамендацыямі і выдзяненнямі Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь для школ. Пакуль што, у 2007 — 2008 гг., выйшлі з друку наступныя цыклы яго “Апавяданняў у малюнках”: “Якуб Колас”, “Янка Купала”, “Дунін-Марцінкевіч”, а ў 2010-м — вучэбна-метадычны дапаможнік “Нацюрморт: малюнак, жывапіс”.

“Мікалаеўская лясная камора”.

Крытыка дзеля кіно ці кіно дзеля крытыкі?

90 ГАДОЎ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ЕФРАСІННІ БОНДАРАВАЙ

Таццяна СТУДЗЕНКА

Зрэшты, я добра ведаю, як пішуцца юбілейныя артыкулы. Яго, юбіляра, вызначальныя крокі па жыцці. Пасады. Узнагароды. Творчыя дасягненні. Уздычныя вучні. Калі ён жывы-здоровы — гутарка і фота з кветкамі, а калі не — па абставінах. Мяркую адысці ад гэтай схемы, і вось чаму. Нацыянальнае кіно, якому Ефрасіння Леанідаўна прысвяціла ўсё жыццё, па агульным прызнанні, перажывае крызіс. Між іншым узнікае пытанне: ці можа кінакрытыка спрыяць яго аднаўленню? У такіх прынцыповых абставінах не да юбілейных штампаў.

Месца, роля, статус і ўласна наяўнасць крытыкі таксама цяпер праблемныя: сёй-той кажа, што калі “няма кіна”, то і крытыкі якаснай быць не можа. Дарэчы, не адно кіно (кіно ўвогуле) перажывае крызіс: тэлебачанне і інтэрнэт “ціснуть”, напрыклад, і на літаратуру. Ды літаратурныя крытыкі (праўда, расійскія) кажуць: “Гэта наш час!” Юбілей Ефрасінні Бондаравай мог бы адыграць ролю прадуктыўнага штуршка для сучаснай беларускай крытыкі — варта толькі з усёй сумленнасцю паставіцца да найбагацейшага досведу.

Увогуле пазіцыя Е. Бондаравай можа быць агучаная так: “за канструктыўную крытыку”. Адзін з яе асноўных крытэрыяў — паяднанне кінакрытыкі і кіназнаўства, прысутнасць

моцнага публіцыстычнага элемента, што ў дадзеным выпадку значыць — дыялогу з чытачом-гледзцом і стваральнікамі фільма. Дарэчы, крытык клапацілася і пра дыялог мастацтваў: пра супрацоўніцтва тэатра і кіно, кіно і літаратуры. Апошняе, дарэчы, — як нельга больш шматбацьцальны падмурак, на якім можа нарадзіцца новая хваля беларускага кіно, нават прыстойнага масавага. На канферэнцыі, прысвечанай юбіляру Е. Бондаравай Інстытутам журналістыкі БДУ (“СМІ і сучасная культура”), пра гэта слушна выказаўся пісьменнік і літаратуразнаўца Пятро Васючэнка: беларускае кіно, знітаванае з дасягненнямі нацыянальнай літаратуры, вартае ўяўляць сабой сацыяльную і нацыянальную міфатворчасць, фундаментаваную, напрыклад, ідэяй Дому.

Е. Бондаравы, дарэчы, добра ўсведамляла спецыфіку адпаведнага феномена экранізацыі — справы суб’ектыўнай, бо кожны з нас — “экранізатар”. Галоўным, на яе думку, было, каб фільм перадаваў учынкi і пачуцці герояў, а таксама светапогляд аўтара. Канцэпцыя адекватнасці кінапрадукта літаратурнаму арыгіналу абумовіла стыль рэцэнзій крытыка Бондаравай на экранізацыі: руслівы, дэталёвы кампаратыў, адначасовы “макраздымак” кінапрадукта і літаратурнага твора.

Яшчэ крытэрыі бондаравскай крытыкі — здольнасць

“увайсці ў вынесены на экран аўтарскі свет і “адтуль” паказаць яго сапраўднасць або ўмоўнасць”. “Крытыцы важней за ўсё паказаць, як змайстраванае кіно і ці сапраўды гэта пераконвае, ці дастаткова матывавана драматургічна і псіхалагічна”. Нязменная браўся ёю пад увагу стварэнняў характар стварэння кінастужкі, якому павінны адпавядаць шматзруўневы падыход крытыкі. Крытычны аналіз павінны суправаджаць творчасць на кожнай ступені: драматургія, рэжысура, камера, мастацкая прастора, акцёрскае ўвасабленне. І менавіта драматургія, заўважала Е. Бондаравы, “вызначае рух кінамастацтва насустрэчу часу”. Вядома, што цяпер пераважае рэжысёрская інтэрпрэтацыя кінамастэра. Можа, сённяшняй крытыцы варта надаваць больш увагі сцэнарыям патэнцыяльных фільмаў?..

Дакладнасць эстэтычных адзнак і вызначэнняў, адказнасць за ўжытае слова — таксама заўважала Е. Бондаравы сваім вучням. Напрыклад, прынцыповае для яе паняцце “якаснае кіно”. Такое кіно ідзе і вядзе за пэўнай ідэі, у той час як пасродкавае кіно ідэю ілюструе, дэманструе. Іншымі словамі: першае — шукае “ісціну”, другое — дэкларуе. Яшчэ — “аўтарскае кіно”. Тут павінна быць таксама адказнасць — аўтараў, якія пазіцыянуюць свой кінапрадукт, і крытыкаў, якія яго характарызуюць. Тра-

дыцыйна кіно аўтарскае (А. Рэ-нэ, Ж. Л. Гадар, Ф. Труфо...) — сацыяльна актыўная творчасць, пазначаная індывідуальнасцю таленту мастака. Нічога агульнага з арыгінальнасцю-арыгінальнасцю гэта не мае. Крытык павінен пазбягаць тут нават ценю кампліментарнасці.

Услухаемайся ў словы, сказаныя Е. Бондаравай на самым досвітку эпохі крызісу кінематографіі, на пачатку 1990-х гадоў. “За кадрам” юбілейных шанаванняў няхай гучыць яе глухаваты голас: “За апошнія гады кінематограф перажывае рабуральныя пераўтварэнні, пахіснуліся яго ўстойлівыя пазіцыі ў грамадстве”. Калі так, патрэбны “роздум, пошук адказаў не толькі на тое, што адбылося, але і чаму так сталася, дзе шляхі пераадолення сітуацыі, якая замінае творчасці...” Такі быў лейтматыў бондаравскага дбання пра кіно, упэўненасць, што “крытыка не толькі «спачывае» на мастацкіх з’явах, але і шмат у чым вызначае іх развіццё”. Дарэчы, такі ўвогуле лейтматыў класічнай крытыкі з часоў Бялінскага і Пісарава. Ціне насуперакхрэстаматыійным сацыял-дэмакратам сучасныя пасрэднікі паміж гледзцом і кінапрацэсам раптам сталі пазіцыянаваць сябе “наадварот”?..

Арт-карагод

Дзіяна КАРОЛЬ,
Сяргей АЛЕКСАНДРОЎ

Жыхары і госці сталіцы маюць унікальную магчымасць да 9 снежня наведаць І Мінскую трыенале сучаснага мастацтва “БелЭкспа-Арт-2012”, што праходзіць у выставачным цэнтры “БелЭкспа”. Арганізатары — Міністэрства культуры і Цэнтр сучасных мастацтваў горада Мінска. На трыенале прадстаўлены розныя віды мастацтва: жывапіс, скульптура, графіка, фатаграфія, інсталляцыя, музыка, мода, тэатр. Сярод 116 аўтараў — творцы з Беларусі, Расіі, Украіны, Польшчы, Сербіі. Кожны дзень праходзяць паказы калекцый авангарднай моды ад беларускіх дызайнераў. Таксама тут праходзяць лекцыі па сучасным беларускім кароткаметражным кіно, майстар-класы ад гасцей з Масквы і экскурсіі па экспазіцыі фотапавільёна.

Малая зала Музея сучаснага мастацтва запрашае да 15 снежня наведаць выстаўку твораў Ганны Панэк і Аляксандры Чарняўска (Польшча). Выстаўку ў Мінску яны звязалі з ракой Нямігай, назва якой з балцкіх моў перакладаецца як “Бяссонніца”. Менавіта бяссонніца ў шырокім разуменні і з’яўляецца галоўнай тэмай выстаўкі. Мастацкі працуюць у розных тэхніках, робячы акцэнт на разнастайных аспектах, каб стварыць як мага больш яркія вобразы.

Галерэя “Мастацтва” да 13 снежня праводзіць выстаўку жывапісу Андрэя Савіча “Фрагменты пачуццяў”. Андрэй Савіч — малады беларускі творца. Акрамя жывапісу ён працуе ў станковай і кніжнай графіцы, скульптуры, фатаграфіі і іншых відах мастацкай дзейнасці. Новы праект з’яўляецца працягам экспазіцыі мінулага года “Шматкроп’е”. Аб’ядноўвае праекты агульнай канцэпцыі: фармальна-каляровыя эксперыменты ў галіне абстрактнага экспрэсіянізму. На выстаўцы аўтар прадстаўляе новыя творы ў сваёй унікальнай, непаўторнай манеры, якая ўяўляе сабой разнастайны па форме, колеравай гаме і фактурных эфектах жывапіс.

У Гомелі адчыніла дзверы выстаўка вядомага мінскага скульптара Аляксандра Шапо “Плыў па Палаце”, прысвечаная 1150-годдзю старажытнага Полацка, з якім звязана значная частка жыцця майстра. Экспазіцыя складаецца з 15 арт-аб’ектаў, выкананых у метале, камені і дрэве. Дарэчы, шмат работ майстра ўпрыгожваюць вуліцы Мінска — “Выкраданне Еўропы” і “Талава каня” знаходзяцца ў Полацку, Салігорску, Дудуцках, у Еўрапейскім парку пад Вільнюсам, ва Украіне і ў шматлікіх краінах Захаду.

Народныя вакальны ансамбль “Чырвоны гваздзік” прафесараў і дацэнтаў Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта (кіраўнік заслужанага работнік культуры БССР Сяргей Галоўка) узяў удзел у імпрэзе, што прайшла ў сталічнай бібліятэцы № 7 імя Якуба Коласа з нагоды 130-годдзя з дня нараджэння Песняра. У праграме прагучалі раманы Уладзіміра Алоўнікава “Лес” і “Дуб” на вершы Якуба Коласа ў выкананні У. Курака, арыя Кузьміча з опера Анатоля Багатырова “У пушчах Палесся”, народная мелодыя “Вясна” ў апрацоўцы Яўгена Цікоцкага на вершы Я. Коласа. Канцэртную праграму завяршылі беларускія народныя песні ў выкананні ансамбля народнай песні “Каханачка” Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта (кіраўнік Таццяна Карабейка).

Зялёны лес на пачатку зімы

Алеся АРЫЦКАЯ

Філіял Музея гісторыі горада Мінска “Галерэя Міхаіла Савіцкага” прапануе сумесную выстаўку твораў беларускіх і літоўскіх мастакоў “Карані”, аб’яднаных агульнай тэмай лесу. За шмат год у Беларусі ўпершыню ў такім аб’ёме прадстаўлена сучаснае літоўскае выяўленчае мастацтва.

Сімвалічна, што праект “Карані” здзейснены ў юбілейны, 20-ы год устанавлення дыпламатычных адносін паміж незалежнымі Літвой і Беларуссю і ў год завяршэння праграмы супрацоўніцтва паміж Вільнюскім гарадскім самакіраваннем і Мінскім гарадскім выканаўчым камітэтам на 2011 — 2012 гг.

Паводле дырэктара галерэі Саюза мастакоў Літвы “АРКА” (Вільнюс) мастачкі Давіле Тамкутэ, ініцыятарам паспяховага супрацоўніцтва з’яўляецца Таццяна Бембель, мастацтвазнаўца, дырэктар гарадской мастацкай галерэі імя Леаніда Шчамялёва. Таццяна аднойчы завітала ў галерэю “АРКА” з просьбай арганізаваць выстаўку беларускіх мастакоў, якія жывуць у Вільнюсе. Выстаўка адбылася ў межах праекта “Сталіца еўрапейскай культуры-2009”, ініцыятывы Еўрасаюза, якая заключаецца ў штогадовым выбаранні таго ці іншага горада цэнтрам культурнага жыцця кантынента з

мэтаі прыцягнення ўвагі да яго культурнага развіцця. Потым ужо Таццяна нярэдка прыязджала ў Вільнюс, разам з Давіле Тамкутэ яны распрацоўвалі праект, які быў бы цікавы і актуальны для абедзвюх дзяржаў.

— Тут да Таццяны і прыйшла кодавая назва “Лес”, бо нашыя краіны злучаюцца праз лес, — распавядае Давіле Тамкутэ, чые графічныя работы таксама прадстаўлены на выстаўцы. — Лес са старажытных часоў дае нам свежае паветра, ежу, прытулак, дровы для абагрывання жылга. У лесе нараджаюцца фальклор, традыцыі, генетыка. Праводзячы адбор мастакоў і развіваючы гэту ідэю, мы пабачылі, што не толькі лес, але і нашыя карані, гістарычныя, палітычныя і ментальныя, таксама растуць з гэтага пачатку. Тэма аб’яднала шырокі спектр мастакоў — жывапісцаў, графікаў, майстроў як маленькай пастайкі, так і вялікіх палотнаў. Трэба адзначыць, што кожны мастак бачыць лес па-свойму: для кагосьці гэта расліны і жывёлы, хтосьці скіраваны больш да палітычнай ці абстрактнай трактоўкі. Канечне, работы беларускіх і літоўскіх мастакоў вельмі адрозніваюцца. Да адкрыцця выстаўкі мы думалі, што творы прадстаўнікоў нашых краін будуць размешчаны ў розных залах як розныя кампазіцыі. Аднак потым вырашылі аб’яднаць іх па тэматыцы і тэхніцы. Гэта паспяхова ажыццявілася. Зразу-мела, выстаўка ў іншых сценах выглядае пайншаму. Тут, у Мінску, мы пабачылі вельмі прыгожую галерэю. Экспазіцыя пасвяжэла, бо дадаліся новыя творы, але ад гэтага не страціла сваю каштоўнасць. Мы вельмі

Давіле Тамкутэ “Вёска, якая сыходзіць”.

радыя, што зялёны лес квітнее на пачатку зімы, што ў ім прыхавана шмат сакрэтаў і таямніц, добрых работ. Аднак самае галоўнае — сяброўскае супрацоўніцтва. І гэта вялікі поспех.

Паводле Таццяны Бембель, курагара выстаўкі з беларускага боку, “Карані” — доўгатэрміновы праект, які будзе працягвацца і далей са зменай складу мастакоў:

— Мы ўвесь час адкрываем новыя работы, якія ўсё глыбей і шырэй раскрываюць тэму. Да нас ужо далучыўся Беларускі саюз дызайнераў, і гэта не толькі плакаты, але і ўсе

аб’екты, якія мы бачым побач з жывапіснымі і мастацкімі творамі. Вось, напрыклад, крэслы. Гэта частка выстаўкі “Пастулат” саюза дызайнераў. Яны трапляюць у тэму лесу, пра які мы кажам не толькі з пункту погляду прыгажосці натуры, але і з філасофскага, бо чалавек у XX — XXI стагоддзях прызвычаіўся разглядаць лес як крыніцу рэсурсаў. Але ж менавіта ў лесе захавалася пэўная частка душы народаў — вось гэта мы і хацелі падкрэсліць з дапамогай розных жанраў. Таму склад мастакоў не можа быць фіксаваным. Насамрэч, лес можна бясконца разглядаць з розных бакоў — узяць хаця б партызанскую Беларусь. Трэба зазначыць, што напачатку мы хацелі назваць выстаўку “Беларусь і Літва — лясныя сёстры”, аднак потым прыйшлі да вышновы, што гэта дачасная назва, яе трэба пацвердзіць вельмі моцным рэсурсам. Аднак у нас усё наперадзе. Да таго ж, мы спадзяёмся, што па выніках праекта будзе выдадзены каталог.

Васіль Касцючэнка “Зварот”.

Раб рампы

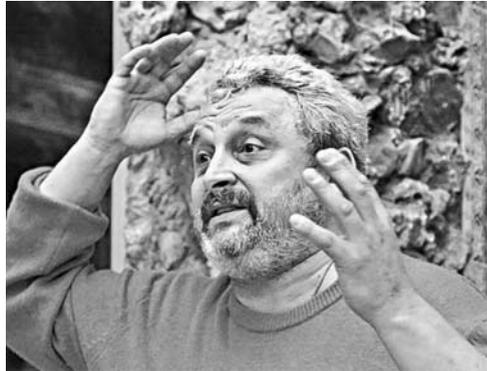
Alma Mater прысвячаем...

Таццяна АЛЯКСАНДРАВА

Ён з усмешкай называе сябе рабом рампы. Ён ставіў у самых вядомых тэатрах Еўропы і ЗША, больш як чвэрць стагоддзя аддаў расійскай “Марыінцы”. Ён стварыў паспяховы рэжысёрскі тэатр у Санкт-Пецярбургу і шмат гадоў кіруе Асацыяцыяй музычных тэатраў Расіі. Ён гадзінамі можа раскажваць пра спектаклі, што бачыў у розных краінах свету. Ён сам стварае па дзесяць спектакляў у год — менш не атрымліваецца. Працай з ім ганарацца лепшыя спевакі сучаснасці. Калісьці ён пачынаў сваю кар’еру ў Мінску і мог нават стаць самым маладым галоўным рэжысёрам беларускай оперы. Пра яго спектаклі, пастаўленыя ў Вялікім тэатры Беларусі, ходзяць легенды.

І вось ён вярнуўся туды, адкуль пачынаў. У Мінск, у Беларускаю оперу, каб зрабіць новую рэдакцыю сваёй жа знакамітай пастаноўкі “Князь Ігар”, якая ішла ў рэпертуары цэлых 16 гадоў і ў лістападзе атрымала другое жыццё. Госць “ЛіМа” — народны артыст Расіі Юрый Аляксандраў!

Вольга НІКАЛАЕЎСКАЯ

ў кожнай пастаноўцы яны атрымліваюць новы і нечаканы вопыт. На такой цікавасці тэатр трымаецца лепш, чым на нейкіх фінансавых стымулах. Такую цікавасць, дарэчы, ў ўбачыў і ў беларускіх спевакоў. Мне здаецца, кожнаму опернаму артысту сёння патрэбны жывы, чалавечы тэатр. Спектакль можа быць любі — мадэрн або класіка, але ён абавязаны быць разумным, ён павінен нешта сказаць новае, а не паказваць ілюстраваныя малюнкi з жыцця, напрыклад, Егіпта. Інакш наша мастацтва нікому не будзе патрэбна.

— **Як вы ставіцеся да пераасэнсавання опернай класікі?**

— Я не супраць, але перакананы, што вопыт павінен быць чыстым. Калі мой добры сябар і выдатны рэжысёр Дзмітрый Чарнякоў паставіў “Яўгенія Анегіна”, ён абраў той шлях, які я прайшоў 20 гадоў таму. У маім “Анегіне” ўсё стваралася розумам і фантазіяй Таццяны. Я нават думаў назваць гэты спектакль “Таццяна Ларына”, як хацеў Чайкоўскі. Дык вось, пастаноўка Чарнякова прагучала, але гэта быў вопыт нячысты, таму што ён стаў мяняць словы. У Пушкіна ў сцэне дуэлі — словы “Теперь сходитесь”, але Чарнякоў даў акцёру заданне спяваць “Теперь входите” для таго, каб увайшоў хор. Пры ўсёй маёй павазе да яго працы я лічу, што не варта так рабіць. Прыдумай свой варыянт, не мяняючы ніводнай ноты, ніводнага слова! Тады я скажу, што гэта блізка мне рэжысура.

А яшчэ рэжысёр павінен быць непрадказальным у сваёй творчасці. На мяне заўсёды прычэплівалі мноства ярлыкоў: “рэжысёр камічных опер”, “рэжысёр-авангардыст”, “рэжысёр-кансерватар”... Быў перыяд у жыцці, калі я тры разы запар ставіў “Князя Ігара” ў розных тэатрах. Дык я зрабіў тры спектаклі з рознымі канцэпцыямі. Напрыклад, у Самары — беласнежны спектакль-казку пра рускае жыццё са шчаслівым фіналам, а ў “Новай оперы” ў Маскве — “спектакль-кулак” з трагічнай развязкай. Прычым, у “Новай оперы” ў мяне атрымалася рэалізаваць сваю мару і зрабіць “Князя Ігара” без “Палавецкіх скокаў”. Я захаваў усю геніяльную музыку Барадзіна, але зрабіў гэтую сцэну без балета, як працяг оперы, як працяг гісторыі ўзаемаадносін Канчакі і Ігара, іх супрацьстаяння. На сцэне пачынаецца пышнае свята Усходу, прысвечанае як быццам бы Ігару, а ў рэчаіснасці ўсё ператвараецца ў распоттванне гэтага чалавека. Калі Ігар у фінале на кульмінацыі сачаў рускім танцы ўпрысядкі, п’яны, у татарскай вопратцы пад улюлюканне натоўпу, усе казалі, што гэта Ельцын. Таму што часта ў нашай гісторыі мы бачылі падобнае. Вось, калі ласка, вам прыклад, як можна сучасны спектакль паставіць не ў джынсах, а ў гістарычных касцюмах. Але зрабіць яго так, каб было адчуванне, што дзеянне адбываецца сёння!

— **Мне здаецца, вы павінны ганарыцца тым, што ўсе ярлыкі, якія на вас прычэпліваюць, — розныя.**

— То пра мяне гавораць, што я кансерватыўна зрабіў спектакль, то кідаюць рэплікі кшталту “Божа, як ён мог?” Я ставіў у 2000 годзе ў тэатры “Санктъ-Пецярбургъ

Опера” “Пікавую даму”, спектакль, якім ганаруся. Ён быў прысвечаны рускай гісторыі за апошнія сто гадоў. Дзеянне кожнай карціны адбывалася ў розны час: у 1905, 1914, 1937, 1941 гадах... Скрозь увесь спектакль праходзіў вобраз антыгероя Германа, у якім працывалася асоба Сталіна. Я лічу, што можна было так зрабіць, таму што ў Пецярбургу ў той час ішлі яшчэ тры акадэмічныя версіі гэтай оперы. Рэжысёр павінен разумець пэўныя законы: дзе ён працуе, калі ён працуе і з кім. Калі я паехаў у Чыкага ставіць “Пікавую даму”, то зрабіў спектакль класічным, таму што там не ведаюць, што такое рускія праблемы. Я павінен быў паставіць тэкст, і яны гэта ацанілі. Рэжысёры мусяць прытрымлівацца медыцынскага прынтцыпу “не нашкодзь”. Калі ты не можаш сказаць часосці свайго, яркага, новага, то зрабі спектакль пісьменна, з павагай да аўтара. А цяпер падыход такі: я прыдумаў, я зрабіў. Вам не падабаецца? Вашы праблемы! Але наша мастацтва — гэта не мастацтва экзэрсісу, гэта мастацтва душы. Мы не можам сабе дазволіць памыліцца. У оперны тэатр, можа быць, прыходзяць адзін раз у жыцці. Калі вам пакажуць якую-небудзь гадасць або пошласць, то вы больш не вернецеся.

— **Як зрабіць, каб у асяроддзі пастаноўшчыкаў не было таннага эпажау і спажывецкага стаўлення да прафесіі?**

— Так здарылася, што ў маім жыцці цяпер чатыры тэатры, якімі я займаюся: Камерны музычны тэатр “Санктъ-Пецярбургъ Опера”, “Новая опера” ў Маскве, Нацыянальны тэатр оперы і балета ў Астане і Музычны тэатр Рэспублікі Карэлія ў Пётраводску. Мне неабходны маладыя рэжысёры, я з задавальненнем аддам ім кіраванне любым з гэтых калектываў. Але цяпер страчана галоўнае: рэжысёр-гаспадар. Усе жадаюць быць пастаноўшчыкамі: хутка паставіць, схпіць ганарар і бегчы далей. Калі мы вучыліся, то проста марылі пра тое, каб узначаліць тэатр, а сёння ніхто не хоча адказнасці, не хоча ўзвальваць на сябе праблемы артыстаў, мець такую абразу, як оперны тэатр. Гэта вялізная праблема — выхаваць сучаснага рэжысёра, які хоча займацца тэатрам, а не эксплуатаваць яго, не рабіць на ім грошы і сваё імя. Сёння рэжысёр — адзіны чалавек, які можа кансалідаваць жакол сябе тэатральны калектыв.

— **А як жа дырыжор?**

— А дырыжор павінен займацца музыкай. Чым адрозніваецца дырыжор ад рэжысёра? Дырыжор — прафесія інтэр-прэтатарская, чым бліжэй ён да аўтарскай задумы, чым яго “п’яна” выпісана “п’яней”, тым лепш. А рэжысёр — прафесія аўтарская. Побач з табой ляжыць пыльная кніжачка, ты яе адкрываеш, і на цябе высыпаюцца праблемы, людзі, эпохі... Усё гэта ты павінен расставіць па сваіх месцах і ажыцвіць. Я не хачу пакрыўдзіць інтэрпрэтатараў, але прырода творчасці насамрэч у нас розная. Мы, рэжысёры, шматлікімі ніткамі звязаныя з ўсімі, хто апранае-абувае акцёраў, асвятляе спектакль і гэтак далей. У дырыжора адна задача — прыйсці ў клас і зрабіць сваю працу, затым прынесці ўжо асэнсаваную партытуру рэжысёру. Але насамрэч гэтага не адбываецца, таму я заўсёды крытыкую сваіх калег-дырыжораў. Ім падаецца, што яны ўстануць перад аркестрам і сваімі ручкамі створаць цуд. Але цудаў у оперы не бывае. Дарэчы, у маім тэатры няма пасады галоўнага дырыжора і ніколі не будзе. А ў Марыінскім тэатры Валеры Гергіеў адмовіўся ад пасады галоўнага рэжысёра. Усё вырашае ён сам.

Калі мы яшчэ вучыліся, яхдныя педагогі час ад часу збіралі нас для дыскусій на тэму, хто галоўны ў оперы: дырыжор або рэжысёр. Мы пачыналі спрачацца. А адказ можа быць толькі адзін: галоўны той, хто больш таленавіты!

— **Якія ўражанні засталіся ў вас ад візіту ў Мінск?**

— Мне было цікава з артыстамі, якія працавалі са мной над операй “Князь Ігар”. Яны разумелі, што мы не лагаем дзіркі і не робім касметычны ремонт спектакля. Для мяне гэтая пастаноўка ў Мінску — прынтцыповае пераасэнсаванне матэрыялу. А яшчэ цікава вярнуцца ў сваю маладосць, у свой першы ў жыцці тэатр. Гэта ж як першае каханне... Менавіта ў Вялікім тэатры Беларусі я ставіў свой дыпломны спектакль “Дон Паскуале” Г. Даніцэці. У мяне тут засталася шмат сяброў. Праўда, хтосьці ўжо сышоў з тэатра, хтосьці сышоў з жыцця, але памяць сэрца засталася. Вельмі прыемна, што мяне сустралі тут цудоўныя людзі, якія памятаюць нашу маладосць, дзякуючы якім рэпетыцыі “Князя Ігара” праходзілі нефармальна.

— **Што змянілася за тры гады, што вы не былі ў Беларусі?**

— Калі я працаваў у Мінску, існавала тая самая праслаўтая ўзслона, не было магчымасці выязджаць на гастролі за мяжу. Усе акцёры сядзелі на месцы, і мы маглі месяц рэпэціраваць спектакль. А цяпер вядучыя салісты пастаянна ў раз’ездзе. Але так адбываецца ва ўсіх тэатрах. Людзі імкнуцца ўсюды паспець, ганяюцца за грашыма, за поспехам... Ёсць нават нейкая бравада ў тым, каб сказаць: “Я заўтра з’езджаю і калі вярнуся, не ведаю”. Мяне гняць тое, што тэатр як дом, як сям’я ўжо неяк адыходзіць. Калі зразумеў, што Марыінскі тэатр, у якім працаваў 30 гадоў, так жыве, я сышоў і зрабіў свой тэатр “Санктъ-Пецярбургъ Опера”. Зразумела, і мае артысты ездзяць на гастролі, але гэта адбываецца так, каб не было нейкай глабальнай праблемы. Усё можна спланаваць і скласці рэпертуар так, каб адпусціць чалавека. Але вельмі сумна, што сёння для шматлікіх артыстаў тэатр стаіць не на першым месцы...

Дарэчы, гэта датычыць і Вялікага тэатра Расіі. Мне здаецца, там спяваюць ужо толькі замежныя артысты. Але сіла тэатра ў ансамблі, а ў ансамбль так проста ўляцець немагчыма! Калі спектакль пастаўлены так, што яго можна на палыхах растлумачыць, значыць, ён не пастаўлены! Спектакль трэба шмат рэпэціраваць, таму што ў ім усё ўзаемазвязана, ён увесь пабудаваны на нюансах. Нават выдатны артыст, прыехаўшы на два дні, не зможа зрабіць тое, што мы рэпэціравалі некалькі месяцаў. І “зорка” — гэта той чалавек, які можа працаваць у ансамблі, а не цягнуць коўдру на сябе. Да мяне вельмі шмат звяртаецца артыстаў, якія жадаюць прыехаць і нешта праспяваць у тэатры “Санктъ-Пецярбургъ Опера”. Я ўсім гавару: калі вы прыедзеце на два тыдні і будзеце рэпэціраваць з маімі рэжысёрамі, то магчыма... Калі вы прыедзеце на два дні, то адназначна не. Людзі самі адмаўляюцца, таму што яны не могуць са свайго графіка вырваць два тыдні.

— **Аднак вы таксама заўсёды ў раз’ездзе. Як вы пакідаеце свой тэатральны Дом?**

— Месяц я абавязкова праводжу ў Пецярбургу, на месяц дазваляю сабе з’ехаць. Але ў маім тэатры працуюць пяць рэжысёраў. Перад кожным спектаклем у нас аркестрава і рэжысёрская рэпетыцыя, нават калі ён ішоў тыдзень таму. Гэта прынтцып нашага тэатра: каб людзі ўвесь час былі ў працы. Прынтцып, па якім няма радавога спектакля, а ўсе яны штучныя. Мы імкнёмся ўвесь час у іх падпускаць новую кроў, каб рэпертуар не дзравяняў. Усе артысты прайшлі праз мае рукі, таму ў нас няма выпадковых людзей. Мае салісты вымуштрываныя, і тое, што я ў іншым тэатры раблю за тыдзень, з імі я паспяваю за тры гадзіны. Ім заўсёды цікава працаваць, таму што

11 снежня ў Вялікім тэатры оперы і балета адбудзецца ўнікальны канцэрт, прысвечаны 80-годдзю Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. У ім возьмуць удзел студэнты і выпускнікі вядучай творчай ВНУ краіны. Пра гэты незвычайны святочны вечар раскажвае дырыжор канцэрта Андрэй Іванюў.

— **Вы самі скончылі ў свой час Акадэмію музыкі і цяпер працуеце ў Вялікім тэатры...**

— Так, я вельмі люблю нашу акадэмію, гэта сапраўдная кузня кадраў не толькі для Вялікага тэатра, але і для шматлікіх музычных калектываў краіны. Таму мы не маглі прайсці міма такой падзеі, як юбілей БДАМ. Вялікая колькасць салістаў оперы, артыстаў аркестра і хору выйшла менавіта з улоння нашай дарагой Alma Mater. Са святых павіншуюць педагогаў і студэнтаў БДАМ вядучыя салісты Вялікага тэатра: народны артыст Беларусі Сяргей Франкоўскі, заслужаныя артысты Беларусі Анастасія Масквіна, Ніна Шарубіна, Уладзімір Громаў, лаўрэаты міжнародных конкурсаў Таццяна Гаўрылава, Алена Залава, Алена Таболіч, Алена Шведава. Асаблівасцю гэтага святочнага вечара стане тое, што разам з мэтрамі опернага мастацтва выступяць і маладыя спевакі, студэнты кафедры спеваў БДАМ, лаўрэаты і дыпламанты міжнародных і нацыянальных вакальных конкурсаў. Прычым, яны не проста выйдуча на адну сцэну з народнымі і заслужанымі артыстамі, а будуць спяваць разам з імі.

— **Што цікавага вы можаце паабяцаць публіцы ў гэты вечар?**

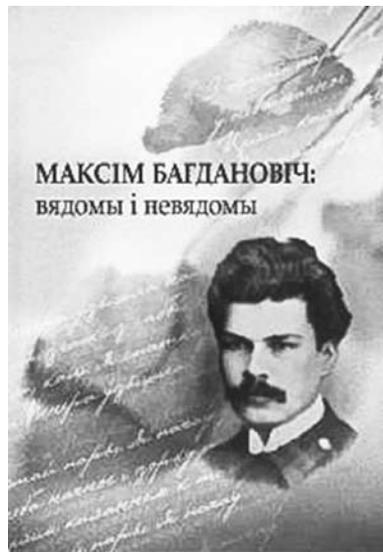
— Каскад феерычных і непаўторных музычных нумароў і сузор’е таленавітых артыстаў! Таксама мы з рэжысёрам Вольгай Бураўлёвай паспрабуем адлюстраваць не толькі моцныя прафесійныя і творчыя сувязі Акадэміі музыкі і Вялікага тэатра, але і пераемнасць пакаленняў у беларускім вакальным мастацтве. Напрыклад, наша цудоўная салістка Ніна Шарубіна ў гэты вечар выступіць адразу ў двух амплуа — і спявачкай, і выкладчыка. Яна выканае арыю Магдалены з оперы “Андрэ Шэнь”, а таксама будзе хвалявацца за сваю студэнтку Анастасію Храпіцкую. Арыя Царыцы Ночы з оперы “Чароўная флейта” прагучыць у выкананні салісткі оперы Алены Шведавай і студэнткі БДАМ Ганны Казловай. Яшчэ адным яркім і незвычайным музычным нумарам стане Арыя Калафа з оперы “Турандот” у выкананні народнага артыста Беларусі Сяргея Франкоўскага і чацвёркі маладых тэнараў: Сяргея Падавалава, Паўла Пятрова, Аляксандра Гелаха і Віктара Мендзялеева (БДАМ). Таксама ў канцэрте будуць абавязкова задзейнічаны сімфанічныя аркестры Вялікага тэатра і Акадэміі музыкі, а яшчэ, канечне ж, харавыя калектывы, якія выканаюць некалькі сумесных музычных нумароў.

Мне здаецца, гэта будзе грандыёзнае і вельмі цікавае для публікі дзейства з незабыўным фіналам. У канцы мы вырашылі аб’яднаць усе сілы Вялікага тэатра і Акадэміі музыкі ў адзіным творчым парыве. Апошнія некалькі нумароў будуць гучаць у выкананні двух аркестраў, двух харавых калектываў і ўсіх салістаў як з боку оперы, так і з боку акадэміі.

Філолагу на паліцу

Вандроўка ў беларускае літаратуразнаўства

Асноўная частка гэтага выдання — амаль не вядомыя сучаснаму чытачу літаратуразнаўчыя тэксты, прысвечаныя вядомаму беларускаму класіку: невядомае пра вядомага, калі ператлумачыць загадкавую назву.

МАКСІМ БАГДАНОВІЧ:
вядомы і невядомы

Алесья ЛАПІЦКАЯ

Выключэннем з’яўляюцца нядаўна перавыдадзеныя творы Антона Луцкевіча: рэцэнзія на зборнік “Вянок” і публічная лекцыя “Праблема красы й мастацтва...”. Рэцэнзія пад назвай “Пясняр чыстай красы”, безумоўна, варта таго, каб адкрываць гэты рэтраспектыўны зборнік, бо найменне, дадзенае паэту адным з кіраўнікоў “Нашай Нівы”, трывала замацавалася ў беларускай літаратуры. Аднак, як папярэджае Юры Пацюпа, далёка не ўсе з гэтым азначэннем згаджаюцца — і першы артыкул выдання фактычна дэкларуе зварот да зараджэння палемікі.

Максім Багдановіч:
вядомы і невядомы: зб. літаратуразн. і арх. матэрыялаў / уклад. і камент. Ц. В. Чарнякевіча; прадм. і гласарый Ю. В. Пацюпы. — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2011. — 392 с.

“Дасягненні ў сучасным багдановічазнаўстве мажлівыя пры адной, папярэдняй і абавязковай, умове: вяртанні да таго незашоранага дыскусійнага стану, які панаваў да 30-х гадоў”, — так абгрунтоўвае актуальнасць кнігі аўтар прадмовы. Уступ з’яўляецца надзвычай важнай часткай зборніка, бо Ю. Пацюпа не толькі анансуе матэрыялы літаратуразнаўчай часткі і ўзнаўляе навуковыя біяграфіі іх стваральнікаў, але і наогул характарызуе стан беларускага літаратуразнаўства першай паловы ХХ стагоддзя. Грунтоўны нарыс атрымаўся жывым і канцэптuallyным: тут прысутнічае і аўтарская інтанацыя, і прыватны погляд на праблему вывучэння творчай спадчыны Максіма Багдановіча.

Сур’ёзныя, падрабязныя каментары, падрыхтаваныя Ціханам Чарнякевічам, — з цікавымі здагадкамі-тлумачэннямі і кароткімі біяграфічнымі звесткамі пра шматлікія персаналіі — дапамагаюць чытачу ўвайсці

ў культурна-гістарычны кантэкст. Дзякуючы ўступу і каментарыям зборнік робіцца своеасаблівай хрэстаматый па гісторыі нашага літаратуразнаўства, зямальным спадарожнікам па беларускім літаратурным жыцці міжваеннага часу. Менавіта з гэтай нагоды кніга “невядомага пра вядомага” можа трапіць на паліцу не толькі даследчыку Багдановіча, але і філолагу з іншымі зацікаўленасцямі.

Шмат пра што гаворыць сам пералік аўтараў змешчаных матэрыялаў: гэта і патрыярх беларускай філалогіі Я. Карскі, і літаратуразнаўцы 20-х гадоў М. Пятуховіч, У. Дзяржынскі, А. Вазнясенскі, і на той час пачынаючыя навукоўцы Д. Савановіч, Р. Жалязняк, якія вучыліся на філалагічным факультэце Ленінградскага ўніверсітэта. Самі тэксты, натуральна, пашыраюць кола вядомых імёнаў: шмат хто з даследчыкаў разглядаў творчасць Багдановіча ў кантэксце “нашаніўскай” літаратуры, а манаграфію А. Вазнясенскага “Паэтыка Максіма Багдановіча”, верагодна, перакладаў В. Ластоўскі. Публікацыя ў часопісе “Крывіч” атрымалася густа перасыпанай слоўцамі кшталту “чоўкасць”, “завілы” ці “крэзвы”, і характэрны стыль В. Ластоўскага дадаў зборніку адметнага каларыту.

“На салодкае” для чытача падрыхтавана другая частка кнігі, якая дае магчымасць паглыбіць веды пра сваякоў, сяброў і знаёмых Багдановіча, яго побыт і лад жыцця. Тут сабраныя пераважна тэксты эпістальнага жанру, якія ў той ці іншай ступені датычаць вядомага паэта. Разгорнутыя расповеды, карот-

кія эпизоды, асобныя яркія дэталі дазваляюць уявіць жывога, “непрыгладжанага” Багдановіча — і гэта надзвычай істотна ў выпадку кожнага класіка.

Лісты Зоські Верас дэманструюць, як шмат недакладнасцей сустракаецца ва ўспамінах і нават хрэстаматыйных біяграфіях. Вядомая дзялячка беларускай культуры карэктіруе, удакладняе ўспаміны пра паэта, напісаныя сваімі сучаснікамі, згадвае асобныя эпизоды з мінулага, а часам і рэзка абурэення на нібы наўмысныя скажэнні праўды.

Нечаканымі падаюцца некаторыя звесткі з “Успамінаў” Д. Дзявольскага: так, паводле гімназічнага сябра, “нягледзячы на выдатную памяць, якая дазваляла яму запамінаць цэлыя старонкі прозы, Максім не ведаў замежных мовы і неяк не ўмеў вывучаць іх”. Безумоўна, цікавымі з’яўляюцца лісты А. Багдановіча, у адным з якіх (адрасаваным таму ж А. Луцкевічу) бацька паэта разважае пра шлях фарміравання беларускай мовы і крытыкуе пазіцыю нашаніўцаў.

У першай, літаратуразнаўчай, частцы найбольш уражвае апублікаваная дысертацыя Р. Жалязняка: тэкст займае прыкладна чацвёртую частку зборніка і сапраўды варта гэтага. Як падкрэслівае каментатар, надзвычай істотна, што “дысертант наўпрост працаваў са згубленым у часы ВАВ архівам паэта, перапісваўся з сябрамі і роднымі М. Багдановіча, будаваў сваё даследаванне на аснове фактаў, якія цяпер недаступныя багдановічазнаўцам”. Р. Жалязняк паў-стае

адэкватным, удумлівым, інтэлігентным даследчыкам. І гэта натуральна, бо студэнт з Беларусі займаўся ў тэксалагічным семінары Б. Эйхенбаўма — аўтарытэтнага расійскага літаратуразнаўцы, вельмі далёкага ад крытыкаў вульгарна-сацыялагічнай школы.

Артыкулы М. Пятуховіча “Максім Багдановіч як паэта імпрэсіяністы” і Дз. Савановіча “Фальклор у творчасці М. Багдановіча”, бадай, абавязкова ўвойдуць у бібліяграфію сучасных багдановічазнаўцаў як першыя даследаванні і сёння актуальных праблем. Тое ж датычыць тэкстаў У. Дзяржынскага і А. Вазнясенскага, прысвечаных паэтыцы М. Багдановіча.

Наогул у кнізе змешчаны вельмі разнародныя матэрыялы — паводле часу напісання, мовы, стылю, жанру, метадалогіі: ад сухіх навуковых артыкулаў, дзе падлічваюцца метры і рыфмы, да эмацыянальных лістоў з надзвычай суб’ектыўнымі меркаваннямі, ад перакладу В. Ластоўскага да даклада І. Замоціна, “складзенага, магчыма, няўдала ў сэнсе літаратурнае беларускае мовы”, паводле прызнання самога прамоўцы. Усе гэтыя тэксты яднае найперш іх прыналежнасць да “бібліяграфічных рэдкасцей, даступных толькі вузкаму колу спецыялістаў”. Але не менш важна, што кніга рэпрэзентуе надзвычайна своеасаблівую, шматвектарную эпоху — і добра падрыхтаваны зборнік гэтых разнастайных матэрыялаў дазваляе адчуць дух часу не горш, чым выдатна напісаная манаграфія.

І школьніку, і студэнту, і прафесару

У 2011 годзе ў газеце “Літаратура і мастацтва” была прэзентавана брашура, прысвечаная 70-годдзю з дня нараджэння і 50-годдзю навукова-педагагічнай дзейнасці прафесара Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. Куляшова Мікалая Абабуркі. Сёлета, у Год кнігі, шаноўны прафесар выдаў дзве працы: навучальны дапаможнік для студэнтаў 1 — 2 курсаў “Сучасная беларуская мова: пытанні і заданні” і “Слоўнік лінгвастылістычных і тэксталагічных тэрмінаў” (у суаўтарстве з Т. Казімірскай і В. Саўчанкай — сваімі аспірантамі).

Тамара КАЛІНІНА,
Наталля КАРЫТКА

На жаль, тыраж новых кніг мізэрны — 72 і 50 асобнікаў адпаведна. Аднак для сённяшніх студэнтаў дзённай формы навучання беларускага аддзялення факультэта славянскай філалогіі МДУ імя А. Куляшова (1-га курса зусім няма, на ўсіх астатніх каля 70 студэнтаў) іх дастаткова, каб толькі была ахвота штудзіраваць прапанаваную літаратуру ды выконваць распрацаваныя заданні, выкарыстоўваючы растлумачаныя навуковыя тэрміны, праілюстраваныя ў пераважнай большасці цікавымі і змястоўнымі прыкладамі.

Кнігі прызначаны ў асноўным для самаадукацыі. У навучальным дапаможніку распрацавана 27 тэм, у кожную ўключаны праграмы пытанні па беларускай лексікалогіі, фразеалогіі, фаналогіі, арфаграфіі, лексікаграфіі, марфеміцы і словаўтварэнні. Пасля пераліку пытанняў па той ці іншай тэме падаецца спіс дадатковай літаратуры (асноўная літаратура для самападрыхтоўкі прыводзіцца пасля прадмовы), потым прапануюцца заданні, пытанні для самакантролю і практыкаванне з нумарам тэмы. Такім

чынам, кожны, хто авалодаў школьным курсам беларускай мовы, можа самастойна, выканаўшы ўсе метадычныя заданні і парады, павысіць свае веды да ўзроўню патрабаванняў праграмы ВНУ (прафесарам падрыхтавана да выдання і другая частка па беларускай марфалогіі).

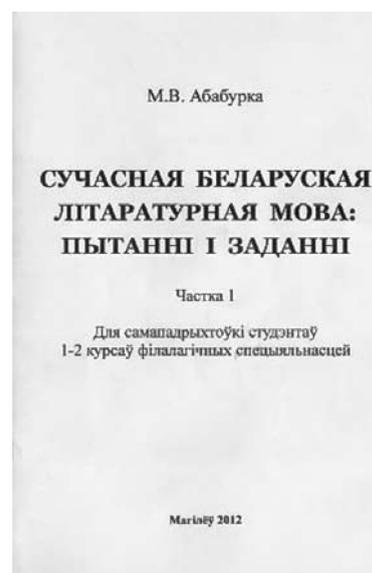
Другая кніга прысвечана сучасным лінгвастылістычным і тэксталагічным праблемам, выкладзеным М. Абабуркам і ў яго ранейшых працах, што пабачылі свет у тым жа выдавецтве УА “МДУ імя А. А. Куляшова” на працягу 2003—2011 гг. (маюцца на ўвазе кнігі “Тэарэтычныя асновы беларускай лінгвістычнай тэксталагіі”, 2003 г.; “Лінгвістыка тэксту”, 2008 г.; “Беларуская лінгвістычная паэтыка і тэксталагія”, 2008 г.; “Рознастыльёвыя тэксты і іх аналіз”, 2010 г.; “Паэтыка беларускай літаратуры XVI — XIX стст”, 2011 г.).

Дадзенай лексікаграфічнай працы папярэднічалі таксама “Слоўнік-даведнік лінгвастылістычных і тэксталагічных тэрмінаў” (Магілёў: МДУ імя А. А. Куляшова, 1998. — 24 с.) і “Лінгвістычныя і тэксталагічныя тэрміны: слоўнік-даведнік” (Магілёў: МДУ імя А. А. Куляшова, 2012. — 80 с.). Фактычна яны сталі асноваю для разглядаемага слоўніка. Да сабранага М. Абабуркам быў далучаны

матэрыял Т. Казімірскай і В. Саўчанкі — і ў суме ў новым выданні прадстаўлены 1163 навуковыя тэрміны.

Як таго патрабуе традыцыя, усе тэрміны размешчаны строга ў алфавітным парадку. Слоўнікавыя артыкулы лаканічныя: загаловае слова, яго тлумачэнне або адсылка да тлумачэння тэрміна ў іншым артыкуле і, як правіла, прыклады-ілюстрацыі. У асобных выпадках прымяняецца гнездавы спосаб, напрыклад, артыкулах “Дзейнік і выказнік”, “Значэнні моўных адзінак у звязным маўленні”, “Функцыянальныя стылі” і інш. Некаторыя тэрміны дыферэнцыруюцца паводле абазначаемых імі паняццяў у розных навуках, напрыклад: *час граматычны, час мастацкі, час рэальны, час філасофскі*.

Дзеля эканоміі лістажу антанімічныя паняцці падаюцца ў адным слоўніковым артыкуле: *азначаемае / азначальнае, актыўная /*

пасіўная канструкцыя, актыўная / пасіўная лексіка і г. д.

Часам у адзін слоўніковы артыкул аб’яднаныя тэрміны, якія абазначаюць працэсы і іх вынікі, прадметы і іх прыкметы на штат *афарызацыя і афарыстычнасць, гіпербала і гіпербалізацыя, дэрыват і дэрыватывы, стылістычны і стыльёвы (стылявы) і г. д.*

Усе ўмоўныя скарачэнні падзяляюцца на агульнапрынятыя і на прынятыя складальнікамі.

Пераважнай большасць тэрмінаў, пададзеных і растлумачаных, шырокаўжывальныя ў сучасных лінгвастылістычных і тэксталагічных навукова-даследчых і навукова-метадычных працах. Таму слоўнік разлічаны найперш на студэнтаў-філолагаў і студэнтаў-журналістаў. Але і навушчы сярэдніх і сярэднепрафесійных навуковых устаноў з поспехам могуць выкарыстоўваць гэтае лексікаграфічнае выданне, як самастойна, так і кансультуючыся з выкладчыкам.

Праект — лаўрэат VII Нацыянальнага конкурсу друкаваных СМІ «Залатая Ліцера»

Слова краязнаўцы

Музейны ўнікат

Сведка гісторыі адной сям'і

Тацыяна КУРАШЭВІЧ, настаўніца беларускай мовы і літаратуры сярэдняй школы № 199 г. Мінска, распавядае пра цікавыя экспанаты, якія паступаюць у школьны музей:

— Сярод мноства экспанатаў Літаратурнага музея Пімена Панчанкі ўвагу наведвальнікаў прыцягвае чорнае старое піяніна 1948 года выпуску, якое элегантна ўладкавалася ў цэнтральнай частцы пакоя. Гледзячы на яго, думаю пра радасную бацькоўскую ўсмешку, якая прысутнічала на твары паэта, калі ён слухаў, як іграла яго дачушка Тацыяна. Пімен Емяльянавіч моцна любіў сваіх дзяцей — Андрэя і Тацыяну. Пяшчотна адносіўся да ўнукаў, праводзіў з імі вольныя часіны. Пра гэты сведчаць і шматлікія фотаздымкі, што знаходзяцца ў нашым музеі. Іх перадала Зоя Кірылаўна, жонка паэта.

Так сталася, што ў 2000-м гэты музычны інструмент перавезлі са сталічнай вуліцы Пуліхава на новы адрас, у сям'ю Міхася Шавыркына (мужа Тацыяны), дзе піяніна і праслужыла маладому пакаленню да 2011-га. Вясной таго ж года гэты каштоўны экспанат быў перададзены ў Літаратурны музей Пімена Панчанкі. Дарэчы, такі піяніна Барысаўская фабрыка музычных інструментаў выпускала толькі два гады. Яго дэка — чыгунае, што спрыяе добраму гучанню інструмента.

Сям'я ўнука Пімена Панчанкі — Андрэя — падчас святкавання 95-годдзя з дня нараджэння паэта, якое адбылося 23 жніўня 2012 года, перадала ў дар музею вельмі цікавы экспанат — друкавальную машынку. Менавіта на ёй набіраліся творы паэта. Працавала на ёй Зоя Кірылаўна, якая была яшчэ і рэдактарам свайго мужа. З успамінаў сваякоў творцы вядома, што Зоя Кірылаўна заўсёды была побач з ім. Яна не толькі друкавала творы, але і разбірала рукапісы, адпраўляла іх у рэдакцыю. Ледзь не паўвека пражылі яны разам, радуючы адно аднаго разуменнем і павагай.

Пасля смерці Пімена Емяльянавіча Зоя Кірылаўна ўшанавала памяць мужа, перадаўшы сталічнай школе № 199 асабістыя рэчы паэта, дзякуючы чаму і быў адкрыты ў 2003 годзе Літаратурны музей.

А сёння мы ўсё больш усведамляем патрэбу клапаціцца пра захаванне памяці нашых таленавітых суайчыннікаў. Думаецца, што якраз гэтак пачуццё адказнасці і паспрыяе таму, што духоўныя скарбы беларусаў будучы годна зберагачца і захоўвацца.

Выдадзена манаграфія

Дзякуючы фінансавай падтрымцы кампаніі Japan Tobacco International (JTI) у Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь убачыла свет манаграфія «Кнігі і кнігазборы куцеінскага Багаяўленскага манастыра ў сярэдзіне XVII ст.», у якой распавядаецца пра выдавецкую і кнігазбіральніцкую дзейнасць браціі праваслаўнага Багаяўленскага манастыра ў Куцеіне (пад Оршай) у найбольш яскравы перыяд яго гісторыі — у сярэдзіне XVII ст.

Аўтар выдання — Юрый Лаўрык, вядучы навуковы супрацоўнік Нацыянальнага гістарычнага музея, захавальнік калекцыі старадрукаваных кніг — падрабязна разглядае характэрныя асаблівасці куцеінскіх друкаў і манускрыптаў. Таксама навуковец паспрабаваў акрэсліць формы існавання і склад кнігазбораў, што захоўваліся як у самім манастыры, так і пры манастырскіх цэрквах. Манаграфія напісана на падставе музейнага збору.

Бажэна СТРОК

Кожны год, звычайна ўлетку, у Баранавічы з Англіі, ЗША і Ізраіля прыязджаюць нашчадкі баранавіцкіх яўрэяў. Сталыя людзі, якія шмат чаго пабачылі за сваё жыццё, і зусім маладыя едуць сюды з адной мэтай — убачыць горад, звязаны з гісторыяй сям'і. Для іх радасць прайсціся па вуліцы, знайсці месца, дзе стаяла хата, у якой калісьці жылі блізкія ім людзі. Велізарнае жаданне і як мага больш даведацца пра родных ды сваякоў. Часта па дапамогу яны звяртаюцца ў музей.

Ірына САЙКО, старшы навуковы супрацоўнік Баранавіцкага краязнаўчага музея

Сёлета да нас завіталі ў суправаджэнні члена баранавіцкага клуба «Шалом» дзве жанчыны — Рахела Мінц і яе сяброўка Сафія. Яны прыехалі з Ізраіля, з горада Рамат-Ган. Першая з іх у свае 72 гады выправілася ў нялёгкую вандароўку таму, што яе вельмі многае звязвае з Баранавічамі. Маці Рахелы — Сара Леў — тут нарадзілася. На працягу шматлікіх гадоў у Баранавічах жыла яе вялікая сям'я. Каб убачыць радзіму маці, ушанаваць памяць усіх родных, знішчаных фашыстамі, Рахела пераадолела тысячы кіламетраў.

З канца XVIII ст. значную частку насельніцтва беларускіх гарадоў і асабліва мястэчак складалі яўрэі. Асноўная сфера іх дзейнасці — рамяство і гандаль. Апошнім і займалася сям'я Леў. У двухпавярховым будынку па вуліцы Марыінскай (сёння Савецкай) знаходзіліся іх крама і склад гатовай сукенкі. Сёння ў гэтым будынку размешчаны наш музей.

За польскім часам у горадзе пражывала каля 24 тысяч чалавек, палова з іх — яўрэі. У эканамічным, грамадска-палітычным і культурным жыцці Баранавіч яўрэйская абшчына адыгрывала вялікую ролю. Дзейнічалі грамадскія яўрэйскія арганізацыі, сінагогі, ешывы, хедары, сіроцкі дом, дом для састарэлых, сталовыя і прытулкі для бедных, выходзіла шэсць штодзённых газет на ідыш. У гэтыя гады Сара Леў, як і шмат хто з яўрэйскай моладзі, была актывісткай нацыянальнага сіянісцкага руху, галоўная мэта якога — адраджэнне на тэрыторыі Палесціны яўрэйскай дзяржавы. У 1935 годзе яна з'ехала ў Палесціну. Знахо-

Ірына Сайко і Рахела Мінц дэманструюць рарытэтны нумар газеты «Баранавіцкі кур'ер».

дзячыся далёка ад дома, Сара не губляла сувязь з Баранавічамі. Пацвярджэннем таму — шматлікія лісты, атрыманыя ёю ад родных з 1935 па 1941 год.

У адным са сваіх лістоў дзяўчына па ведамліла родным, што 3 сакавіка 1939 года яна выйшла замуж. Калі ў Баранавічах даведаліся пра радасную навіну, вырашылі павіншаваць Сару праз адну з гарадскіх газет — «Баранавіцкі кур'ер», а затым адправіць гэты нумар у Палесціну.

Пажоўкла ад часу газета, якая пабачыла свет 10 сакавіка 1939 года, цяпер захоўваецца ў музеі. Сёння гэты рарытэтны нумар — найцікавейшая крыніца, якая дае ўяўленне пра жыццё яўрэйскай абшчыны Баранавіч напярэдадні Другой сусветнай вайны. На першай старонцы — вялікі спіс прозвішчаў сваякоў Сары з Беларусі, якія захацелі павіншаваць яе з нагоды ўступлення ў шлюб.

Рахела перакладала некаторыя прозвішчы, сярод іх — Якаў Цырынскі, член упраўлення Баранавіцкага аддзялення Цэнтральнага саюза купцоў Варшавы; Гурфінкель, лекар баранавіцкага філіяла «ТОЗ» («Таварыства аховы здароўя» яўрэйскага насельніцтва); лекар-дантист Якаў Кантаровіч... Ёсць віншаванні і ад сваякоў з Ляхавіч, Міра, Пінска.

Падчас Вялікай Айчыннай вайны ўсе члены баранавіцкай сям'і Леў загінулі ў гета. Сара — адзіная, хто ацалеў.

Апошні ліст, які маці Рахелы атрымала з Баранавіч, быў напісаны 6 мая 1941 года. Праз пяць дзён пасля пачатку вайны немцы ўвайшлі ў Баранавічы. Ужо ў снежні ўсіх яўрэяў горада сагналі ў створанае фашыстамі гета. Увесну 1942-га пачалося масавае знішчэнне яго вязняў. 4 сакавіка 1942 года падчас першай акцыі загінулі 3400 чалавек. 22 верасня 1942-га — ужо 5000 чалавек, сярод іх была і сям'я Леў.

Пра трагічную гібель сваёй сям'і Сара даведалася толькі ў 1945 годзе з ліста стрыечных брата і сястры Фімы і Броні, якія ўцяклі з гета і ў далейшым змагаліся з ворагам у партызанах.

Дзякуючы Рахеле Мінц мы даведаліся пра гісторыю яшчэ адной яўрэйскай сям'і. Рахела перадала ў краязнаўчы музей копіі лістоў з Баранавіч (арыгіналы захоўваюцца ў музеі «Яд Вашэм» у Іерусаліме) і газету «Баранавіцкі кур'ер» — каштоўныя рэліквіі, якія доўгія гады беражліва захоўваліся ў яе сям'і. Перадаючы іх нам, Рахела шчыра прызналася, што пакідае ў Баранавічах часцінку сябе.

Між іншым

Кластар па-валожынску

Першы ў Беларусі агракультурны курорт можа з'явіцца ў Валожынскім раёне.

Раней меркавалася, што ён будзе створаны на Расоншчыне. Аднак суб'ектам агракультурызму, якія дзейнічаюць у гэтым раёне, пакуль не ўдалося па-сапраўднаму аб'яднацца і стварыць адзіны кластар.

Раіса МАРЧУК

— А вось уладальнікі сельскіх сядзіб у Валожынскім раёне, дзе ўжо ёсць агракультурныя кластары, адкрыты турысцка-інфармацыйны цэнтр і распрацаваны цікавы маршрут «Валожынскія

гасцінцы», дасягнулі вялікіх поспехаў у сваёй справе, — распавяла старшыня праўлення грамадскага аб'яднання «Адпачынак у вёсцы» Валерыя Кліцунова. — У будучым падобныя агракультурныя курорты могуць быць створаны ў Капыльскім, Шчучынскім,

Дрыбінскім і Расонскім раёнах. Як чакаецца, яны будуць дзейнічаць паводле кластарнай мадэлі. Прычым, у іх увайдучы як уладальнікі прыватных сядзіб, так і агракультурныя комплексы, створаныя сельгаспрадпрыемствамі. Кожны агракультурны курорт павінен мець сваю разначакку. Напрыклад, у Дрыбінскім раёне распаўсюджана шапавальства — традыцыя ручнога вырабу валёнак. Турыстам, асабліва замежнікам, гэта вельмі цікава.

Сёння ў Беларусі зарэгістравана больш як 1900 суб'ектаў агракультурызму, каля паловы з

іх актыўна прымаюць вандароўнікаў. Нядаўна споўнілася дзесяць гадоў з часу стварэння грамадскага аб'яднання «Адпачынак у вёсцы», якое згуртавала людзей, што займаюцца сельскім турызмам. За час існавання гэтай арганізацыі рэалізавана каля 20 міжнародных праектаў, распрацаваны стандарты якасці ў галіне сельскага турызму, праведзена больш як 300 навуковых семінараў і трэнінгаў, ініцыяваны і падтрыманы рэгіянальныя фестывалі, такія, напрыклад, як кулінарны фест «Мотальскія прысмакі».

Дакрануцца да традыцыі

Яркім здабыткам нацыянальнай культуры Беларусі з'яўляецца народны касцюм, сфарміраваны ў выніку доўгіх і складаных працесаў развіцця матэрыяльнай і духоўнай культуры. Традыцыйнае адзенне больш за іншыя сферы побыту адлюстроўвае нацыянальную спецыфіку беларусаў. Таму лічыцца, што пасля мовы (бо «напачатку было Слова») народнае адзенне («па адзежы сустракаюць») — найважнейшая этнічная адметнасць.

Галіна СУША,
фота Раісы Марчук

БОЛЬШ ЯК 30 СТРОЯЎ

Як этнавызначальная прыкмета для ўсёй Беларусі касцюм у розных рэгіёнах мае свае адрэсленыя асаблівасці, якія ствараюць непаўторны каларыт. Гэта архаічнасць і чысціня ліній на Заходнім Палессі, маляўнічасць на Усходнім, гарманічная ўраўнаважанасць у Цэнтральнай Беларусі, манументальнасць у Падзвінні, дынамічны сілуэт у Панямонні, незвычайная разнастайнасць і багацце дэкору ў Падняпроўі.

Буйныя гісторыка-этнаграфічныя вобласці Беларусі ў сваю чаргу маюць зоны лакальных асаблівасцей традыцыйнага касцюма ў тэхніцы выканання, спосабе нашэння дэталей вопраткі, характары арнаменту. Такія лакальныя разнавіднасці касцюма вызначаюцца тэрмінам «строй». Іх у Беларусі налічваецца больш як 30.

Больш як два дзясяткі рэканструяваных і аўтэнтычных строяў з усіх рэгіёнаў краіны было прадстаўлена на выстаўцы ў Інстытуце культуры Беларусі, дзе праходзіў Рэспубліканскі навукова-практычны семінар «Беларускі касцюм у прастору і часе: пытанні захавання, рэканструкцыі, стылізацыі». Яго ўдзельнікі распавялі пра выкарыстанне традыцыйнага беларускага касцюма ў сучасных сцэнічных і іншых стылізацыях, звярнулі ўвагу на выяўленне і вяртанне ў практыку разнастайных форм традыцыйнага касцюма розных сацыяльных груп і далучэнне дзяцей, падлеткаў і моладзі да пытанняў захавання, вывучэння, рэканструкцыі і стылізацыі традыцыйнага беларускага касцюма.

Выкладчыкі кафедры тэкстылю і касцюма Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў прафесар Юрый Піскун, кандыдат мастацтвазнаўства, член Беларускага саюза дызайнераў Галіна Мяшкова, дацэнт Таццяна Шаблюўская пазнаёмілі прысутных з пытаннямі мастацкай рэканструкцыі, стылізацыі традыцыйнага народнага касцюма на сучасным этапе і адаптацыі яго для калектываў аматарскай творчасці, а таксама з асаблівасцямі формаўтварэння беларускага народнага строю.

ЗАВІВАННЕ НАМІТКІ

Праграмай семінара была прадугледжана экскурсія ў адзел старажытнай беларускай культуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, якую правяла Марыя Віннікава, кандыдат мастацтва-

Мужчынская кашуля.

знаўства, старшы навуковы супрацоўнік Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі. Менавіта Марыя Мікалаеўна — адна з першых навукоўцаў-даследчыкаў, хто не толькі дасканала вывучыў тэхналогію завівання наміткі, але і вярнуў гэтае амаль забытае майстэрства.

У стварэнні мастацкага ансамбля і завяршэнні традыцыйнага строю вялікую ролю адыгрывалі галаўны ўбор і прычоска. Яны строга адпавядалі ўзросту і сямейнаму становішчу жанчыны. Дзяўчаты хадзілі з непакрытаю галавою. Расчасаныя на прабор валасы запліталі ў адну ці дзве касы, упрыгожвалі каляровымі тасёмкамі ці стужкамі. Зверху надзяваўся вянок, абручык з налобнікам ці перавязка-ручнік у форме маленькага ручнічка з аздобленымі вышыўкай канцамі і чалом. У адрозненне ад дзяўчат, замужнія жанчыны старанна хавалі валасы пад самы распаўсюджаны і традыцыйны галаўны ўбор — намітку (белы льяныя ручнік даўжынёю каля чатырох метраў). Таксама пашыраныя былі каптур, галовачка і падвічка. Жаночыя галаўныя ўборы не мелі рэзкага падзелу на летнія і зімовыя, у холад на іх дадаткова накідвалі хустку.

Удзельнікі семінара прадэманстравалі, якім чынам завівалі намітку на Брэстчыне і на Гомельшчыне. Не адставалі і прадстаўнікі Міншчыны. Гэта быў сапраўдны і паўнаважны майстар клас, вельмі карысны як для навукоўцаў, так і для практыкаў ды спецыялістаў.

ШТО МЫ ЗА НАРОД

Адна з найважнейшых характарыстык беларускага касцюма — незвычайная ўстойлівасць традыцыі. Убіраючы ў сябе шматлікія павевы на працягу стагоддзяў, ён доўгі час захоўваў нязменны крой некаторых прадметаў вопраткі; а асобныя аtryбуты касцюма ўзыходзяць яшчэ да часоў паганства. Знаходзячыся ў залежнасці ад прыродных умоў і роду дзейнасці беларусаў, традыцыйнае адзенне было непарыўна звязана з некранутым на працягу шматлікіх стагоддзяў ладам жыцця і натуральна ўпісвала ў прыроднае асяроддзе. З тых даўніх часоў да нас дайшлі старажытныя формы, чысціня арнаментальных матываў, панаванне белага і чырвонага колераў. Пластика і каларыт касцюма выступілі ў арганічным адзінстве са старажытнымі рытуальнымі традыцыямі, якія захаваліся да сённяшніх дзён. У традыцыйнай абраднасці выкарыстоўваліся адмыслова створаныя касцюмы — святочныя і паўсядзёныя ўборы, якія дапаўняліся цікавымі аtryбутамі. Дэталі рытуальных касцюмаў, якія найбольш цесна звязаны з рэлігійна-магічнымі паданнямі беларусаў, носяць відавочную знакавую функцыю.

Строй беларускіх сялян цалкам адпавядаў таму эстэтычнаму ідэалу прыгажосці, што выяўляўся ў мелодыі народнай песні, гуках народных інструментаў, пластыцы традыцыйнага танца.

Льяняное белае адзенне, кроенае з прамавугольнай саматканай тканіны, суправаджала сяляніна ад нараджэння да самай смерці. У бліскуча-белую кашулю (накладное тунікападобнае адзенне без рукавоў) апраналі немаўля, а ў

па-майстэрску вышытай чырвоным арнаментам кашулі апускалі ў магілу нябожчыка. Глыбока і паэтычна распавяла пра гэта простая беларуская сялянка. Яна хоча быць пахаванай ва ўборы сваёй маладосці, каб продкі пазналі, «хто яна, што мы за народ».

І сапраўды, калі мы кажам «беларус», «грузін», «іспанец», то абавязкова хочам уявіць, як ён выглядае, як апрануты. Поўныя ансамблі адзення (ці народныя строі) і кожная з частак — гэта, з аднаго боку, рэчы ўтылітарнага прызначэння, з другога — творы дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

Гадоў дзесяць таму было нават модна з'явіцца на такога кшталту навуковым семінары ў створаным уласнаручна народным строі. Тады мяне па-добраму парадавала інфармацыя, што той касцюм, у якім выкарыстаны рэгіянальны арнамент, крой, упрыгажэнні, з'яўляецца ахоўным — своеасаблівым, так бы мовіць, абярэгам ад усялякага зла і зайздрасці.

КРЫНІЦА НАТХНЕННЯ

Удзельнікі семінара выказалі і прапанавалі для агульнага абмеркавання праблемы, якія паўстаюць перад імі, каб вызначыць сваю пазіцыю ў кірунку, звернутым у сферу традыцыйнай культуры. Усе спецыялісты адзначалі, што нерэальна выконваць платныя паслугі, план на які пастаянна павышаецца, і займацца навуковай працай, вывучэннем рэгіянальнага строю. Прагучала рэкамендацыя не падладжвацца пад патрабаванні заказчыка пры рэканструкцыі строю.

Сяргей Выскварка, галоўны спецыяліст аддзела культуры Любанскага райвыканкама, адзначыў, што сёння ў статыстычнай справаздачнасці ўвогуле адсутнічае графа «Традыцыйная культура». Таму Міністэрства культуры Беларусі магло б прапанаваць Міністэрству статыстыкі ўнесці змяненні і дапаўненні ў справаздачнасць.

Удзельнікі семінара звярнулі ўвагу на тое, што, выконваючы агульную задачу па выхаванні дзяцей і падлеткаў, міністэрствы адукацыі і культуры недастаткова ўзаемадзейнічаюць і супрацоўнічаюць. 15 гадоў таму быў распрацаваны выдатны праект «Этнашкала», у якім удзельнічала 65 школ. Можна, ёсць рацыя яго аднавіць?

Семінар дазволіў удзяліць асаблівую ўвагу пытанням захавання, рэканструкцыі, стылізацыі традыцыйнага беларускага касцюма на сучасным этапе, вывучэння прынцыпаў рэканструкцыі рэгіянальнага строю і магчымасцей выкарыстання стылізаванага касцюма ў сучасных умовах. З такога пункту гледжання ўжо вядомыя факты і даследаванні набываюць новае адценне і ўспрымаюцца як частка агульнага культуралагічнага працэсу, характэрная асаблівасць якога фарміруецца ў цеснай узаемазвязі эканамічных, сацыяльных, дэмаграфічных і творчых праблем.

СТРОІ ШЛЯХТЫ

Сваёй прысутнасцю ўпрыгожылі семінар прадстаўнікі Мінскага згуртавання нашчадкаў беларускай шляхты і дваранства, якім кіруе Ігар Чакалаў-Шыдлоўскі. Ад іх мы даведаліся, што касцюм бела-

Жаночы строй, характэрны для Гродзеншчыны.

рускай шляхты, які сфарміраваўся ў XVI ст., быў вельмі своеасаблівым і вылучаўся сярод строяў іншых еўрапейскіх краін. Прынамсі, Барбара Радзівіл апраналася паводле мясцовых законаў. Спачатку павязвала хустку, наверх ускладала чапец, які быў аздоблены каштоўнымі камянямі, і толькі потым надзявала берэт.

Гэтую асаблівасць заўважыла яе сякроў, маці Жыгімонта Аўгуста, італьянка Бона Сфорца. На старадаўніх партрэтах відаць, што на яе валасах — сетка, на прыгожа ўзбітай прычосцы — берэт з разразнымі берагамі. Праз гэта мясцовая шляхта сустрэла яе вельмі прыхільна, бо замужняя жанчына не павінна была адкрываць валасы. У сталым узросце Бона выглядала зусім інакш, бо паводле мясцовай моды ў яе поўнаасцю закрытыя валасы. Нідзе ў Еўропе так не рабілі, толькі ў Вялікім Княстве Літоўскім ды Рэчы Паспалітай.

Шляхецкі строй меў асаблівыя рукавы (сапраўдныя творы мастацтва), багата аздобленыя камянямі. Іх шылі спецыяльныя майстры, таму каштавалі яны вельмі дорага. Рукавы прывязвалі да станіка, а каб лепш было іх прымацоўваць, рабілі наплечныя валікі, якія прыкрывалі месцы сутыкнення.

Мужчыны ў сярэднявечныя часы таксама моднічалі. Іх строй быў багацейшы за жаночы, бо прадстаўніцы прыгожай паловы не выходзілі тады ў свет. Калі прыйшла французская мода, жанчыны спачатку зраўняліся з мужчынамі па прыгажосці свайго касцюма, а потым і перасягнулі іх.

Шляхта здабывала зброю і касцюмы ў асноўным падчас сутычак з татарамі і туркамі. Усходні касцюм здзіўляў сваім багаццем. Па замежных строях вучыліся мясцовыя майстры, якім хапала ўмельства вырабіць тое ж самае. Гэтыя строі карысталіся вялікім попытам. Моладзь, як і сёння, чуіна адгукалася на хістанні моды, а сталыя людзі аддавалі перавагу шляхецкаму, больш звыкламу касцюму.

Традыцыйнае адзенне — не проста надзвычай камфортнае, унікальнае, прыгожае і эксклюзіўнае, але і дагэтуль актуальнае. Асаблівасць беларускага строю ў канструкцыі: яна дасканалая, няма нічога лішняга, элементы матывавання — усё гэта можна выкарыстоўваць і цяпер. Калі ж апрануць пасобку, ніхто і не здагадаецца, што гэта насілі сто гадоў таму. Народны касцюм быў і застаецца невычэрпнай крыніцай натхнення, матываў і вобразаў для сучасных прафесійных творцаў, выдатным помнікам народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

Мастацтва паперы і нажніц

Раней ці не ў кожнай вясковай хаце можна было пабачыць карункі з белай, чорнай ці каляровай паперы на вокнах, сценах, бэльках, паліцах, покуці і нават ля печы. Пасля перыяду забыцця ў апошні час так званае “мастацтва паперы і нажніц” атрымала ў нашай краіне другое жыццё.

**Вольга СЕМЧАНКА,
фота аўтара**

І ўсё гэта — дзякуючы асобным энтузіястам, сярод якіх ёсць і прадстаўнікі Магілёўшчыны. Адна з іх — Наталля Бярнадская, член Беларускага саюза майстроў народнай творчасці, выкладчык дзіцячай школы выяўленчых мастацтваў г. Крычава. Адзін з лепшых майстроў па выцінанцы не толькі ў вобласці, але і ў рэспубліцы, лаўрэат і дыпламант шматлікіх рэспубліканскіх і міжнародных конкурсаў. Наталля займаецца выцінанкай больш як чвэрць стагоддзя — з шасцігадовага ўзросту, а больш-менш прафесійна — з 18 год.

— Першая мая настаўніца — бабуля, Ганна Фёдараўна Сямёнава, якая выражала ручнічкі і сурвэткі для аздаблення хаты, а я паўтарала за ёй, — распавяла майстар. — Выцінанкай захапілася выпадкова. Падштурхнула тое, што ў 1999 годзе я стала стыпендыянткай Спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі за адну са сваіх работ — “Дрэва жыцця”. Яна і цяпер мне дарагая.

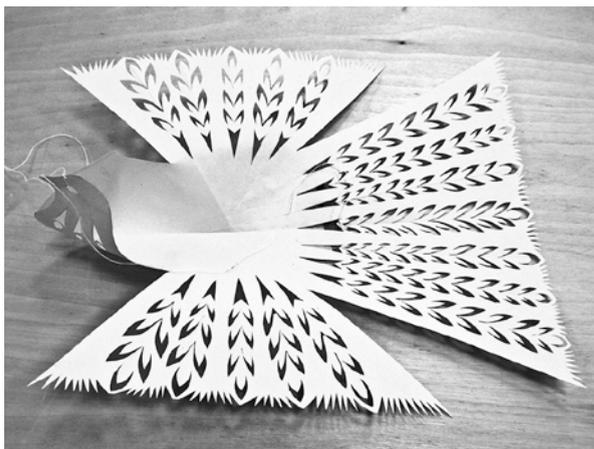
Многія свае работы, асабліва станковыя кампазіцыі, Наталля прысвячае міфалогіі, фальклору, народным святам. У яе творчай скарбонцы ёсць “Купалле”, “Багач”, “Вялікдзень”, “Дажынкi”, “З глыбіні міфаў”. Выкшталцёны арнамент, шматслойнасць, тонкасць абрысаў уражаюць — здаецца

неверагодным, як гэтую прыгажосць магчыма выразаць з паперы; узоры — бы намалёваныя. Наталля стварае ў тэхніцы выцінанкі і арыгінальныя паштоўкі — на іх расцвітаюць казачныя кветкі, мілуюцца галубкі, загадкава ўсміхаюцца кацяняты.

Цяпер таленавітая крычаўлянка стала глыбей вывучаць майстэрства стварэння аб’ёмных вырабаў. Сярод іх — ажурныя падвесныя птушачкі, упрыгожаныя разным арнаментом. Іх можна вешаць на нітачку ў хаце, каб яны луналі ў паветры — вось такое стыльнае і арыгінальнае аздабленне інтэр’ера. “Птушкі шчасця” — менавіта так называлі іх шматлікія пакупнікі на “Славянскім базары” з верай, што гэтыя папяровыя птушачкі прыносяць шчасце.

Ствараць цуды з паперы здольны практычна кожны, нават дзіця. Прынамсі, Наталля выкладае выцінанку школьнікам, якім шэсць год і болей — і многія з іх робяць поспехі. Яе вучні бралі ўдзел у афармленні экспазіцыі дзіцячых падворкаў у рамках Горада майстроў на Міжнародным фестывалі дзіцячай творчасці “Залатая пчолка” ў Клімавічах.

А зусім нядаўна Наталля Бярнадская вучыла мастацтву выцінанкі сваіх калег — спецыялістаў раённых дамоў і цэнтраў рамёстваў, кіраўнікоў гурткоў і студый дэ-

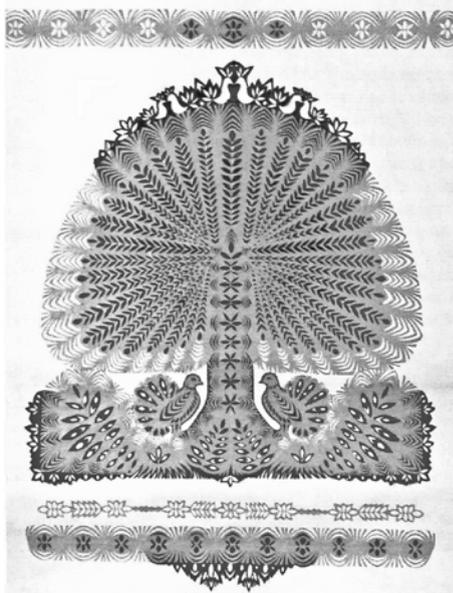

Падвесная “Птушка шчасця”.

каратыўна-прыкладнога мастацтва з усёй Магілёўскай вобласці падчас семінара-практыкуму, які быў арганізаваны Магілёўскім абласным метадычным цэнтрам народнай творчасці і культурна-асветнай работы.

Наталля расказала ўдзельнікам семінара пра гісторыю выцінанкі, асноўныя прыёмы вырашання і віды папяровай выразкі, прадэманстравала свае творы, правяла майстар-клас па стварэнні віншавальнай паштоўкі ў тэхніцы выцінанкі і розных аб’ёмных вырабаў: падвеснай ажурнай птушкі, каляднага анёла, сняжынкi, ёлачнага ўпрыгожвання — шарыка. Дызайн усіх гэтых твораў — аўтарскія распрацоўкі Наталлі, якімі яна шчодро дзялілася з калегамі, раздала шаблоны для капіравання. Удзельнікі семінара-практыкуму былі проста акрыленыя набытымі за такі кароткі час ведамі і навыкамі: многія ўпершыню пазнаёміліся з выцінанкай. І што самае прыемнае, знайшлося шмат жадаючых спасцігнуць мастацтва вырашання з паперы, а потым — перадаць гэтае майстэрства сваім вучням.

Калі творчыя людзі, выкладчыкі мастацкіх школ і кіраўнікі гурткоў усур’ёз зацікавіліся папяровай выразкай і змогуць захапіць дзятву — гэта будзе вялікім крокам на шляху адраджэння выцінанкі на Магілёўшчыне, вырасце новае пакаленне выдатных майстроў — такіх, як Наталля Бярнадская.

Станковая работа “Дрэва жыцця”. 1999 г.

«Вышывальшчыца» ратуе свет

У галерэі мінскай бібліятэкі № 14 імя Францішка Багушэвіча адкрылася выстаўка “Раз дзяўчынка, два хлапчук”. У экспазіцыі прадстаўлена каля 80 работ, створаных членамі грамадска-культурнага аб’яднання “Вышывальшчыца”.

Алена УЛАДЗІМІРАВА

Усе творы прысвечаны тэме дзяцінства: партрэты малечы, ілюстрацыі да любімых казак, героі мультфільмаў. Работы выкананы ў розных відах і тэхніках рукамі руплівых майстроў з Мінска, Віцебска, Бабруйска, Барысава, Гомеля... Рэчы дзівяць майстэрствам і дораць... усмешкі!

Аб’яднанне “Вышывальшчыца”, якім кіруе Алена Бакаева, з’явілася ў 2006 годзе. Яго ўдзельніцы сустракаюцца, аб-

меньваюцца ідэямі, схемамі, малюнкамі, матэрыяламі. За шэсць гадоў майстрыхі арганізавалі ўжо 22 выстаўкі.

Стварыць утульную атмасферу дапамаглі юныя таленты з дзіцячай музычнай школы № 17 г. Мінска пад кіраўніцтвам педагога Ірыны Лосевай. Госцем сустрэчы стала пісьменніца, галоўны рэдактар газеты “Воскресение” Алена Міхаленка. Яна прадставіла свае вершы і прозу з кніг “Добрыя сказкі”, “Весёлыя зверюшкі” і “Голос Ангела”.

Выстаўка носіць дабрачынны характар. Сабраныя сродкі будуць перададзены на лячэнне двухгадовай Дашы Цэлікавай з Гомеля — адной з падапечных Міжнароднага дабрачыннага фонду дапамогі дзецям “Шанц”. Дырэктар фонду Наталля Маханько распавяла пра працу арганізацыі, якая дае шанц хворым хлопчыкам і дзяўчынкам атрымаць неабходнае лячэнне, а кожнаму з нас — праявіць дабрабыню. Па яе словах, нягледзячы на эканамічныя цяжкасці, беларусы не страцілі душэўнай шчодрасці, таму ўжо многім дзецям змаглі дапамагчы.

Працы вышывальшчыц, прыгожая музыка, добрыя словы і, вядома, гасціннасць гаспадыні галерэі — загадчыцы бібліятэкі Наталлі Стрыгельскай — дапамаглі зрабіць вечар цёплым і шчырым.

Афарызм

Колькі б зіма не цягнулася, калі-небудзь прыйдзе вясна.

Васіль БЫКАЎ

З глыбіні

Гэта толькі кветачкі

Чытальная зала Баранавіцкай цэнтральнай бібліятэкі імя В. Таўлая стала месцам сустрэчы з прадстаўнікамі рэдакцыйна-выдавецкай установы “Выдавецкі дом “Звязда”: галоўным рэдактарам часопіса “Маладосць” Святланай Дзянісавай, паэтам, адказным сакратаром часопіса Рагнедам Малахоўскім і загадчыкам аддзела маркетынгу РВУ Веранікай Марук.

Святлана Дзянісава распавяла пра бліжэйшыя планы “Маладосці”. Так хутка чытачоў чакаюць сустрэчы з творами М. Сянкевіча, Т. Дземідовіч, С. Мінкевіча і іншых аўтараў. Плануецца прэзентацыя новых рубрык і праектаў. Таксама рэдакцыя часопіса збіраецца друкаваць на сваіх старонках калекцыю почыркаў беларускіх пісьменнікаў.

Напэўна, шільны чытач заўважыў, што ў апошні час вокладку часопіса заўсёды ўпрыгожваюць кветкі. Як растлумачыла С. Дзянісава, яны маюць сімвалічны сэнс. “Маладосць” часта выступае ў якасці стартвай пляцоўкі для пісьменнікаў і паэтаў, якія толькі выходзяць на літаратурную арбіту. Хто ведае, які творчы лёс чакае іх у будучыню? Такой вольнай мовай сімвалаў калектыў часопіса дае пасыл як аўтарам, так і чытачам: творы, якія друкуюцца тут, — гэта толькі кветачкі. А плады, ці “ягадкі”, згодна з вядомым выслоўем, з’явіцца пазней.

Вось амаль год пад вокладкай “Маладосці” выходзіць часопіс “Бязрозка” — выданне, арыентаванае на падлеткаў. Пра гісторыю “Бязрозкі”, яе сённяшні дзень і планы на будучае распавёў Рагнед Малахоўскі. У аўтарскім выкананні ў чытальнай зале бібліятэкі прагучалі лірычныя вершы творцы.

Друкаваную прадукцыю “Выдавецкага дома “Звязда” прадставіла Вераніка Марук. Дарэчы, са многімі кніжнымі навінкамі можна пазнаёміцца ў бібліятэцы.

**Іна РУШНИЦКАЯ,
г. Баранавічы**

У дыялогу

Дню Незалежнасці Латвіі быў прысвечаны творчы вечар паэта Станіслава Валодзькі, які прайшоў у Браслаўскім раённым доме культуры і сабраў прадстаўнікоў дзвюх дзяржаў. Калі ж акрэсліць тэму шырай — творчым кантактам паміж краінамі-суседкамі. Невыпадковае і імя С. Валодзькі — шмат гадоў беларускі паэт жыве і працуе ў Латвіі.

На імпрэзе ў выкананні мясцовых калектываў “Слабодчанка” і “Сярына”, а таксама вакалістаў гучалі песні на вершы паэта, музыку да якіх напісалі кампазітары з Беларусі, Латвіі, Літвы — Альберт Белусь, Мікола Яцкоў, Леанід Лаўрыновіч, Яўген Лівіцін, Юлія Васільева і інш. Выступілі і прадстаўнікі даўгаўпільскай дэлегацыі — Сяргей Піманаў і Ірэна Цымбалэ. Ірэна выканала латгальскую народную песню “Auga, auga ružena” — на роднай мове і ў перакладзе С. Валодзькі на беларускую.

Але ж не толькі песнямі была прадстаўлена творчасць паэта. Станіслаў Валодзька прачытаў некалькі сваіх вершаў, у тым ліку і прысвечаных Браслаўшчыне.

Добрым вынікам сустрэчы стала дамоўленасць пра далейшае супрацоўніцтва паміж Браславам і Даўгаўпілсам.

**Алена СВЕТЛАЯ,
г. Браслаў**

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета ўзнагароджана ордэнам Дружбы народаў
Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, ГА “Саюз пісьменнікаў Беларусі”, РВУ “Літаратура і Мастацтва”

Галоўны рэдактар Таццяна Мікалаеўна СІВЕЦ

Рэдакцыйная калегія:

Анатоль Акушэвіч
Лілія Ананіч
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Святлана Берасцень

Віктар Гардзеў
Уладзімір Гніламедаў
Вольга Дадзіёмава
Уладзімір Дуктаў
Анатоль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анатоль Крайдзіч

Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Мікола Станкевіч
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага рэдактара — 284-66-73

Аддзелы:
публіцыстыкі — 284-66-71
крытыкі і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
мастацтва — 284-82-04
навін — 284-44-04
аддзел “Кніжны свет” — 284-66-71

бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнэце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба спасылца на “ЛІМ”. Рукапісы рэдакцыя не вяртае і не рэцэнзуе. Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнаснае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі, асноўнае месца працы, зваротны адрас. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі і думкамі аўтараў публікацый.

Набор і вёрстка камп’ютарнага цэнтра РВУ “Выдавецкі дом “Звязда”.

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “Выдавецкі дом “Звязда”.

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку”
г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856

Кошт у розніцу — 2700 рублёў

Наклад — 2713
Умоўна друк.
арк. 5,58

Нумар падпісаны ў друк

6.12.2012 у 11.00

Газета зарэгістравана ў Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 7 ад 22.07.2009 г.

Заказ — 5539

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

